

Na drugi način lijepo

Sadržaj

Zahvala

Predgovor

Razmišljanja o...

Sljepoća-prednost
Strpljenje kao rješenje
Umijeće življenja
Novac
Oči kao uši

Putopisne crtice

Biciklistička trilogija

Grožnjan
Mošćenice
Oprtalj

Tondulon
Hvar
Zavižan
Rab
Dan bijelog štapa 2018
Izlet u jastrebarsko
Dugi otok
Lovranska draga
Zrmanja
Medvednica
Strahinjščica
Biokovo
Bečki advent
Vincekovo
Topusko
Plitvice
Belesgrad
Budimpešta
Goranska idila
Vis
Gospić
Bajka via Adriatica

Izazovi

Trčanje
Plesna škola
Salsa caffè
Svirka na brodu
Skijanje
Tandem-bicikl
Posjet muzeju
Građevinar
Promocija
Samoobrana
Vinar na slijepo
Škola jahanja
Drvosječa
Jedrenje

Moji učitelji i pratitelji o meni

Sergio Ostović
Rosemarie Miletić
Damir Ilić
Marija Janković
Enes Seferagić
Veronika Milotić

Završna riječ autora

Zahvala

Udovoljavajući mojoj želji da se kao slijep okušam u raznim aktivnostima, moji prijatelji su mi omogućili da napišem ovu knjigu. Od srca Vam hvala dragi prijatelji na razumijevanju, strpljenju, na odgovorima na bezbrojna pitanja, na izdvojenom dragocjenom vremenu i pratnji. Sve sam ih spomenuo u knjizi pa ih neću posebno imenovati. Veliko hvala cijenjenoj susjedi Mirjani na lekturi i Andiju na prijelomu moje druge knjige. Hvala mojoj sestri na korisnim savjetima. Ipak, najveća hvala mojoj supruzi koja trpi moje izostanke od kuće. Neki su bili i dvomjesečni, kod Via Adriatice.

Umjesto predgovora

(Uz drugu knjigu Feruča Lazarića)

Mnogi su autori već u svojim *prvim* knjigama pokazali da umiju lijepo i zanimljivo pisati. Neki od tih prvijenaca bile su prave uspješnice. A onda se nakon nekog vremena pojavljuje i *druga* knjiga. Prati je čitateljska napetost, jer mnogi razmišljaju o tome hoće li autor, ako novom knjigom možda ipak ne nadmaši sebe, barem ostati na dosegnutom nivou. Poznati su, naime, mnogi primjeri uspješnih poletaraca, nakon kojih su nam njihovi autori servirali pristojne uratke koji su, međutim, ubrzo poslije objavljivanja pali u zaborav.

Knjiga koju upravo namjeravate čitati *drugo* je autorsko djelo Feruča Lazarića. Prvu sam njegovu knjigu (*Planinarenje na slijepo*) popratio esejističkim pogovorom. I kao što se *Na drugi način lijepo* logički nadovezuje na Lazarićev spisateljski prvijenac, tako su i moja zapažanja u uvodnoj bilješci koja ovdje fungira umjesto predgovora kao svojevrsan nastavak razmišljanja o Feruču i njegovoj ležerno demistificiranoj *sljepoći* ukotvljena u mome kritičarskom *žrvnju* koji više nije samo planinarski, jer je u njemu okretno i razdragano na djelu Feručo kao maštovit *putopisac*, spretan *drvosječa*, smion *građevinar*, raspjevan *zabavljač*, iskusan *vinar*, okretan zaljubljenik u *skijanje*, šarmantan *plesač* i... O svemu tome moći ćete čitati u ovoj knjizi, ali ako možda niste pročitali prethodnu, predlažem da to svakako učinite. A sad ću vam pojasniti zbog čega je to uistinu potrebno.

Svojom prvom knjigom Feručo je odvažno probijao led kao nepretenciozan *pisac*. Njegovo je neishitrenim amaterskim zanosom protkano pisanje bilo usredotočeno na opis *planinarenja* iz očišta samosvjesne slijepice osobe. Budući da naša šira javnost o toj tematici premalo zna, autoru je bilo bitno proširiti čitateljske vidike. Znalački je raskrinkao kojekakve ignorantske *predrasude* o slijepima općenito, a raspredajući svoje planinarske doživljaje, nije pretjerivao u nadmenoj samohvali, ne želeći izazvati zapanjenost koja prelazi u nekritičko *divljenje*. Budući da je među opisanim planinarskim pohodima bilo nekoliko zbiljski pustolovnih *podviga* (uspon na mitski Olimp, osvajanje opasnog Triglava itd.), spontano čitateljsko *divljenje* zasigurno nije izostalo, a i ja s neskrivenim zadovoljstvom priznajem da taj uzvišeni osjećaj ni mene nije mimoišao.

U knjizi koju držite u rukama autor je ostvario vidan *napredak*. Ponajprije valja uočiti njezinu pomno promišljenu strukturiranost. Nakon uvodnog bloka načelnih razmišljanja o kompleksnim temama širokog spektra (prednosti slijepoće, strpljenje, umijeće življenja itd.), uslijedio je niz lakonogih putopisnih crtica i reportaža kojima nas je autor vedro proveo kroz cijelu Hrvatsku, a našli smo se i u nekim srednjoeuropskim metropolama. Autor se tako, a da toga nije ni svjestan, čudnovato našao na literarnom tragu znamenita hrvatskog romantičarskog prozaika i pjesnika Antuna Nemčića (1813-1849) koji je u hrvatskoj književnosti zapamćen po zbirci putopisnih priča

sabраниh pod naslovom *Putositnice*. Među Lazarićevim se tekstovima, međutim, detaljnošću prikaza i impozantnošću krajnje zahtjevna pothvata posebno ističe putopis *Bajka via Adriatica*.

Osebujan domet druge Feručove knjige nedvojbeno su tekstovi sakupljeni pod nadnaslovom *Izazovi*. Svaki od njih iziskivao bi poseban komentar. Izdvajam ovom prilikom egzaktne opise teško zamislivih pothvata koji su zapanjujuće dočarani u tekstovima što nose samotumačeće naslove *Građevinar* i *Drvosječa*. Nipošto nije slučajno da ovakvi tekstovi pred čitateljstvo dolaze baš u ovim *krunskim virusomizneređenim* vremenima, u kojima bezrazložan strah, medijski izdašno pospješivan u ozračju naglog gubitka takozvane *normalnosti*, sputava misli, zatvara oči, zatamljuje osmijeh i veže ruke.

Stamena poveznica Lazarićevih dviju knjiga ostvarena je u lepršavosti spisateljskog *stila* koji, kako sam spomenuo u pogovoru prvoj knjizi, umjerenom učestalošću ponavljanja pojedinih slikâ i situacija blago podsjeća na vivaldijevsku ugođajnost *barokne* glazbe. I na tom se planu u ovoj knjizi primjećuje svježina novih tonova koji su nastali širenjem autorova tematskog obzorja. Očekivati je da će profinjenom umijeću življenja okrenuti Feručo i nadalje neumorno tragati za novim iskustvenim izazovima, a u tome će ga zasigurno odgovarajućim nadahnućima ustrajno pratiti njegov nesporni literarni talent.

Sead Muhamedagić

Mozak sam iscijedio
da kapne koja riječ pametna,
moja skromna UMotorina.

Sljepoća – prednost

Sljepoća je bez sumnje veliki nedostatak i težak invaliditet. No, zagrebemo li malo ispod površine, otkrit ćemo da i ne mora biti tako. Svijet traži da ga se gleda očima. Mudro je i razumno, za nas koji ih nemamo, potražiti u sebi neke druge resurse. Čovjek u sebi posjeduje nepresušno bogatstvo koje treba otkrivati i koristiti. Usporedio bih to s alternativnom energijom o kojoj se danas naveliko govori, a malo se koristi. Priroda još uvijek podnosi silnu eksploataciju i nerazumno zagađivanje. Nastavimo li s takvim ponašanjem sigurno će biti velikih problema sa zrakom, vodom, zemljom. Tada će čovječanstvo biti prisiljeno okrenuti se stvarima koje sada zanemaruje i ne primjećuje. Upravo tako smo se i mi slijepi okrenuli stvarima koje oni koji vide zanemaruju i ne primjećuju.

Sljepoća nije bolest već stanje. Otvara neki novi prostor i dimenzije koje treba istraživati i iskoristiti. Nikako si ne smijemo dozvoliti da nas ograničava, sputava, koči, već da s njom istražujemo, otkrivamo, pronalazimo nove puteve. Od mog sam prijatelja Mladena Kuke jednom čuo izreku: gdje je volja tu je i put. Vjerujte da je to u potpunosti točno. Sa sljepoćom se može sasvim lijepo živjeti. Mislim da to mogu odgovorno tvrditi jer sam dobar dio života vidio. Naravno da sam u trenutku kad sam oslijepio bio vrlo vrlo tužan. Tada sam primijenio onu korisnu formulu: ono što možeš u životu promijeniti, promijeni, a ono što ne možeš, prihvati.

Puno je stvari na ovom svijetu koje čovjek gledajući oko sebe vidi. Ima lijepih, ima nažalost ružnih. Mi, ako ne vidimo lijepe, ne vidimo ni ružne. Upravo je to, kao što sam u naslovu naveo, prednost u sljepoći. Mediji, tržište, uglavnom slikom, puno zaokupljaju čovjeka tako da gledajući te naizgled lijepe privlačne stvari bude u potpunosti zaokupljen svijetom oko sebe. O sebi naprosto nema vremena razmišljati, a toliko ljepote, veselja sreće može naći upravo u sebi. Čitajući ove retke možda će neko pomisliti da bi čovjek trebao biti slijep da bude sretan. Ni govora o tome. Što bi mi slijepi bez vas videćih? Veliko ništa. U prirodi puno bića živi u simbiozi i odlično funkcioniraju. Tako je i nama slijepima prelijepo s videćima. A kako je vama videćima s nama slijepima? U visoko razvijenim državama kao što je normalno posjetiti zubara, okulista, ginekologa tako nije čudno posjetiti psihijatra. Potreba za njim je velika u tom brzom tempu života s puno stresa. Nadovezujući se na to mogu reći da pratitelji koji me prate na planinarenjima i putovanjima kažu da im dolazimo kao psihoterapija. Svojom im vedrinom, optimizmom, osmijehom i ushitom kod postizanja nekih, za slijepu neobičajenih rezultata dajemo primjer da može biti uvijek lijepo u životu uz uvjet da se to želi. A želite li to? Onda si uzmete malo od gledanja prema vani i pogledajte malo unutra, u sebe. Sigurno ćete pronaći dosta zanimljivoga i korisnoga. Govorim to iz osobnoga iskustva...

Strpljenje kao rješenje

Strpljen, spašen. To je stara narodna poslovice.

Biti strpljiv znači pustiti vremenu neka odradi svoje. To je stvar karaktera. Ne spadam u ljude koji stoje skrštenih ruku i čekaju, kao što rekoh, da vrijeme odradi svoje. Volim djelovati, utjecati aktivno na rješavanje problema. Moglo bi se reći da sam uporan. Uporan, ali nikako ne želim biti naporan. Granica između ovih dviju činjenica je tanka crta. Treba vrlo pažljivo odrediti dozu upornosti da ne bi došlo do kontraefekta. Ako i nema aktivnosti, treba diskretno pratiti rješavanje problema. Možemo biti sretni jer živimo u vremenu brzih komunikacija. Internet, elektronska pošta, mobitel puno nam olakšavaju život. Trebamo koristiti te blagodati suvremene civilizacije.

Mi slijepi često smo prisiljeni tražiti pomoć od videćih osoba. Uradimo to s osmijehom na licu i sa strpljenjem u duši. Nije to uvijek lako, ali je siguran put do cilja. Uporan možete biti uvijek, a naporan uglavnom samo jednom jer za drugi put nećete imati priliku...

Umijeće življenja

Onaj koji ne smatra život kao dar, nije ga dostojan.

Najveće zadovoljstvo može čovjeku donijeti znanje i život.

Tako je rekao Epikur, meni najdraži starogrčki filozof. Mudro je posložiti sve životne segmente da budemo sretni, zadovoljni i ispunjeni. Obitelj, stanovanje i posao čovjeka puno zaokupljaju. No, trebamo naći malo vremena ono u čemu ćemo uživati i opušitati se izvan toga. Najbolje da su to aktivnosti koje koriste zdravlju, kojima preveniramo bolesti koje nam vrebaju sa svih strana. Dok smo zdravi, lakše savladavamo prepreke u životu. Možemo raditi, a ako možemo raditi možemo i uživati. Rad je egzistencijalna stvar i o tome ne bih više govorio. Usredotočio bih se na uživanje u životu. Jasno je da govorim o užicima koji ne ugrožavaju obitelj, posao itd. nego im koriste.

Umijeće življenja? Kakav pretenciozan naslov, a i smionost da pišem o tome! Doista se smatram sretnim i ispunjenim čovjekom pa bi to želio, na neki način podijeliti.

Kratkovidnost, potom visoka kratkovidnost, sramežljivost i mucanje obilježili su moje djetinjstvo i adolescenciju. Zatim prvi posao, ženidba i djeca. Slijede odrastanja kćeri, prve ljubavi, udaja, unuci. Potom ulazak u obiteljski posao, investicije, hipotekarni krediti, financijski problemi. I, napokon mirovina, moja i suprugina. Kćeri nisu bile zainteresirane za nastavak obiteljskog posla pa sam poslovne prostore iznajmio. Uvijek radospomenem da sam ih stvorio kao slijepa osoba na što sam osobito ponosan. Bilo je puno problema, stresa, ali uvijek sam pronalazio snagu da se uzdignem, da uživam ili da se opuštam zaboravljajući pri tom nakratko na probleme koji su me mučili. Nije to bilo njihovo zanemarivanje, izbjegavanje, nego hvatanje snage za njihovo rješavanje. Sada, kad više ne moram trčati za novcem jer mi sam dolazi od najamnine, a tu je i mirovina, volim reći da pravi život počinje iza šezdesete. Doista tako i mislim i dokazujem svojim aktivnostima i postupcima, a i pričajući na druženjima na planinarenjima i putovanjima. Društvo se smije, a smijem se i ja i to je korisno i zdravo. Smijeh je melem za dušu i za tijelo.

Smijete li se ha-ha, he-he, hi-hi, ho-ho ili hu-hu, nije važno – važno je da se smijete! Ja se prvo od gušta nasmijem na svoj račun pošto uvijek nešto ispalim na račun svojesljepoće. Nakon toga mogu se mirne duše smijati bilo kome i bilo čemu.

Smijeh nije grijeh,
smijeh je lijep,
smijeh je lijek.
Smijeh je lijek
za stres.

Novac

Neka ti novac bude sredstvo, nikako cilj.
Što ga više imaš, to ga više trebaš.

Poznata francuska spisateljica Françoise Sagan, koja je kao osamnaestogodišnjakinjanapisala poznati roman *Dobar dan, tugo* i postala milijunašica, ovako je rekla: Novcem ne možeš kupiti sreću, ali bih ipak radije plakala u Jaguaru nego u autobusu.

Da bi čovjek uopće normalno funkcionirao i da bi bio zadovoljan svojim životom, treba imati barem malo novca. Vrlo se je teško oduprijeti današnjem visoko-potrošačkom društvu. Sretan je čovjek kojije našao zadovoljstvo u nematerijalnim vrijednostima. Ima puno aktivnosti koje mogu čovjeka ispunjavati srećom i veseljem. Sportsko-rekreativne, kulturno-umjetničke, duhovne, humanitarni-volonterski rad, putovanja. Uvriježeno je mišljenje da za putovanja treba puno novaca, da putuju samo bogati. To nije nikako tako. Ako se malo potrudimo, vrlo se lako možemo odreći nekih nepotrebnih troškova i preusmjeriti ih za putovanja. Veliki je užitak njegovo pripremanje. Tražiti, neiscrpni pristupom informacijama, najpovoljniji prijevoz, smještaj, hranu... Potom slijedi putovanje koje ispunjava otkrivanjem novih krajeva, običaja, ljudi. Nikako nije sve u novcu.

Obzirom na novaca, podijelio bih život na tri razdoblja: pripremanje i osposobljavanje za rad i stvaranje; zarađivanje i stvaranje te bezbrižno trošenje i uživanje.

Ja sam u trećem razdoblju. Zato i govorim da pravi život počinje u šezdesetim godinama. To je moje iskustvo, ne znam kako drugi prolaze. Meni je uvijek bilo lijepo. Možda zato što pamtim samo lijepe stvari, a ružne zaboravljam. Vjerujte, to je korisna osobina.

Godine šezdesete,
zrele, mudre, bezbrižne,
umjerene, staložene.

Uši kao oči

Poznata je ona narodna: izgubiš li oči, izgubio si sve. Ni najmanje se s time ne slažem. Rekao bih da sam s gubitkom vida više dobio nego izgubio. Dobro ste pročitali, ispričavam se čuli: više dobio. Izgubivši vid otkrio sam u sebi sklonosti koje nisam znao da posjedujem. No, za ostvarivanje tih sklonosti trebao sam pronaći nove puteve. Konkretno, za pisanje sam trebao savladati rad na računalu, a za planinarenje pronaći pratitelje. Te dvije aktivnosti su mi uistinu obogatile, uljepšale i ispunile život. Kaže se da jesve ono što se ne napiše izgubljeno, zato sam odlučio pisati oljepoti čitanja ušima koju sam i sam otkrio.

U svemu alternativa, druga opcija, pa tako i s vidom. Treba se malo više potruditi, ali taj trud se isplati.

Kakvo je to gledanje ušima, mi slijepi jako dobroznamo. Na koji način naš mozak obradi sve te silne podatke koje mu šalju naše uši? Očekuje sliku, a dobije riječi. To i vi koji vidite možete i sami otkriti. Zatvorite oči u nekoj nepoznatoj okolini, tražite da vam opišu što vide, potom otvorite oči pa prosudite kakvo je gledanje ušima. Pojednostavio bih to usporedbom originala i kopije. Postoje podaci koji su sami po sebi konačni, npr. slušanje glazbe... Videćim osobama vid odvraća pažnju, naša je pažnja u potpunosti posvećena glazbi. Zašto? Zato jer doživljaj glazbe videći podijele na vizualno, gledajući njene izvođače slušno, čemu se mi slijepi u potpunosti predamo i uživamo. Osim slušanja glazbe ja volim i svirati uz gitaru istraživati razne instrumentalne kombinacije i to najradije sa slijepim ili slabovidnim kolegama. Upoznao sam tako puno prijatelja harmonikaša, pjevača, violiniste, udaraljkaša. Sve oko nas je relativno, svatko svijet oko sebe doživljava na svoj način. Za prepoznavanje osoba, koristimo glas. Ali, zamislite, koliko detalja uoče videći na nekoj osobi? Bezbroj. Priznajem, to su nebitni detalji, no očima pružaju momentalni užitak. Jasno, govorimo o lijepim stvarima. Isto tako videći primijete i ružne, tužne stvari koje ih u trenu rastuže, razljute, oneraspolaže. Eto, tu smo mi slijepi u prednosti. Dakle, mi možemo vidjeti svijet ne onakav kakav je nego onakav kakav bismo htjeli da bude, mada svi dobro znamo da je on stvoren za zdrave. Ali, potrudimo se pronaći svoj prostor u ovom divnom svijetu i mi manje zdravi. Pitanje je želimo li to? Ja želim. To ne znači živjeti u iluziji. Na taj si način olakšamo život naslijepo. Pronađimo malo svijetla u našem mraku pa će nam život biti i lakši i ljepši. Bit ćemo veseliji, nasmiješeni, opušteniji, sretniji, a kao takvi lakše ćemo savladavati prepreke života u mraku i smanjiti teret i napor obitelji i okolini. Bijeli štapić ne koristim za hodanje već samo da me taksist uoči kada trebam prijevoz. Zašto se ne koristim bijelim štapićem? Uživam hodati po terenima po kojima mi bijeli štapić ni malo ne bi koristio. Volim planine, šume, livade. Imam puno prijatelja-pratitelja koji me prate po planinarenjima i prave društvo na mojim čestim putovanjima. A kako sam ih pronašao? Privukao sam ih i zadržao, usudio bih se reći, svojom vedrinom, osmijehom, pozitivom i optimizmom. Tako mioni sami govore. Naišao sam i na ljude koji nisu bili spremni dijeliti moje izazove, ali su mi i kao takvi ostali dragi. Naprosto boje sada mi se ne binešto loše dogodilo.

Na kraju se želim ispričati na mojoj otvorenosti i istaknuti kako, vjerujte mi, nikako, baš nikako ne želim izigravati supermena. Ni najmanja mi želja nije hvalisati se svojim poduhvatima. Ono što zaista želim jest pokazati svojim slijepim kolegama kako se može lijepo i sadržajno živjeti i naslijepo i u potpunosti uživati u tome.

Putopisne crtice

Zatvoriš li oči
i dalje ćeš moći
do cilja doći.
Putovanje je lijepo
makar
i na slijepo.

Biciklistička trilogija

Odlučio sam opisati nekoliko mojih biciklističkih pustolovina iz vremena kada sam imao sam ostatak vida, sjećam se, pet posto (to je ispod pročitano prvog reda na okulističkom pregledu). Imao sam silnu želju za putovanjem pa je krenuh ostvariti biciklom...

Grožnjan

Lijepo srpanjsko jutro, eto mene na mojem biciklu prema Kanfanaru, pa preko mosta, Lovreča, Vižinade, Portaportona i ubrzo desno cesta za Grožnjan. Desetak kilometara loše ceste i stižem pred njegova vrata. Siđem, hodam vozeći bicikl uz sebe. Susrećem puno mladog svijeta, govore engleskim, talijanskim, naravno, hrvatskim jezikom. Stižem do trga. Tu je crkva, lođa. Čujem razne instrumente iz kuća: klavir, violinu, pjevanje pa dolazim do izložbe slika. Pitam slikara o slikarskoj tehnici, kaže gvaš. Baš jako lijepo. Tu je uistinu prava kulturna predstava. Uživam u toj idili, u tom umjetničkom ugođaju. Mali gradić, brzo ga obiđem pa sjednem u restorančić da nešto pojedem. Svi oko mene govore o umjetnosti. Lijep doživljaj. Završivši s jelom koje mi je vrlo prijalo (a kako i ne bi nakon prijeđenih šezdesetak kilometara) i nauživavši se Grožnjana, krenuh natrag. Na povratku sam svratio do Linskog kanala na sladoled. Odlazeći mi se na usponu dogodila zgoda koju je vrijedno opisati.

Vozeći sporopu toj popriličnoj uzbrdici, u najmanjoj brzini, primijetim kako me prestiže četvoro vrlo mladih biciklista. Ništa neobično. Domalo ih ugledam kako sjede uz cestu i gledaju me smiješeći se. To se ponovilo nekoliko puta. Prestižu mepa sjednu pored ceste, pa me opet prestižu, opet sjedaju. Sve su se izraženije smješkali. Najzad odlučim da im pokažem što može biciklom stari lisac. Lagano se uspinjem, čujem kako mi se mladi biciklisti približavaju, prestižu me jedan za drugim, sada i okreću glavu prema meni sa smiješkom na licu. Kada su bila sva četvorica ispred mene, ja ubrzam pedaliranje, izvučem svu snagu iz sebe, stavljam u veću brzinu, sustižem ih. Jedan za drugim ostaju iza mene. Pokušavaju me uhvatiti, nije im jasno što se dešava. Čujem njihovo sve jače disanje koje

zaostaje sve više iza mene da bi domalo nestalo. Pomislim, sigurno su se stropoštali negdje uz cestu. Dalje pedaliram uzbrdosve do vrha gdje sam odlučio sjesti i sačekati ih. Čekao sam dobrih pola sata i tada se pojave. Više ne sa smiješkom na licu. Svi su crveni, znojni, zajaurenih lica. I ne pogledavši me, teško dišući, prošli su pored mene. Zadovoljan s tom neobičnom neočekivanom pobjedom stigoh doma, a u glavi mi se vrtjela ona misao: Ne podcjenjuj nikoga jer bi tako mogao podcijeniti sebe samoga.

Mošćenice

Izgubivši vid toliko da više nisam mogao voziti auto, okrenuh se biciklu. Vidio sam nekih pedesetak metara ispred sebe i ustanovih da ću ga moći nekako voziti. Namjeravao sam posjetiti sva istarska mjesta u kojima nisam nikad još bio. Prije svega stare istarske gradiće na brežuljcima: Oprtalj, Grožnjan, stari Buzet, Roč pa tako i Mošćenice. Srijedom je bila zatvorena naša pizzeria pa sam cijeli dan pedalirao po Istri. Uglavnom sam jer nisam mogao naći društvo za cjelodnevno pedaliranje. Svane vedro jutro pa krenem put Mošćenica. Preko Žminja, Katarine pa nizbrdicom do Potpićna, zatim Kršan i eto me u Vozilićima. Moram reći, dragi čitatelju, da putujući biciklom potpuno drukčije doživljavate krajolik oko sebe. Neusporedivo ljepše. Provjerite ako ne vjerujete. Ali, da biste potpuno uživali u biciklu, morate imati malo fizičke pripremljenosti, prema njoj odabrati duljinu puta. (Vozilići, udare me uspomene. Kada sam ovuda švrljao, tu sam punio rezervoar moga fiata.) Čeka me uspon do Vidikovca. Tamo ću se nagraditi nekim pićem ili sladoledom. Odmah mi je lakše misleći na to. Stigavši, to i učinim. Koje li užitka sjediti na terasi i gledati Cres! Nauživah se sladoleda i Cresa pa nastavljam vožnju. Za pola sata sam u Brseću, Kumičićevom gradu. O, Kumičić, pomislim, taj istarski Šenoa. Zaustavljam se da bih posjetio njegovu spomen kuću. Nađem je. Mala kućica nedaleko litice s koje je gledao poznatu oluju iz Začuđenih svatova. Mislim na Olgu i Linu, na gospođu Sabinu. Uživam udubljujući se u to u pravom ambijentu. Šećem kroz Brseć, pitam grupicu ljudi za najbliži put do Mošćenica. Kažu preko ceste, preko svete Jelene ima dvanaest kilometara. Sitnica, pomislim. Ima dobar riblji restoran, nastave. U, odlično, rekoh. Zahvalim, pozdravim i zajašem bicikl. Savladavajući tih dvanaest kilometara uspona stižem u Mošćenice. Lijepstari gradić. Dolazim do trga, tu je crkva, a najbitnije je da je tu i željeni restoran poznat po ribljim specijalitetima. Uđem pa naručim moje omiljeno jelo: predjelo školjkedondole, glavno lignje na žaru uz kupus salatu i desert sladoled. Za piće veliku kriglu piva. Uživam u ukusnom jelu i predivnom pogledu, opet na Cres, ali s veće visine nego u Plominu. Domalo se spuštam prema Mošćeničkoj Dragi kamo i stignem nakon nekoliko kilometara ugodnog serpentinastog spusta. Cestom uz more, gledajući više u nj nego cestu stižem do motela Vidikovac. Opet stajem da još malo uživam u toj panorami, u moru, jer ću domalo skrenuti na kontinenta, a onda i stići u moju Savičentu.

Oprtalj

Eto mene i mog bicikla pred Motovunom. Idemo kroz njegovu voltu jedan do drugog kao dva prijatelja. Na trgu Malo šetam, malo sjedim. Sa zidina gledam padinu kao da ću negdje spaziti Nazorovog Velog Jožu. Nakon uživanja u kratkovidnoj panorami krenem prema Livadama. Nizbrdica, serpentine i most preko Mirne. Do Oprtlja me čeka osam kilometara uspona. Počinjem se uspinjati, serpentina za serpentinom, mislim da sam u Sloveniji. Moram priznati da sam se dobro

umorio. Napokon vrh, ravnica, prolazim pored škole i domalo se nađem na trgu. Pored gradske lođe su parkirana četiri bicikla. Preko stražnjeg kotača su obješene prtljage. U lođi sjedi četvoro muškaraca, veselorazgovaraju, čujem da su stranci. Vide da sam i ja došao biciklompa me gledajusmiješeci se. Ulazim, započinjemo razgovor. Kažu da su Holanđani, da putuju biciklom i planiraju obalom sve do Dubrovnika. Sjajno, rekoh. Razgovarali smo na nekom obostrano škrtom engleskom vrlo veselo. Malo mi je trebalo da im se pridružim! Nakon podužeg vrlo ugodnog razgovora, oprostimo se pa se uputim u potragu za konobom već poprilično gladan. Nađem je, ali upravo je danas zatvorena: slobodan dan. Pomislim: pojest ću nešto dolje, u Livadama. Popih limenku piva iz obližnjeg marketa, bio sam prilično žedan. Krenuh natrag. Koliko je prije bilo teško, sad je bilo lako. Bez pedaliranja stižem u Livade. Tražim restoran ili konobu i, gle čuda, nađem je: upravo danas zatvorena. Slobodan dan. Popijem pivo, opet iz marketa, pa krenem dalje. Uspinjući se do skretanja za Motovun produžim pravo, znajući da je tu blizu restoran, preko puta benzinske pumpe. Uđem, razmišljam što da naručim, stigne konobar. Htjedoh naručiti, on govori samo piće jer kuhar danas ne radi, ima slobodan dan. Slegoh ramenima pa naručim veliku kriglu piva, platim račun i mislim: nevjerojatno. Eto i Karojbe, ja pregladan, tu nema mjesta za nešto pojesti. Ispijem još jedno pivo pa ubrzam prema Pazinu da u Lovcu napokon nešto prigrizem. Uletim u motel, pozdravim recepcionera i produžim u suteren, u restoran. Nema nikoga. Sjednem, pojavi se konobar, pitam imaju li nešto od gotovih jela. Kaže ništa, samo po narudžbi. Naručim bečki i pomfrit, naravno i pivo. Nagnem kriglu i čim mi poteče niz grlo u trenu mi želudac reagira izbacivanjem pjene kroz usta, kroz nos. Potrčim do wc-a, ispraznim želudac. Jako mi je bilo loše. Vratim se nekako do stola. Čekao me bečki i pomfrit, ali uz nekoliko pokušaja odustanem od jela. Želudac se izgleda naljutio što ga cijeli dan krcam samo pivom. Ni gladan, ni žedan, uz borbu s mojim ljutim želucom uputih se doma gdje i stigoh nakon poprilično teških dvadesetak kilometara.

Tondulon

U Čabruničimana željezničkoj stanici čekam s nekolicinom planinara iz Rovinja i Novigrada vlak iz Pule kojim će se dovesti planinari PDElektroistra. Vlak stiže pa s njega silazi poprilična vesela družina. Upoznajem se s predsjednikom pa s vodičem i na kraju s mojim ljubaznim pratiteljem za kojeg sam kasnije primijetio da je spiritus movens ovog društva. Nakon što nas je vodič upoznao s programom izleta, grupa krene na put od 18 km. Ja sam se lagano uhvatio za ruksak mojeg pratitelja pa hodamo jedan do drugoga. Dan je prekrasan, sve bijelo od sinoć napadanog snijega, a staza je široka i lagana za hodanje. Prvo nam je određite crkva sv. Petra. To je omanja crkva, nažalost devastirana, a nalazi se stijeni malo veće površine od nje same. Jako je zanimljivo mjesto gdje je sagrađena - ulaz u nju je na tri metra od okomito odsječene stijene. Ima legenda koja kaže da se u 17 st. jedan plemić našao u teškoj nevolji pa bježao na svom konju pred grupom konjanika. Bilo je pitanje života ili smrti. Uviđajući da ga dostižu, u jednom je trenutku odlučio napustiti konja i sakriti se na stijeni gdje se sada nalazi crkva. No i oni su se spustili s konja i počeli ga tražiti. Znao je, ako ga nađu, to znači umrijeti, a drugo što mu je preostalo je da se baci u ponor na suprotnoj strani. U trenutku prije što se bacio pogledao je prema nebu i rekao: Sveti Petre, pomози mi. I gle čuda, skočivši s te poprilične visine ostao je živ i neozlijeđen, tako da je uspio pobjeći. Legenda kaže da je nakon toga dao na tom mjestu sagraditi crkvu u znak zahvalnosti svetom Petru.

Na crkvici smo našli uklesanu godinu 1904., kako piše, kada je obnovljena. Nakon malo uživanja u ugodaju odlučimo krenuti prema lokvi Tondulon. Silazak je tražio oprez radi skliskog kamenja, ali je

sve prošlo dobro. Stižemo do zamrznute lokve gdje je bila planirana stanka za doručak, tko što ima u ruksaku. Nakon ugodnog ćaskanja uz sendviče i piće, a tu se našlo svašta, od čaja do rakije, uputili smo se prema Savičenti gdje nas je čekao grah na jednom obiteljskom gospodarstvu. Nakon četverosatnog vrlo ugodnog pješaćenja stižemo na odredište pa se nakon kraćeg razgledavanja našeg lijepog kaštela uputimo na zasluženi ručak. Dok smo stajali u dvorištu kod domaćina, priđe mi jedna gospođa rekavši mi da se poznamo i da smo skijali zajedno prije, zamislite, trideset godina. Sjajno iznenađenje! Prisjećajući se skijaških anegdota uz konzumiranje graha u planinarskom stilu, došlo je i do rastanka. Ja sam ostao u Savičenti, a oni su produžili u Smoljance na vlak koji ih je odveo doma.

Hvar

Kažu 'sunčani Hvar' što ja ne mogu reći jer, od pet dana boravka na njemu, pola je bilo kišovito. Nisam rezervirao smještaj jer telefonom nisam uspio doći do zadovoljavajuće cijene. Kako sam veliki optimist, vjerovao sam da ćemo naći smještaj direktno u Hvaru. Nisam se prevario. Na ulazu u grad Hvar pojavi se grupa ljudi, mašu, zaustavljaju nas i nude, pogodite, smještaj. Nevjerojatno, to još nismo nikad doživjeli. Ne samo to, već su se opirali za nas nudeći sve povoljnije cijene. Kao na licitaciji. Baš sam uživao u tom licitiranju i postigao cijenu upola od one telefonske. Dobro je počelo, pomislim. Vozimo za gazdaricom prema apartmanu gdje ubrzo stižemo. Ona zadovoljna što nas je upecala, mi još zadovoljniji. Apartman, zadovoljavajući s pogledom, kaže supruga, na more. Super. Kao i obično, brzo odjurimo iz njega u obilazak grada u potragu za večerom pošto je bilo kasno popodne. Našli smo se u konobi s puno gostiju na terasi što je bila garancija da se tu dobro jede uz normalne cijene. Tako je i bilo. Domalo se naoblačilo, pa kapi kiše, najprije rijetke pa sve gušće i gušće. Ova konoba je imala samo terasu, a u zatvorenom dijelu kuhinju. Vani puno stolova, nešto pod tendom, nešto pod suncobranima, a nešto i pod vedrim nebom, a stolovi krcati gostima. Budući da je poprilično kišilo, nastala je prava predstava. Personal trči s nekim dodatnim suncobranima, kišobranima, najlonima pokušavajući zaštititi goste, jedva prolazeći između stolova pošto su ih previše nagurali da bi poslužili sve zainteresirane. Mi smo se našli na granici: pola stola je bilo pod tendom, a pola pod vedrim nebom pa smo se moja supruga i ja zgurali na suhoj polovici. Bili smo sretnici u odnosu na one što su bili pred nama. Brzo se ispraznila terasa, kiša je i dalje padala, mi smo ostali među posljednjima. Gazda ide oko nas, neugodno mu je, ispričava nam se, govorimo mu da ga razumijemo, da smo i mi ugostitelji, da smo iz Istre, da smo došli u Hvar na četiri dana. Pita nas gdje spavamo da bi nakon toga inzistirao da nas odvede do apartmana što smo mi na njegovo uporno inzistiranje prihvatili.

Uz kupanje po okolici grada Hvara obišli smo stare građevine, hvarske zidine, staro kazalište i vilu Hanibala Lucića. Vrlo zanimljivo. Prije nego smo napustili otok, dok smo u Starigradu čekali trajekt, posjetili smo Tvrdalj, ljetnikovac Petra Hektorovića. On je odlazio da popije kavu s prijateljem Markom Marulićem na obližnju Šoltu, a mi smo otplovili za Split pa Dalmatinom prema Istri.

Zavižan

Nakon četverodnevno ljetovanja na Hvaru, te smo se poprilično vruće godine odlučili na povratku malo rashladiti na nekoj planini. Odabrali smo Zavižan. Nismo ga do sada još pohodili pa nam je to bila idealna prilika.

U Jurjevu smo skrenuli s Jadranske magistrale pa nastavili serpentinom sve do Oltara gdje smo nastavili makadamom prema Nacionalnom parku Sjeverni Velebit. Vozeći polako dvanaest kilometara po bijeloj cesti, supruga odjednom usklikne: Medvjed! I naglo stane na kočnicu. Na pet metara od nas prošeće cijela obitelj: mužjak, ženka i za njima trčkarajući dva mladunčeta. Nešto predivno, prema opisu moje supruge. Nastavimo dalje s vožnjom kad ugleda uz cestu grmove malina. Zaustavi auto i navalimo ih brati. Dobro je počelo, pomislih.

Nešto kasnije stižemo na cilj. Izlazimo iz auta i shvaćamo da je tu dvadesetak stupnjeva niža temperatura nego na Hvaru. Supruga mi opisuje krajolik. U blizini parkirališta par konja pase travu, do njih koza i sredovječni bradonja, a malo dalje dom koji je i meteorološka postaja. Uđemo unutra, a za nama ulazi i bradonja. Vrlo je simpatičan, nudi nam svoju rakiju, kako kaže, s velebitskim travama. Kušamo. Stvarno je jako ukusna. Govori nam da možemo koristiti kuhinju jer dom ne nudi hranu i da možemo posjetiti arboretum koji se nalazi nedaleko od doma te tamo vidjeti velebitsku degeniju, endemsku biljku koja raste samo na Velebitu, što nam je već i bilo poznato. Odlučimo je pronaći i krenemo na pješačenje od oko tri sata po velebitskom kamenjaru. Kad smo se predvečer vratili u dom, simpatični nam je domar pokazao smještaj koji smo rezervirali. Smjestio nas je u malu sobu dimenzije dva sa dva. Bilo nam je odlično; radije nego u velikoj zajedničkoj spavaonici. Sobičak je imao veliki prozor s kojeg je pucao pogled na cijeli Kvarner. Predivan pogled, kako je supruga opisala. Pošto se smrklo odlučili smo večerati i to na planinarski način budući da u sobičku nije bilo stola. Izvadili smo iz ruksaka salamu, limenke sardina, kruh, čokoladu za desert i bocu vranca. Odlično.

Položili smo ruksak na pod kao zamjenu za stol, sjeli na pod prekrivenih nogu i krenuli večerati. Moram reći, dragi čitatelju, da smo kao ugostitelji obišli dosta restorana, nekih i jako finih, ali ta večera na Zavižanu nije bila ništa manje ugodna od onih za stolom. I tako, nakon što smo, uživajući u originalnoj večeri, sve pojeli i naravno popili, i dogovorili se tko će spavati na gornjem, a tko na donjem krevetu, legli smo i, uz nekoliko uzajamnih noćnih posjeta, dočekali jutro i naš povratak kući.

Rab

Eto nas u Jablancu u koloni, čekamo trajekt za otok Rab. Nakon polsatne plovidbe stižemo u Mišnjak, trajektnu luku na Rabu. Ubrzo ulazimo u Banjol, predgrađe grada Raba. Tu smo se namjeravali smjestiti. Nakon smještaja odemo na kupanje u uvalu sv. Eufemie. Nije nam se baš previše sviđala plaža pa smo sljedećeg dana s ruksakom na leđima pošli dalje. Našli smo jednu divlju koja nam se jako svidjela, a usput je supruga ubrala i alou, vrlo ljekovitu i rijetku biljku. Svaki smo dan dva sata pješačili od Banjola preko grada Raba, Palita, Kampora do Frkanja, kako se ta plaža zvala. Na nju su dolazili kupači turističkim brodom jer je nedaleko bio mol. Jedan dan nas je u sobi potražio gazda i rekao da ima turistički brod i da među ostalim vozi i na prelijepu plažu poprilično udaljenu od grada. Pitamo ga kako se zove ta plaža pa shvatimo da je upravo ona gdje idemo svaki dan pješke. Nije mogao vjerovati da pješačimo do tamo.

Navečer smo odlučili večerati pizzu, da je usporedimo s našom, iz naše pizzerije. Uđemo u jednu u centru grada Raba s lijepom terasom pod stablima. Tu je svirao bend, a i moglo se zaplesati, što ja jako volim, to me podsjeća na moje sviračke dane. Naručimo pizzu koja je bila fantastična, baš po mome ukusu. Samo radi nje smo produžili boravak na Rabu da to ponovimo. Mada, koliko je prvu večer bila dobra, toliko je drugu bila loša. Nema veze, uživali smo u glazbi i plesu opraštajući picajolu. Idućeg dana smo se oprostili i od Raba.

P.S.

Desetak godina kasnije počeo sam obilaziti HPO tj. Hrvatsku planinarsku obilaznicu. To me je vratilo na Rab, na brdo Kamenjak. U poznati i dio otoka na kojem još nisam bio. Imam Jadrolinijinu povlasticu, a njen trajekt plovi prema Rabu iz Valbiske na otoku Krku. Veseli me što pristaje u Loparu pa ću tako i njega posjetiti kao i njegovu poznatu Rajska plažu. Kod planiranja uvijek zovnem neko lokalno planinarsko društvo da se o tome informiram. Uradih to i sada pa mi se ljubazni planinar Branko stavi na raspolaganje. I ne samo to, dao mi je i smještaj. Pred Loparom smo, a noge nam već bježe prema Rajske plaži. Vrlo je brdovit taj dio Raba. A Rajska plaža? Uvijek stavim nešto na noge kada sam na moru, ali tu sam bos. Pješčana je plaža i užitek je hodati po njenom plićaku osjećajući pijesak pod nogama. Isti dan sam planirao posjet brdu Kamenjak pa napuštamo ovu zaista zanimljivu i posebnu plažu. Na cesti prema gradu Rabu u mjestu Mundanije skrećemo lijevo na cestu koja vodi do vrha, do telekomunikacijskog objekta. Iako vodi cesta, kao što rekoh, do vrha uvijek pješačimo. Malo smo žurili jer je Branko rekao da će nas navečer posjetiti s litrom rapskog plavca. Bilo je uz vina i planinarskih priča i gitara-happeninga.

Dan bijeloga štapa 2018.

Uz ovogodišnje planinarenje povodom Dana bijelog štapa s Prijateljima planina po Medvednici, poklopila su mi se još dva lijepa događaja. Koncert Tamburaškog orkestra HRT- a i gostovanje u emisiji Hrvatske televizije *Dobro jutro, Hrvatska* po uspješno obavljenom usponu na Olimp. Dolazim u pratnji dviju simpatičnih zagrebačkih planinarki na Mihaljevac, sastajalište početka planinarenja. Planinari se skupljaju, pitaju me za Olimp, a ja im sa zadovoljstvom opisujem svoju nezaboravnu grčku pustovinu. Krećemo prema Runolistu, polovica autobusom, druga polovica pješice. Laganom Lojzekovom stazom uz nekoliko odmora stižemo pred dom. Ulazimo, okupiramo stolove, a domalo eto graha i lovačkog gulaša. S time se druženje trebalo završiti, ali nas nekoliko smo nastavili šetnju po Medvednici sve do Grafičara. Tu smo se lijepo družili i pjevali sve do zadnjeg autobusa u 18.00. Morao sam otići do hostela da se sredim za večernji koncert u studiju Bajsić. Nisam dobio niti jednu pratiteljicu za društvo za večernji koncert. Sve su bile umorne od cjelodnevnog planinarenja. Govorim im s razumijevanjem da niti moja žena ne bi išla sa mnom nakon cjelodnevnog planinarenja. Ipak sam dobio pratnju simpatične umorne planinarke, ali samo do ulaza u Bajsić. Toliko sam želio odslušati taj koncert da sam sve ostalo odlučio odraditi sam. Vrlo ljubazna djevojka s blagajne me je odvela u salu, zatim došla po mene po završetku koncerta i otpratila do izlaza gdje sam pozvao taksi s kojim sam odradio ostalo. U noćnim satima me je odveo do mog prenoćišta. Izlazim iz taksija, zovem recepcionerku da dođe po mene ispred hostela. Ljubazni taksist ne odlazi nego čeka do njene pojave na vratima. Zahvaljujem mu na velikoj pažnji pa s rukom na ramenu recepcionerke ulazim u hostel. Hostel je pun, ali za mene kao čestog, a pored toga i slijepog gosta, daju kauč u dnevnom boravku. Kao planinaru, taj smještaj je bio odličan, samo sam morao čekati sa spavanjem do jedanaest dok gosti gledaju televiziju. Nema problema, bolje tako nego spavati u parku, na klupi. Razmišljam o koncertu koji je bio fantastičan. I orkestar i Kićo. Valjali smo se od smijeha njegovim vicevima, a kad je zapjevao Rock aroundtheclock i kad je orkestar odsvirao Pensilvaniju, mojem zadovoljstvu i veselju nije bilo kraja. Dalje razmišljam o sutrašnjem gostovanju, direktno u emisiji na HRT-u. Gledat će me cijela Lijepa naša pa se ne smijem obrukati. U sebi slažem rečenice, pravim neki koncept, koga obavezno moram spomenuti, kome zahvaliti itd. Sutradan se

ustajem u šest jer se na Prisavlju, u HRT-u, moram pojaviti u petnaest do osam. Opet taksi rješava problem pa me eto na licu mjesta u pola osam. Taksist me dovodi do recepcije zgrade B30. I gle, tu je ona ljubazna djevojka s blagajne koja mi je sinoć pomogla oko koncerta. Prepoznaje me i odmah mi prilazi te uvodi u zgradu. Domalo me preuzima druga dama koja mi donosi tako željenu bijelu kavu. Na miru ispijam kavu i ista ljubazna dama vodi me prvo kod šminkerke, a zatim u studio gdje se udobno smještam na kauč. Upoznajem simpatične voditelje, a što se dalje događalo možete sami vidjeti ili čuti na internetu. Samo upišete u tražilicu moje ime i prezime, dobro jutro, Hrvatska pa uz dva klikanja mišem eto mene na ekranu. Govorim klikanja mišem jer s kursorom to, na žalost, nije moguće dosegnuti. Na isti način, prvo dama, zatim djevojka s blagajne, nađem se izvan zgrade gdje pozovem taksi. Brzo dolazi i sada me odvodi na autobusni kolodvor na peron 404 gdje je već čekao autobus prema Puli. I to nije sve. Šofer me prepoznaje pa je i problem ulaska u autobus bio riješen. Sjedaću se mislim kako je sve išlo kao švicarski sat. Pozdravljam prijateljicu koja me je čekala na kolodvoru da mi pripomogne ako nešto negdje zapne, ali nije bilo potrebe. Sretan stilom na koji sam odradio ovu zagrebačku avanturu zahvaljujući predobrim zagrebačkim taksistima na koje ću i ubuduće računati, putujem kući.

Izlet u Jastrebarsko

Kišno kasno jesenje jutro. Moja supruga i ja stojimo na autobusnom kolodvoru u Savičenti (za koji moram primijetiti da je zaista originalan jer se nalazi na sredini kružnog toka). Autobus kasni pa telefoniram našem predsjedniku udruge koji mi kaže da su pred Savičentom te da budemo na zaobilaznici. Na to udarimo u sprint prema zaobilaznici. Ja ne vidim, žena ima išijas, ali s našim neobičnim trkom susrećemo se s autobusom koji je ipak skrenuo sa zaobilaznice u mjesto. Penjemo se, pozdravljamo se s poznanicima i smještamo u stražnji dio autobusa. Složili smo se da je i putovanje autobusom vrlo ugodno, iako mi putujemo uglavnom automobilom. Ovo nam je prvi put da idemo na grupni izlet. U Pazinu smo pokupili preostale članove pa se uz riječi dobrodošlice našeg predsjednika uputimo dalje. Časkajući uglavnom svaki sa svojim suputnikom došli smo do odmorišta Ravna gora gdje smo i stali. Izletivši iz autobusa u potragu za jutarnjom kavom, nađemo se svi u kafiću. Ja sam svoju jutarnju kavu već popio, kao i supruga, tako da se ona sada odlučila za čaj. Stanka je bila poprilična jer je šofer autobusa vjerojatno trebao udovoljiti tahometru. Uskoro smo se našli u autobusu i, uz uobičajeno pitanje jesmo li svi i tko fali, neka se javi, nastavljamo put. Na pola puta između Karlovca i Zagreba, kao što veli internet, skrenusmo za Jastrebarsko. Prolazimo kroz mjesto pa dalje uskom cestom kao da je građena samo za naš autobus. Krajolik je brežuljkast, s puno potočića, ubrzo stižemo do naše kleti. Silazimo s autobusa i eto male nezgode. Jedna gospođa se pri silasku okliznula i pala, srećom bez posljedica. Ulazimo u ovelu prostoriju, domaćin nas dočekuje i sve ljubazno pozdravlja. Zauzimamo mjesta za pripremljenim stolovima za ručak. Sada nas preuzima jedna gospođa te uz simpatične dosjetke upozna s programom. Supruga čeka nestrpljivo stanku da se iskrademo i idemo u potragu za imelom koju je uočila iz autobusa. Konačno hodamo okolicom te ju nalazimo u popriličnoj količini i to na stablu jabuke. To je ona prava, ona najzdravija, kaže supruga. Raste kao parazit na stablu bjelogorice pa se tako zeleni zimi na ogoljenim granama. Imela je vrlo ljekovita biljka, kaže supruga. Začas smo napunili torbu pa se uputimo natrag. Sada supruga objašnjava znatiželjnima pojedinosti naše lovine, a usput zauzimamo mjesta za stolom. Tek što smo sjeli, pojavljuje se ona simpatična gospođa (a kao što čujem i vrlo zgodna) i započne s prezentacijom svojih proizvoda. To su madraci, jastuci, plahte s nekim ljekovitim kristalima koji liječe sve bolesti, a

ako slučajno ne liječe, onda zaustavljaju napredak. Vješta presenterica, simpatično orijentirana na onaj muški dio potencijalnih kupaca, priča, priča obasipajući obećavajućim pogledima, uglavnom po muškom dijelu publike, uporno nas uvjeravajući o potrebi kupovine tih bogom danih proizvoda. Pojave se zatim tri gospodina, hvataju po stolovima potencijalne kupce tih njihovih poprilično skupih proizvoda pa uporno nude sve načine plaćanja, uz puno rata, uz puno popusta. Supruga nekako odolijeva, govori da nije planirala ovu kupovinu, da joj daju broj telefona pa da će nazvati, ali broj telefona i ne spominju jer znaju da, ako daju broj, s prodajom je gotovo. Stigne napokon i vrijeme ručka. Moram priznati da je ručak bio vrlo ukusan, što nam je smanjilo otpor za kupovinu tih bogom danih proizvoda. Pošto sam bio vrlo zadovoljan ručkom rekao sam supruzi: Evo ti novac pa kupi nešto za sebe. Sa zadovoljstvom me poslušala. Nakon šopingiranja i opraštanja s ljubaznim domaćinima uputili smo se prema Krašiću, mjestu kardinala Alojzija Stepinca. Tamo nas dočekuje svećenik koji u crkvi započne priču o životnom putu presvetog kardinala. S tim svetim mislima smo se uputili prema Puli obogaćeni i duhovno i materijalno.

Dugi otok

Stižemo u Gažinicu, u nedavno otvorenu zadarsku trajektnu luku gdje se susrećemo s našim slovenskim prijateljima. S njima ćemo provesti četiri spranjska dana u Salima na Dugom otoku. Domalo se ukrcavamo na trajekt pa nakon nepuna dva sata plovidbe dolazimo u Brbinj, trajektnu luku na Dugom otoku. Vozimo se prema jugu te za pola sata ulazimo u Sali. Mali ribarski gradić smješten na brežuljku vrlo zanimljivog naziva Blud. Ubrzo nađemo rezervirani apartman pa nakon smještaja izađemo na plažu ispod naše terase. More je vrlo čisto, kao na ostalim otocima, što uz obalu kopna nikad nije takvo. Po cijele se dane kupamo uživajući u toj čistoj vodi, a navečer obilazimo restorane kušajući dugootočke delicije. Jedan dan smo posjetili ribarnicu te kupili škrpinu, kovača i prvi put tabinju koja je uistinu vrlo ukusna. Dok su žene pripremale ribu, ja i moj slovenski prijatelj uživamo na terasi gledajući, odnosno slušajući ribarske brodove kako idu u noćni ribolov. Stiže večera, vrlo ukusna, hvalimo kuharice pijući domaće bijelo vino. To je potrajalo do kasno u noć. Idućeg dana otišli smo posjetiti park prirode Telašćica nadomak Salija. Lijepa dvanaest kilometara duga uvala, vrijedna posjeta. Vrativši se u apartman naši su prijatelji predložili da si izmjerimo tlak. Svi su imali dobar jedino sam ja imao povišeni. Počeli su navaljivati na mene da moram svakako posjetiti liječnika i da moram jesti češnjak. Znaju da ga ja ne mogu smisliti. Zadnji smo dan namjeravali obići poznati svjetionik Veli rat i Zlatnu plažu nedaleko trajektne luke, ali zbog noćne veselice nismo bili upotrebljivi do podne. To je bilo taman da stignemo na trajekt. Vratili smo se doma. Nisam ih poslušao u vezi posjeta liječniku, ali sam svaku večer jeo češnjak prije spavanja. Nakon jednomjesečne češnjak-terapije, zaista se, na moje veliko zadovoljstvo, tlak snizio.

Lovranska draga

Slušajući na radiju emisiju o Parku prirode Učka, o potocima koji se slijevaju prema moru, odlučio sam ih potražiti. U Istri ih ima podosta i one za koje smo doznali smo i obišli.

Vozeći se obalom uz obavezno zaustavljanje u motelu Vidikovac dolazimo do Medveje.

Parkiramo, hodamo kroz autokamp uz potočić. Stižemo do kanjona pa idemo stazom uz potok. Staza sve uža skliska, prošlog dana je padala kiša. Vrlo smo sporo napredovali po tom skliskom blatnjavom

terenu pa se odlučimo vratiti i poći autom do Lovranske drage. Domalo se vozimo obalom do Lovrana gdje skrećemo prema Učki. Nailazimo na bivšu austrougarsku vilu preuređenu u restoran. Parkiramo na parkiralište te čitamo njen vrlo maštovit, a bogami i skupi jelovnik. Volim čitati menije, naročito poznatih restorana. Neki zaista znaju napisati pravu bajku od jelovnika. Šetamo okolo i nailazimo na ploču s natpisom šetnica slap. Naravno da se uputismo tim smjerom. Vrlo lijepa staza koja prolazi uz stabla starih kestena, nekolicinom mostova preko potoka i završava osrednjim vodopadom. Vrlo simpatično, vrijedno posjeta. Poslije sam doznao da su se ovuda šetali austrougarski oficiri sa svojim ljubavnicama. Romantično. Pored vodopada nailazimo na knjigu koja upoznaje posjetitelje s florom i faunom ovog krasnog lokaliteta. Nakon što smo se informirali o tome, uputismo se natrag. Usput ručamo u jednoj konobi.

Vratili smo se doma zadovoljni što smo otkrili još jedno lijepo zanimljivo i romantično mjesto.

Zrmanja

Putujući na jug prema našem ljetovalištu, stanemo na dan u Novigradu da posjetimo ovu našu krasoticu. Njeno je ušće u novigradskom moru. Napuštamo Dalmatinu malo nakon tunela Sveti Rok pa nas eto u odredištu. Gradić s nekoliko redova kuća koje se stepenasto dižu u brdo. Potražismo smještaj te s domaćinom pričamo o njoj. Kaže da do ušća možemo doći samo morskim putem. To nam je malo pomrsilo planove. Mislili smo je potražiti pješke. No ništa zato, na povratku ćemo je obići prema izvoru. Tako je i bilo.

Nakon ljetovanja vraćajući se skrećemo, ali sada prema Obrovcu. Kroz njega teče Zrmanja. Prolazimo pored tvorničkog kompleksa poznatog kao najveća promašena socijalistička investicija. Domalo stižemo. Bilo je oko jedanaest prije podne. Namjeravali smo tu prenoćiti, a popodne se dići uzvodno. Tražimo smještaj, ima neki hotel, ali se odlučimo za privatnu kuću. Obilazimo ih, poprilično oronule. Nakon njih desetak, dolazimo do jedne oveće. Gazdarica se smiješi, govorimo da se vraćamo s medenog mjeseca, da smo potrošili sav novac i da tražimo skromnu sobu za jednu noć. Gleda nas i dalje smiješeći se, odgovara da nam može ponuditi cijeli kat za istu cijenu. Idemo pogledati i nađemo u sto pedeset kvadrata uređenu samo jednu prostoriju i na pola uređenu kupaonicu: školjka s umivaonikom, bez tuša. Odlično, rečem, mi smo planinari pa nam to ne smeta. Svi se na to nasmijasmu. Platimo, uzmemo ključeve i odmah se uputimo na rijeku. Vozimo se asfaltiranom cestom, nailazimo na hidrocentralu, a zatim ugledamo nju, prelijepu, kako se spušta u rukavcima, na njima stolovi obližnjeg kafića. Divota. Parkiramo i izletimo iz auta. Sjednemo, naručimo piće. Oko nas teče ona. Slušam tu prirodnu simfoniju koju sviraju njeni slapići. Sjetim se Griega. Mjesecima je sam živio u maloj kućici u divljini i skladao slušajući zvukove mora i norveških fjordova. Nakon ispijenog pića odemo prošetati gledajući tu prečistu rijeku. Tako je čista da se može slobodno piti.

Nauživali smo se ovog prekrasnog ambijenta, zagrabili malo zрманjske vode i otišli kući pjevajući.

O, Zrmanjo, bistra rijeko,
vode sam se tvoje dočep'o.
Dok izleti novi neki
se u meni roje
još puno nek' se pije
bistre vode tvoje.
Ajd', živjeli!

Medvednica

Putujem popodnevnim autobusom prema Zagrebu. Vrlo sam se rado odazvao pozivu mojih zagrebačkih Prijatelja planina. Povodom Dana bijeloga štapa. Zagrebačka udruga organizira 16. put pješaćenje na Medvednicu. Vrijeme je prelijepo, a po vremenskoj prognozi biti će tako i sutra. Razmišljajući o lijepim planinarenjima s mojim zagrebačkim prijateljima nakon ugodne četverosatne vožnje stižem na zagrebački kolodvor. Čeka me draga pratiteljica koja me doprati do hostela gdje sam rezervirao ležaj. Preuzima me vrlo razgovorljiv mladi recepcioner koji me uz ugodno ćaskanje dovede do, ovoga puta četverokrevetne sobe. U sobi nailazim na mladi engleski par s kojim osim pozdrava razmjenjujem na mom engleskom nekoliko riječi. Bili su mladi pa sam ih pustio da uživaju. Selili su se malo na donji, malo na gornji krevet. Izaberem kao i uvijek krevet na katu pa se počinjem spremati za spavanje. Za moje prijatelje sam donio dvije litre moje istarske malvazije. Budući da je mlada, vadim bocu iz ruksaka, otvaram malo čep da se boca ne raspukne od pritiska od kuhanja te je stavljam na pod do kreveta. U neko doba noći čujem da nam je stigao posljednji cimer, ja kao spavam, a on čim je primijetio bocu do kreveta, hvata je, okreće čep i kuša sadržaj boce. Osluškujem koliko to misli popiti, ali brzo opet okreće čep. Mislim, neću reagirati, ali ako opet posegne za bocom, hoću sigurno. No, to nije bilo potrebno jer moj susjed s donjeg ležaja više nije bio žedan.

Sutradan, nakon uobičajenog jutarnjeg rituala, uputim se u potragu za stepeništem koje će me dovesti do recepcije. Nastojao sam kod sinoćnjeg silaska u suteran, gdje se nalazila soba, zapamtiti sve detalje koji će mi biti potrebni za povratak do recepcije. Ako zalutam, uvijek mi stoji na raspolaganju mobitel kojim mogu nazvati recepciju pa riješiti problem. Mislim da mi slijepi imamo dobru memoriju u koju pohranimo mnogo podataka koji bi nam mogli zatrebati. Ljudi koji vide, jednostavno vide što im je potrebno, a mi moramo to znati. Uz malo lutanja se domalo na moje veliko zadovoljstvo domogoh stepenica. (Možemo reći da se mi veselimo banalnim stvarima pa smo tu u prednosti prema ljudima koji vide.) Stižem do kraja stepeništa, znam da bi sad trebao biti izlaz koji vodi pravo na recepciju. Pipam okolo po zidu, ali izlaza nigdje. Prekinem to moje pipanje u trenutku kad začujem osobu. Objasnim moju situaciju. To je bila vrlo ljubazna recepcionerka koja mi pokaže vrata pa se ja nađoh na recepciji. Razgovaramo dok ne dođe druga draga pratiteljica s kojom se uputim prema Mihaljevcu, današnjem sastajalištu pješaka, planinara. Susrećem uvijek veselo razdragano društvo. Upoznam neke nove simpatične slijepce planinare. Svaki ima svoju zanimljivu priču. Dio grupe ide autobusom do doma Runolist, a drugi dio pješke. Bio je prekrasan sunčani dan pa je bio pravi užitek, nakon nekoliko sati po vrlo laganoj stazi uz ugodnu pratnju moje uvijek raspjevane pratiteljice, došetati do doma. Ručam vrlo ukusan čobanac dok moja pratiteljica puni čaše onima koji su iskazali spremnost za kušanje moje mlade istarske malvazije. Vrlo zadovoljni ručkom nas nekolicina se složi da je prerano napustiti Medvednicu pa odlučimo ostati tu dok su se ostali spustili autobusom u Zagreb. Pošli smo do Činovničke livade i susrećući se s mnoštvom planinara došli do doma Grafičar. Pridružujemo se vrlo raspjevanom društvu planinara. Budem predstavljen od strane moje pratiteljice kao veliki ljubitelj pjevanja pa im domalo solo otpjevam O sole mio uz njihov ljubazan pljesak. Zbog ugodnog druženja preskočili smo autobus kojim sam se trebao vratiti da stignem lagano do kolodvora. Vraćajući se ovim kasnijim morali smo uzeti taxi kako bih stigao na kolodvor. Pošto sam se mobitelom, dok smo se vozili, informirao s kojeg perona ide linija za Pulu, simpatični me taksist nakon vratolomne vožnje doveo do samog autobusa.

Strahinjščica

Znate onu poznatu Špišićevu pjesmu *Suza za zagorske brege* koja završava riječima:

Samo sam bregima dragim obećal

Da vrnul se bum nazaj.

I ja sam zagorskim bregima dragim obećal da se bum vrnul nazaj. Moj razlog za se *vrnut nazaj* vjerojatno nije kao Špišićev. To je zato što kod posjeta Zagorju nisam dosegnuo vrh Strahinjščice pošto se pratiteljici nije dopadao uspon. Prilikom te neuspjele ekspedicije upoznao sam ljubaznu zagorsku planinarku koja mi je poslužila kao GPS po uskim lokalnim cestama do početka uspona na spomenutu planinu. Rekla je i da će mi biti pratnja kod idućeg pokušaja osvajanja Strahinjščice. Dogovor je pao, datum je određen pa sam ja počeo istraživati kako se domoći Krapine na slijepo. Prvo pitam za autobus s glavnog kolodvora budući da je to moj prvi kontakt sa Zagrebom kada se uputim prema njemu. No, to otpada jer cijeli dan ima samo jedna linija i to popodne. Pitam za vlak. Tu je s polascima vlaka prema Krapini odlična situacija, alise mora u Zaprešiću presjedati u autobus koji vozi do Zaboka pa onda opet transfer u vlak i tako dalje. To mi se baš ne sviđa jer moram tražiti logistiku za taj transfer što mi dodatno komplicira putovanje. Preostala mi je još lokalna autobusna linija. Ona je smještena na Črnomercu do koje se moram dokopati od glavnog autobusnog kolodvora. To mi je nepoznanica jer je još do sada nisam koristio.

Izaberem vlak is mojim se dragim prijateljicama šecem po peronu br. 4 zagrebačkog željezničkog kolodvora. Tražimo putnika/putnicu koja će pristati da mi, ili ja njoj, pravi društvo do Krapine. Stojim, na lice smještam najblaži osmijeh dok moje prijateljice razgovaraju s putnicima o toj mojoj potrebi. Nemamo baš sreće. Ja i dalje stojim smješkajući se, one traže osobu spremnu za moje društvo. I gle, javi se jedan gospodin. Upoznajemo se, opraštam se s mojim dragim prijateljicama. Uopće nisam sumnjao da će sa svojim šarmom riješiti problem moje pratnje. Rezultat je bio taj ljubazni gospodin koji mi je riješio probleme prelaska s vlaka u autobus, i to dva puta. Prvo u Zaprešiću, pa onda u Zaboku.

Dvosatna vožnja i eto me u Krapini. Dočekuje me ljubazna Smilja. Odmah govori da je plan malo izmijenjen i nećemo pješke do doma na Strahinjščici već autom. Prevruće je, govori Smilja, a vozimo gore stvari koje su nam potrebne za sutrašnju feštu. Dolazi stotinjak planinara povodom tradicionalnog pohoda stazom DedekaKajbumščaka. Pridružila nam se Seka kao i šofer Kristijan koji nas je odveo do doma. Dom je lijepa ugodna zidana jednokatnica u kojoj se može smjestiti četrdesetak planinara. Slijedila je velika priprema za sutrašnju feštu. Od sjeckanja mesa, luka, rajčice sve uz budno oko glavnog kuhara Vjeka. Sve je to bilo lako uz njegovu glazbu. Pjevalo se i plesalo do kasno u noć, i na stolu i do stola. Moram reći da je u plesu briljirala Jelena. U to sam se i sam uvjerio. Sutradan ujutro uživam u Sekinoj bijeloj kavi i Jeleninim kolačima stojeći za šankom, mojoj omiljenoj pozi. Čekajući Kristijana uz čiju ću pratnju otići do vrha, razgovaram s vrlo zanimljivim planinarom, profesorom Vjekom. Tu je i Krešo koji dobro poznaje moju Savičentu. Dolazi Kristijan i mi krećemo prema vrhu Sušec. Ubrzo stižemo do Dedeka, vidikovca gdje mi opisuje lijep vidik na Krapinsku kotlinu. Još pola sata laganog hoda i stižemo na vrh. Staza je lagana pa ću je sigurno preporučiti slijepim planinarima. Udarimo u silazak i domalo se čuje harmonika i pjesma. Dolazimo do doma gdje nas je već čekao odličan gulaš i hladan gemišt. Super. Uživam u svemu tome. Orkestar lijepo svira, a ja zaželim da i ja nešto zasviram i zapjevam za rastanak. To i učinih. Bilo je predivno. No, odzvoni trenutak odlaska pa se opraštam s vrlo ugodnim društvom.

Sve je bilo odlično na Strahinjšćici. Od Smilje kojima je sve organizirala, uvela u to predobro društvo, Seke koja je stalno pazila na mene, kuhara Vjeke i gulaša, Kreše, profesora Vjeke, Miljenke s kojom sam se kladio da se neće popeti i sići s Triglava za jedan dan, dueta harmonika-gitara pa sve do plesačice Jelene. Hvala prijatelji, hvala vam što ste mi poklonili ovaj predivan, nezaboravan vikend na Strahinjšćici. Vidimo se u Istri, u mojoj Savičenti.

Biokovo

Dupkom puna Dacia grabi putem Hercegovine odnosno Međugorja. Pridružili su nam se kći, zet i unuka. Budući da nisu nikad bili u tom poznatom svetištu, a uvijek su nam pri ruci kad nam negdje zapne, odlučili smo ih nagraditi tim izletom. Sebe ću isto nagraditi, ali posjetom Biokovu. Godinama unatrag, po obilasku južno-dalmatinskih otoka u Makarskoj, skrenuli smo pa po Biokovu i Ujevićevom Vrgorcu pošli prema Međugorju. Nikad nismo stali pa prošetali po njemu. Sada sam isplanirao pola dana provesti u parku prirode Biokovo. Jedva čekam da ga osjetim pod gojzericama. Naslušao sam se podosta o neugodnim planinarenjima po tom kamenjaru.

Ugodno se vozimo Dalmatinom i pri kraju njenim odvojkom stižemo do novog graničnog prijelaza prema državi BiH. Još dvadesetak kilometara do svetog Međugorja. Primjećujemo da nema uobičajene gužve. Slijedi jednosatni uspon do Križevca. Po silasku posjećujemo štand s domaćim prehrambenim delicijama i kupujemo odličan med od kestena za nevjerojatnih 25 kuna za kilogram. Izgubljene kalorije nadoknađujemo uvijek u istom restoranu, tik do crkve. Uživam u file-stroganovu popraćenom žilavkom. Idući dan posjećujemo obližnji Mostar. Cilj nam je bio obnovljeni Stari most. Lako ga nađosmo pa se šećemo starom jezgrom do njega. Pod nogama osjećam kamenjem popločenu ulicu, u nosu miris predobrih čevapa, a u ušima odzvanjaju udarci majstora starih zanata. Čuje se i Neretva i domalo nas eto na Starom mostu. Mislim se vraćam unazad, do maturalne ekskurzije kada sam bio na tom istom mjestu. Most je bio popločen istim kamenjem kao što su sada popločene stare ulice. Sada je popločen novim glatkim kamenim pločama, a da se ne bi klizalo poprečno su položeni brojni kameni ležeći policajci. U ono su se vrijeme bacali s mosta u Neretvu nakon što su skupili zadovoljavajuću svotu novaca za taj tridesetmetarski skok.

Vrlo zadovoljni tim jutarnjim posjetom krećemo prema Biokovu. Opet smo na Dalmatini. Brzo izlazimo i krećemo prema Vrgorcu, odnosno Makarskoj. Spuštamo se prema moru i pet kilometara prije Makarske pojavljuje se tabla: Park prirode Biokovo. Skrećemo na biokovsku cestu. Zanimljivo je da ona vodi do samog vrha, Sv. Jurja na 1760 metara nadmorske visine. To je drugi po visini vrh u Hrvatskoj, nakon Dinare. Ja je nisam doživio kao tešku, kako je opisana na internetu, ali je zet-šofer rekao da je uistinu takva. Uska, zavojita, 23 kilometara duga. Vozimo se uzbrdo, snijega još nema mada se vrh, gledajući ga iz daljine, bijeli. Nakon trećine puta prolazimo pored restorana-vidikovca Vrata Biokova. Zimi je zatvoren. Nakon još jedne trećine uspona stižemo do odvojka prema domu pod Vošcem. Tu cestu ne čiste, sva je pod snijegom. Ostavljamo auto i cure, a ja i zet krećemo cestom prema domu od kuda počinje polsatni uspon do samog vrha Vošak. Puno je snijega, ali je staza utabana pa ne propadamo. Vidi se kuća na vrhu Vošca. Svladavamo popriličnu snijegom pokrivenu strminu i za dvadeset minuta stižemo do vrha. Bijasmo nagrađeni jednim od najljepših pogleda u našoj domovini. Kaže zet, prekrasan pogled na Makarsku rivijeru, Brač, Hvar, Pelješac, Korčulu i Lastovo. Nedaleko ulaza u kućicu je okomito skoro kilometar i pol odsječena stijena do mora, desno prema sjeveru se vidi najviši vrh Sv. Juraj sa svojim odašiljačem i crkvicom. Nauživavši se ove čudesne panorame s ptičje perspektive udarimo putem povratka. Oštar spust, više klizimo nego koračamo.

Oprezno, jer smo uz strmu padinu. Nakon dvosatnog aktivnog boravka na snijegu, stižemo do auta i preostale šetačke družine. Slijedi sedamnaestkilometarsko spuštanje neugodnom, uskom, zavojitom biokovskom cestom. Napokon izlazimo na lokalnu cestu Vrgorac – Makarska.

Eto i Makarske i lijepe ceste uz more. Dvouvimo dali njom uz more do Omiša, Cetine ili do Splita. Ipak odlučimo ići prema Istri jer je bilo kasno popodne. Kroz tunel Sv. Ilija smo brzo došli do Dalmatine i nakon ugodne sedmosatne vožnje zaključujemo lijepi turističko,duhovno-planinarski vikend.

Bečki advent

Želja mi je bila doživjeti advent u europskoj metropoli. Odaberem Beč. Grad valcera, Habsburgovaca, sacher-torte itd. Tražeći po internetu naletim na zanimljiv last-minute jedne zagrebačke putničke agencije. Odmah stupim u kontakt i ugovorim taj izlet. Za mene i pratiteljicu, dva dana, nešto preko tisuću kuna. Podnošljivo.

Autobus pun putnika željnih bečkog adventa kreće prema Beču. Brzo stižemo do naše granice, odmah nas propuštaju, a Slovenci, kaže ljubazni vodič, bumovideli kako budu raspoloženi, nekad nas puštaju brzo, a nekad čekamo par sati. Nailazimo na deset autobusa i u Macelju odsjedimo sat vremena.

Domalo nas eto u Šentilju i, pošto nas austrijski carinik samo pogleda i ustanovi da nismo sumnjivi, produžimo put Beča. Prva stanica je u Austriji, nedaleko Graza. Ispijamo prvu austrijsku kavu i otkrivamo da je višestruko skuplja od hrvatske. Ubrzo ćemo uvidjeti da to vrijedi za sve što se tu kupi. Nakon 470 kilometara ugodne vožnje, naročito austrijskim autocestama, stižemo do Beča.

Dvomilijunski je grad s još milijunusputnih stanovnika, što studenata, što stranih radnika i mnogo turista. Vodič nam govori puno zanimljivosti o njemu. Spomenut ću neke. Za svoje je potrebe sagradio četiri ogromna spremnika za plin, visine 70, a promjera 60 metara. Spojivši se na europski plinovod ti spremnici su ostali suvišni. Gradski oci su razmišljali što da rade s njima: da ih sruše ili ne. Zamislite, oni su nakon dužeg razmišljanja odlučili pretvoriti ih u stanove i poslovne prostore! Sada su tu stanovi i poslovni prostori s najskupljim kvadratnim metrom u Beču. Postoji brodska linija Dunavom, Beč – Bratislava. Postojala je i tramvajska, ali su je ukinuli propašću Austro-Ugarske.

Panoramskom vožnjom Bečom vidi se bezbroj prelijepih zgrada raznih stilova gradnje, od neogotike, neorenesanse, baroka do secesije. U samom centru, kraj trga Marije Terezije, napuštamo autobus. Tu se u blizini nalazi većina znamenitosti Beča. Opera, gdje se održava svjetski poznat novogodišnji koncert Bečke filharmonije koji svi rado slušamo. Ulaznicu za to treba čekati i nekoliko godina, a košta od šesto pa sve do šest tisuća eura! Katedrala sv. Stjepana, jedna od najljepših u Europi. Hotel Sacher, gdje je nastala ta svjetski poznata torta, vrlo vrijedni muzeji, povijesti umjetnosti, prirodoslovni i carice Elizabete zvane Sisi. Odaberem muzej povijesti umjetnosti koji se nalazi u jednoj od dviju istih zgrada. Dok idemo prema njemu, gleda nas Marija Terezija sjedeći u carskoj stolici visoko podignutoj na sredini trga. Ulaznica košta 16 eura, a ja blagajnicupitam na mom njemačkom moram li kupiti dvije ili samo jednu kartu budući da sam slijep. Ona me začuđeno gleda i potom daje dvije besplatne karte za mene i pratiteljicu. Vadim novac, govorim da želim platiti jednu kartu, ali blagajnica nije htjela ni čuti. Super, pomislim, dobro je počelo. Unutra masa ljudi. Ništa čudno, žele pogledati tu neprocjenjivu riznicu ljepote. Mogu se vidjeti predmeti od starog Egipta pa sve do mlađeg razdoblja. Morali smo požuriti s razgledavanjem pošto smo imali samo tri sata vremena, a htio sam posjetiti prelijepu bečku katedralu kao i kušati poznatu Wiener schnitzle, po naški bečki odrezak i desert

Sacher-tortu. Kušajući to u restoranu koji je preporučio vodič, prilično sam dobro prošao plaćajući trideset eura. Nisam požalio što sam toliko platio jer kušanje je zaista bio doživljaj. Stojimo pred spomenutom katedralom. Pitam pratiteljicu da mi je ukratko opiše. Govori da je divna, neopisiva. Tim kratkim opisom sam se trebao zadovoljiti, no s velikom željom da nekako sam uvidim tu ljepotu, dirnem vanjski zid katedrale, jedan unutrašnji noseći stup pa se i sam uvjerim u njeno bogatstvo izrade. U crkvi uživam u pjevanju tenora uz pratnju gudačkog kvarteta. Znao sam da je Beč poznat po svojim kočijama na koje i naiđemo. Uživam u topotu konjskih kopita koji stalno idu pored nas vozeći turiste. Upitam kočijaša za vožnju a on će: dvadeset minuta 55, a četrdeset 80 eura za dvoje. Ljubazno mu se zahvalim i odemo dalje. Prolazimo pored muzeja carice Elizabete, zvane Sisi. Žena cara Franje Josipa, iznimno lijepa, liberalnih pogleda i ljubiteljica konja. Završila je život tragično pošto ju je na Ženevskom jezeru napao jedan anarhist turpijom i smrtno ozlijedio. Oko nas ulični svirači na raznim glazbalima. Uslijedila je šetnja adventskim sajmom smještenim na desetak bečkih trgova. U našoj blizini ih je bilo pet-šest. Gomila kućica i ljudi. Sve miriše na cimet i kuhano vino. Uzimamo kobasicu i, ja kuhano vino, a pratiteljica rum-punč. Kobasica je pet, a piće osam eura s tim da stilska čaša košta četiri. Svaki trg ima svoju posebnu čašu koju možemo posvuda koristiti bez da kupimo drugu, a ostaje kao suvenir. Vrijeme predviđeno za šoping je preletjelo i mi se vozimo prema hotelu i noćenju.

Za idući dan je bio planiran posjet dvorcu Schönbrunn. Taj me je dvorac stvarno očarao. Ogromno zdanje što sam se i sam mogao uvjeriti opipavši odličnu maketu. Čak sam mogao doživjeti svaki od mnoštva kipova razbacanih po krovu dvorca. Zamislite, u njemu ima 1440 soba, a najmanje i toliko prozora. Na blagajni pitamo za program razgledavanja dvorca koji nam je preporučio vodič. Ima puno raznih, isto tako i cijena. Opet pitam moram li kupiti dvije karte ili jednu. Plaćam samo jednu i tako uštedim 16 eura. Ulazimo u ogromno dvorište i domalo se penjemo na kat gdje su najposjećeniji prostori. Dobivamo slušalice koje nam na srpskom sve opisuju tipkajući broj sobe u kojoj se nalazimo. Sve je isto kao kad je tu živjela carska obitelj. Predivno. Tu je i soba gdje su se sreli Kennedy i Hruščov pa dvorana ogledala u kojoj su se na poznatom bečkom sastanku krojile granice država u Europi. U sklopu dvorca je i muzej kočija, vrt ruža, labirint, sačinjen od stabala i ogroman park. Na obližnjem brdašcu se nalazi zdanje u kojem je carska obitelj doručkovala, a odatle je bio dvorac kao na dlanu. Sve lijepo, sve originalno.

S mislim kako su Habsburgovci živjeli prije tristotinjak godina, kada je ovo velebno zdanje izgrađeno pa sve do Prvog svjetskog rata, do propasti Austro-Ugarske, napuštam Schönbrunn Beč. AufwiedersehenWiena, možda se vidimo na novogodišnjem koncertu Bečke filharmonije.

Vincekovo

Eto jednog vrlo sadržajnog vikenda: u petak sam u Karlovcu – na sjednici karlovačkoga planinarskoga društva čiji sam član gdje će mi dati priznanje za moje planinarske uspjehe, u subotu u Krašiću – planinarenje po putu monsinjora Alojzija Stepinca, a u nedjelju – Vincekovo. Pozvali su me moji međimurski prijatelji, planinari Stane i Zlatko, pa ću im se s veseljem odazvati. Nekoliko godina priželjkujem odlazak na tu poznatu međimursku feštu pa sa zagrebačkim Medveščakom putujem u Mursko Središće.

Sjedim do moje drage zagrebačke pratiteljice i već polako pjevušimo. Ostali putnici nisu baš za pjesmu, ali, koliko sam uspio primijetiti, nisu ni protiv. Dvosatna vožnja i eto Sv. Martina na Muri gdje je i polazište Vincekovoga pohoda. Petnaestkilometarska staza po bregima uz vinograde, ali i uz eno-

gastro točke gdje se pjeva, svira i pleše. Dok pijem prvu jutarnju kavu, nazovem međimurskog prijatelja. Govorim da sam stigao i da ga za pola sata mogu potražiti. Pitam kada počinje pohod, a on odgovara da svatko krene kada stigne i ide prema Murskom Središću. Tamo je u sportskoj dvorani druženje uz živu glazbu, ples i grah.

Na polazištu smo moja pratiteljica i ja i susrećem se s mojim međimurskim prijateljima. Jedan je slijep i upoznaje me sa svojom simpatičnom suprugom. Ona komentira da sam ja pravi muškarac jer imam pratiteljicu, a ne njen Stane koji ima uvijek pratitelja. Baš smo se na to svi lijepo nasmijali. Plaćam startninu, opraštam se od prijatelja uz 'doviđenja u sportskoj dvorani' pa udarimo u Vincekov pohod. Nismo ni krenuli, već nam nude kruh i sol, vino i špek. Za nepuni sat hoda nailazimo na prvu eno-glazbenu točku. Pjevamo i mi, a ja govorim da bi dobro došla gitara. Nisam ni završio s komentaram, već mi se u rukama nađe upravo ona. Krenem sa svirkom i pjesmom, a kraj mene se odmah pojave truba i bas, cijeli orkestar. Sviram, pjevam, plešem, a u ruci već treća čaša vina. Govorim ljubaznim domaćinima da smo tek na početku Vincekovog pohoda i da imamo još puno do cilja. Domaćin odgovara: nema problema, ostajte s nama, ja ću vas autom odvesti do dvorane. Jedva smo se nekako izvukli od preljubaznih domaćina. Hodamo dalje i za pola sata druga eno-glazbena točka. Opet se pjeva pije, sada i uz kuhano vino. Nekako se izvlačimo i nastavljamo putem. Ubrzo nailazimo na treću točku. Vrlo je živo, svira band, a mi zaplešemo. Razmišljam što nas još čeka do cilja. No tu promašimo stazu. Nema više oznaka i mi se izgubimo. Nismo naišli na obred krštenja loze. Zanimljivo, pored krštenja vina, tu se blagoslovi i trs s kobasicom i vinom izgovarajući prigodne riječi. Svakako sam želio prisustvovati tom ritualu, ali nema veze bit će još Vincekovih pohoda. Toliko smo bili oduševljeni tim pohodom da smo si obećali da ćemo svake godine dolaziti ovamo, dok nas budu noge nosile. Dva smo sata lutali, ali u pravcu sjever-sjeveroistok dok se nismo našli na širokoj asfaltiranoj cesti. To je bila cesta Sv. Martin na Muri – Mursko Središće. Doznajemo da imamo još sedam kilometara do cilja, do plesa i graha. I to prevalimo pa za pet sati, tj. u predviđenom vremenu, stižemo pred dvoranu. Unaokolo puno parkiranih automobila, a unutra krcato ljudi. Upravo gradonačelnik ima pozdravni govor. Govori da ima tri tisuće šesto posjetitelja. Jedva se dočepamo slobodnoga mjesta. Svira se, pleše, mi se dademo u potragu za grahom. Domalo ga s užitkom konzumiramo. Noge nam već bježe za plesom pa ubrzo i zaplešemo. Pjevamo, skačemo, plešemo. U jednom trenutku na leđima osjetim ruku kako me vuče. Nisam pridavao tome nikakvu pažnju jer sam uživao u glazbi i plesu. Domalo čujem i glas, netko me zove. Bili su to moji prijatelji, pulski planinari. Nekako su me nagovorili da se s njima vratim doma. Nevoljko sam pristao pa napuštam rasplesanu pratiteljicu. Nakon pet sati ugodne vožnje, uz isto tako ugodno društvo i pjesmu, stižem pred svoju kuću okončavši ovaj zanimljiv sadržajan i uzbudljiv vikend.

Topusko

Nastavljajući s obilaskom toplica, eto me u Topuskom. Mali gradić na Baniji, a nedaleko njega Hrastovička gora, dodatni razlog izleta. Eto i prilike da posjetim dio Lijepe naše gdje još nisam bio. Izlazimo s autoceste na izlazu Karlovac. Tražimo Ličku magistralu, cestu prema Plitvicama, no prije se pojavi tabla s natpisom Banija kamo i skrenemo. To je bila pogreška. Vozili smo se zaobilazno, preko Pisarovine, Lasinja, dvadesetak kilometara duže. Oko nas poplavljena polja, na jednom mjestu i poplavljena cesta. Nakon sedamdesetak kilometara po lokalnim cestama dolazimo do promašene ceste Karlovac – Sisak, a domalo i odvojka za Topusko. Na recepciji hotela Toplice ljubazna

recepcionarka pita jesmo li prvi put kod njih. Odgovaram: da, ali nadam se ne i zadnji. Na to će ona: Ni slučajno! mi se oboje nasmijamo.

Soba je sasvim pristojna, svlačimo odjeću pa ogrnuvši ogrtač jurimo prema bazenu. S užitkom uranjam u njega. Dobrih je dimenzija, samo, moram reći, sa skromnijim mlazevima. Nema veze, zato više vježbamo svatko na svoj način. Vrijeme je večere pa se prema njoj i uputimo. Asortiman jela je skroman, ali juneći paprikaš, kompot od kruške i vino su izvrsni.

Idući dan sam planirao malo planinariti. Ta ideja se mojoj pratiteljici baš nije dopadala jer je kišilo. Znao sam da do vrha Hrastovičke gore vodi makadam cesta. Do nje nas je telefonom doveo ljubazni planinar jednog planinarskog društva iz Petrinje. Vozeći se prema Petrinji, pet kilometara prije grada skrećemo prema Križu Hrastovičkom i selu Cepeliš. Domalo se nađemo pred tablom: Planinarski dom 4,5 km. I dalje kiši. Dobrim makadamom dolazimo do okretišta kamiona od kuda odvoze trupce. Parkiramo i dalje nastavljamo pješke. Uz dobre gojzerice, navlačne hlače i pelerinu, to nije problem usprkos kiši koja je padala. Za desetak minuta stižemo do lijepog novijeg doma. Pored njega zanimljiv vrt s okusnim i mirisnim biljem. Udaram 49. žig u svoj planinarski dnevnik.

Vozimo se prema Petrinji s namjerom da posjetimo koju pizzeriju. Kušam pizzu. Sasvim je dobra i za cijenu u pola istarske. Kiša dalje pada, a mi idemo prema bazenu. Koji užitak, nakon hladne kiše njegova topla voda. Domalo mokro vježbanje odlučim zamijeniti suhim u trim-kabinetu. Dobro će mi doći potrošiti kalorije od ogromne petrinske pize. Nailazimo na dvadesetak sprava, ali meni najdraže nema. Nemaju trake za trčanje pa se odlučim za bicikl. Cura u kabinetu govori da sam mijenja opterećenje, a ja sjedam na njega i započinjem s pedaliranjem. Nakon što sam pedalirao dvadeset minuta i prešao 12 km, bio sam moker kao maloprije u bazenu. Potpuno spremni za večeru, krenemo prema restoranu, jasno, nakon tuširanja. Dobivamo ono za što smo se dan ranije odlučili. Opet izvrsno. Malo nude, ali što nude je odlično pa im sve opraštamo.

Brzo su prošla dva dana na Baniji. Doviđenja, sigurno ćemo se opet vidjeti.

Plitvice

Razlozi zbog kojih sam više puta posjetio Plitvička jezera su bili šetnja uz slapove i jezera, plitvički maraton, lički specijaliteti. Nezaboravna večer u Ličkoj kući, uz lički pladanj, šljivku i odlični glazbenici koji su uglavnom damama pjevali prekrasne starogradske pjesme uz harmoniku, violinu i gitaru. I moja, tada mlađahna, supruga je dobila svoju serenadu. Za ovaj posjet su razlozi manje-više isti, samo sada uz ne baš mlađahnu suprugu. Zato ću sada utrošiti svoju energiju penjući se na neku ličku planinu. Izabrao sam Oštri Medvjedak jer staza počinje nedaleko ulaza u NP Plitvice.

Lijepo jutro i mi grabimo prema Lici. Eto Otočca i još šezdesetak kilometara nas dijeli od iščekivanih Plitvica. Napokon, prolazimo pored drugog njihovog ulaza, pa prvog i još malo pa eto Grabovca. Tu sam rezervirao vrlo povoljan smještaj. Smještaj ugodan, cijena odlična. Čim pobacismo stvari u apartman, odjurimo prema Nacionalnom parku. Na parkiralištu masa automobila i mnoštvo ljudi. Parkiranje je deset kuna na sat. Ja ne plaćam kao ni ulaznicu koja iznosi 180 kuna. Supruga plaća samo pola i, eto, već sam uštedio za večeru. Naravno, u Ličkoj kući koja je tu u blizini. Čim uđosmo u park čujemo šum vode. Spuštajući se šumi sve jače. Pojavi se kanjon i skroz dole Korana. Ona je zaslužna za ovo obilje ljepote u kojoj ćemo uživati dva dana. Hodamo kroz kanjon, svud oko nas se spušta Korana praveći lijepe slapove. Staza je drvena, na stupovima, negdje je rukohvat, uglavnom ga nema. Puno stepenica. Mi slijepi moramo biti vrlo oprezni i koncentrirani jer bi lako mogli završiti u rijeci. Za sat vremena stižemo do poznatog Velikog slapa. Mnogo ljudi, najviše Japanaca, govori

supruga. Vraćamo se istim putem. Kasno je popodne i vrijeme je večere. Na redu je obilazak Ličke kuće. Vrlo zadovoljni tim obilaskom tj. večerom zaključujemo prvi dan na Plitvicama.

Za drugi sam dan planirao uspon na Oštri Medvjedak, onižu planinu nadomak Plitvica. Za tri sata se sve to može obaviti. Na ulazu u Park se informiramo o stazi, a oni govore da je staza zatvorena.

Iznenađen pitam zašto, a gospođa odgovara: radi opasnosti. Nastavlja: radi blizine Plitvica, puno ljudi nepripremljenih za brda, idu gore pa se dešavaju nesreće. Mi smo ipak pokušali. Odmah na početku staze se nalazi znak stop. Malo smo se dvoumili, vrijeme nije bilo baš obećavajuće i mi se ipak umjesto za planinu odlučimo za jezera i slapove. Na ulazu zanimljiva tabla s natpisom:

Ne uzimaj ništa osim fotografija.

Ne ostavljaj ništa osim tragova.

Ne troši ništa osim vremena.

Vrlo simpatično. Hodamo prema Kozjaku i brodu. Plovimo na obalu preko. Potpuno je drugačija slika od jučerašnje. Šetamo uz jezera. Mir, tišina, samo neki slap. Divota. Začas preleti pet sati šetnje ovom ljepotom. Stižemo do vlakića kojim se odvezemo do posljednje stanice na Gornjim jezerima. Tu je veliko Prošćansko jezero. Užitek je hodati uza nj drvenim stazama. Mimosilazimo se s mnoštvom ljudi. Ipak, moramo prekinuti ovu predivnu šetnju kako bismo stigli na posljednji vlak. Petnaestominutnom vožnjom stižemo do ulaza dva i našeg auta. Čim smo sjeli, počne kišiti. Kišilo je i cijelu noć i jutro sve do Otočca. Tu je prestala, a mi smo popili prvu jutarnju ličku kavu.

Krasno, treba to ponoviti.

Belesgrad

Moj mi je zagrebački slijepi kolega Željko poslao poruku s programom vrlo zanimljivog izleta.

Planinarsko-glazbeni događaj u Belesgradu na Ivanščici. Odmah sam se za zainteresirao! Zovnem organizatora Željka iz PD Pinklec. Primijetio sam da se malo začudio kad sam mu rekao da sam slijep, no, što mogu, to je naprosto tako. Kad se malo sabrao, reče da mu je vrlo drago što želim sudjelovati u tom njihovom događaju i da pošaljem spisak od tri pjesme po mogućnosti s planinarskom tematikom što i učinih. Nakon toga počeo sam planirati kako se domoći Belesgrada. To baš nije jednostavno jer do tamo ne ide autobus. Sve probleme je riješila moja zagrebačka prijateljica ubacivši me u ekipu PD Medveščak. Dan prije sam namjeravao otići do Trsta u tamošnju udrugu slijepih da malo razgovaramo o njihovim aktivnostima planinarenja i tandem-bicikla. O tome me je obavijestio moj pulski slabovidni prijatelj Dragan s kojim sam i mislio otići do njih. Popodne otputovati autobusom do Zagreba, noćiti u uobičajenom hostelu i ujutro se pojaviti na dogovorenom mjestu gdje će me pokupiti kombi s PD Medveščak ekipom. Privlačio me taj prijelaz granice na slijepo. Pa snaći ću se nekako, mislim si u sebi.

Ulazimo kolega i ja u tršćanski Institut. To je državna ustanova koja se vrlo brine o slijepim i slabovidnim osobama. Ovdje se mogu smjestiti, hraniti, boraviti, raditi i rekreirati. Jako zanimljivo. Oveća zgrada s lijepo uređenim okolišem punim zelenila. Nakon upoznavanja s ljubaznom voditeljicom doznajem da su planinari upravo otputovali. Zamislite: vojnim helikopterom na planinu. Tamo će boraviti dva tjedna pa će se isto tako helikopterom vratiti. Kakvi su to planinari, razmišljam u sebi.

Nakon posjeta toj zanimljivoj ustanovi zaželjeh se talijanske pizze i sladoleda koje sam često s užitkom konzumirao kod davnog šopingiranja po Ponterossu. Jedno i drugo je bilo fantastično, ali

utvrdih da sam više potrošio za to nego za nedavno provedenih pet dana po Srbiji i Bugarskoj i to konzumirajući same specijalitete, a ne običnu pizzu!

Pred autobusom sam na tršćanskom kolodvoru. Objašnjavam šoferu svoju situaciju. Odgovara da me pratiteljica odvede do slobodnog sjedala i dalje nema što da brinem. Ljubazno mu zahvaljujem. Na graničnom prijelazu svi izlaze, a ja sjedim. Dolazi šofer. Govori mi da mu samo dam osobnu iskaznicu i da nastavim mirno sjediti. Super, i to treba doživjeti. Približavamo se Zagrebu i ja ipak odlučim nekoga u susjedstvu zamoliti da mi kaže kad budemo ušli na glavni kolodvor. Odlučim se da pipnem sjedalo ispred sebe pošto nisam čuo nikakve glasove. Na desnom sjedalu nema nikoga, a na lijevom taknem mršavo rame. Odmah se ispričam i nastavljam govoriti da sam slijep i bi li mi mogli reći kad budemo ušli na Zagrebački kolodvor. Tišina. Ponovim još nekoliko puta i tada čujem ženski glas, ali na engleskom. Krenem i ja s mojim engleskim. Ono što sam prije rekao na hrvatskom, sada ponavljam na engleskom uz ljubazan osmijeh na licu. Tad čujem odgovor: no, nou. Čujem vrlo razgovijetno *ne* na engleskom. Zahvalim se isto tako ljubazno se smješkajući. Nije prošla minuta kad čujem glas sa sjedala ispred sebe. *I want to help* i tada započne vrlo zanimljiv razgovor. Gospođica je iz Njemačke, u Zagrebu je na konferenciji o pitkoj vodi. Nakon jednosatnog zanimljivog ćaskanja govori da ulazimo na kolodvor i diže se. Uputim se prema izlazu, a ona za mnom. Čujem šofera kako mi dovikuje da dolazi do mene, no ja mu se ljubazno zahvaljujem i govorim da sam se snašao. Izlazim iz autobusa pružajući ruku da joj pomognem pri silasku. Otpratila me je do taksija pa se opraštamo. Vozim se do hostela, noćim, a ujutro me pred njim pokupi kombi. Polovicu ekipe poznam od prije. Uskoro počne pjesma. Raspjevani kombi nakon jednosatne vožnje stiže do Belesgrada. Već se svira, pjeva, a ja upoznajem organizatora Željka. Domalo mi se u ruci stvori gitara pa započinjemo s probom. Plan je bio da krenem sam sa svojim miksom i da mi se potom pridruže simpatične rasplesane planinarke, Đurđa, Ljerka i Vasilka s pjesmama *Čučeki mali* i svojom planinarskom himnom. Ljubazna Đurđa me je provela oko i kroz dom Belesgrad. Lijepo uređena kuća. Zatim odemo do istoimene stare građevine. Nakon polsatne lagane hodnje kroz šumu, tamo i stignemo. Ubrzo se vratismo, a na stolu se već pušio ukusan grah. Zalijevajući ga vinom, pomalo smo se spremali za program koji je domalo i započeo. S užitkom sam izveo svoj miks, a potom su mi se rasplesane i raspjevane pjevačice diskretno pridružile, po koreografiji. Bilo nas je osam izvođača, što solista što grupa. Pjesma i svirka se nakon podjele nagrada i priznanja od strane domaćina nastavila do kasno u noć. Tada je krenuo i ples. Bio sam u dilemi: noćiti u Zagrebu ili otputovati doma? Dilemu mi je otklonio noćni autobus pa sam ujutro bio u Istri.

Budimpešta

Još jedna europska metropola. U njoj se sudaraju stari Budim i nova Pešta, a među njima teče Dunav. Tu je prva podzemna željeznica u Europi, druga po veličini sinagoga na svijetu, iza njujorške, pa bazilika sv. Stjepana, među najvećima u Evropi.

Subotnje rano jutro, na peronu 502 zagrebačkoga kolodvora čekam autobus za budimpeštansku turističku turu. Korona. Virus je napravio svoje pa tek mala ekipa kreće domalo prema Goričanu, graničnom prijelazu prema Mađarskoj. Po obavljenim carinskim formalnostima čekao nas je dvjestočetrdesetkilometarski put do Budimpešte. Budući da autobusi na mađarskim autocestama imaju manju dozvoljenu brzinu, za nekoliko sati stižemo pred odredište, odnosno pred Budim. Smještaj smo imali u Pešti pa Elizabetinim mostom preko Dunava stižemo u novi dio Budimpešte. Zanimljivo je da je Pešta na ravnici, a Budim na brežuljcima. Smještamo se u hotel koji se nalazi na

najpoznatijem i najljepšem budimpeštanskom trgu, Trgu heroja. Na njemu se nalazi Oltar domovine gdje strana izaslanstva polažu vijence u čast mađarskoj povijesti. Ogroman je to spomenik. Na povišenom postolju nalazi se sedam konja. Oni simboliziraju sedam plemena koji su stvorili mađarsku državu i između njih stup na kojemu je anđeo Arkandjel. Na kolonadi uz trg je smješteno sedam kipova najpoznatijih osoba iz mađarske povijesti: prvi mađarski kralj Ištvan, pa Bela Četvrti itd. Na trgu se nalazi prelijepa zgrada Muzeja lijepih umjetnosti. Nedaleko trga je divan park s umjetnim jezerom i prekrasnim mađarskim paviljonom u kojem je smješten Muzej poljoprivrede. U Pešti se nalazi i imponantna zgrada parlamenta sa 700 soba, 270 kipova, 30 ulaza i toliko liftova. Pola služi za današnji mađarski parlament, a pola kao muzej. Tu je i poznata avenija Andraši. Ona je izgrađena po nacrtima pariškoga Grand bulevara, zgrade, platane, kandelabri. U njoj je, među ostalim, opera, zgrada u kojoj je stanovao Franz Liszt, poznati Muzej straha i puno prostora u kojima se odvija bogati noćni život. Ogromnu zgradu tržnice i Baziliku sv. Stjepana treba svakako posjetiti. U tržnici se opskrbljujemo suvenirima uz najpovoljniju cijenu i naravno bocom Tokaja. Berba 1999. za 13 eura. Bazilika ima dva zvonika, a među njima je kupola visoka 96 metara. Ogromno zdanje od kojega zastaje dah. Unutrašnjost zidova je presvučena mramorom, smeđim bijelim i crvenim. Masivni, bogato obrađeni stupovi nose galeriju na kojoj su ogromne orgulje. Nakon uživanja u toj ljepoti posvećenom prvom mađarskom kralju Ištvanu slijedio je mađarski ručak. Gulaš juha, kobasica s krumpirom po pristupačnoj cijeni u poznatoj ulici Vaci. Navečer smo otišli na noćnu vožnju Dunavom uz zvukove valcera i šampanjac. Budimpešta se ubraja u najosvjetljenije europske gradove pa je ta noćna vožnja nezaboravni doživljaj i za mene slijepog jer je vodičkinja vrlo zorno opisivala sve uz nas i s peštanske i budimske strane. Prolazimo ispod budimpeštanskih mostova. Ima ih sedam, svi prekrasni. Lančani most, most Franje Josipa i već spomenuti Elizabetin most. Vrlo je tu zastupljena kraljica Elizabeta, zvana Sisi. Postoji njen most, njena utvrda Citadela, Sisi kremšnita. U katedrali u Budimu su okrunjeni i ona i njen suprug kralj Franjo Josip. Spomenuta katedrala ima zvonik visok 173 metra.

To smo sve posjetili idući dan. Prvo njihovo vrlo poštovano brdo Gelert na kojem se nalazi veliki kip žene koja u ruci drži maslinovu grančicu što simbolizira mir, slobodu. Na obližnjem drugom brdu su spomenuti Kraljevski Budim, katedrala, ribarska utvrda s prelijepim pogledom na Dunav. Tu je i poznata slastičarnica gdje je kraljica Sisi konzumirala kremšnite. Posjetio sam i ja tu poznatu slastičarnu, Ruszwurn. Odlične kremšnite, još bolja limunada, u starom ambijentu iz Austrougarske. Doznajemo priču o kraljici Sisi. Bila je vrlo lijepa i puno mlađa od supruga kralja pa se tu skompala s grofom Andrašijem koji ima svoju spomenutu ulicu. Prolazimo uz premijersku i predsjedničku rezidenciju. Pred predsjedničkom prisustvujemo zanimljivom ritualu izmjene počasne straže. Ovaj prelijepi grad je uglavnom sagradio Franjo Josip nakon Austro-Ugarske nagodbe, a povodom milenijske izložbe, 1896. godine, za tisuću godina postojanja Mađarske.

Pun lijepih dojmova napuštam Budimpeštu. Na povratku skrećemo prema Balatonu, mađarskom moru s 80 kilometara dugom obalom. Riviera s puno hotela, restorana, biciklističkih staza. Ručamo u Čardi, tipičnoj mađarskoj kući, prizemnici sa slamnatim krovom. S ukusnim mađarskim ručkom uz dobru Palinku, voćnu rakiju, još ne završavam ovu lijepu mađarsku priču nego joj pridodajem lijepu kratku zagrebačku. Navečer, na dan povratka u Zagreb, bio je koncert Tamburaškoga ansambla HRT-a. Priželjkivao sam da se vratimo s izleta prije koncerta. Tako je i bilo. Deset minuta nam je bilo dovoljno da taksijem odjurimo na Prisavlje, u studio Bajsić. Vrlo volim i cijenim taj čudesan ansambl i njegovoga šefa-dirigenta Sinišu Leopolda. Njihov koncert je uvijek prava poslastica pa svoj dolazak u Zagreb spajam s time. Tako je bilo u večeras. Bogat program i odlični gosti-glazbenici. Spomenuo bih samo skladbu na mandolini, člana spomenutoga ansambla multiinstrumentaliste-virtuoza Češnjaka,

mladu violinisticu zagrebačke filharmonije s Dvoržakovom Humoreskom i na kraju poznatu međimursku Mura, Mura, duboka si, isto mladoga pjevača Bojana Jambrošića. Divno, prekrasno. Doviđenja, Zagrebe...

Goranska idila

Eto mene nekoliko dana u prelijepom Gorskom kotaru s mojom prvom pratiteljicom, s mojom suprugom. Želja joj je bila da proslavimo godišnjicu braka baš tu u jednoj kući za odmor s bazenom. Naravno da sam joj udovoljio. Mogu reći da nas je to koštalo kao dvokrevetna soba na Visu, u Komiži koju smo nedavno posjetili. Ta se je predivna kuća nalazila u Moravicama, a našao sam je na internetu. Živio internet. Usput sam se želio popeti na obližnji Špićasti vrh. Nažalost, supruga me više ne može pratiti na usponima pa se moram sam snalaziti. Ovaj put sam nazvao predsjednika PD Vršak iz Brod Moravica i nakon što sam mu objasnio situaciju planinarenja na slijepo odmah mi se stavio na raspolaganje. Od srca mu hvala na tome. Kao što rekoh izabrao sam Špićasti vrh, onižu planinu u Gorskom kotaru s koje puca prelijep pogled na dolinu Kupe. Poznata je i po tradicionalnom palačinka-usponu koji se održava odmah poslije Nove godine.

Autocestu napuštamo u Delnicama te vozimo prema Skradu. Susrećem se sa svojim cijenjenim pratiteljem. Pričam o mojem planinarenju. Sa zadovoljstvom mu poklanjam svoju knjigu na tu temu. Dogovorimo se da ćemo uspon obaviti sutradan u podne pa se rastadosmo. Slijedilo je uživanje u našoj vili i brčkanje u bazenu uz šampanjac i pečenog odojka.

Sutradan se nađem u dogovoreno vrijeme s Emilom, mojim pratiteljem. Od Brod Moravica odemo do Moravičkih sela. Supruga ostaje u debeloj hladovini bukove šume da bere vrganje, a mi udarimo u uspon. Vrućina je, ali je staza lagana pa se za sat vremena nađemo na vrhu. Emil mi opisuje pogled na dolinu Kupe i na obližnje vrhove. Vide se Risnjak, naš i slovenski Snježnik. Nakon što mi je detaljno opisao predivnu panoramu, dadnemo se u silazak. Govori da ima tu puno puhova, da su oni goranski gastro-specijalitet. Raspravljajući o goranskoj i istarskoj kuhinji brzo stižemo do auta. Supruga nas čeka, a ja zovnem Emila u kafić na hladno pivo. Odgovara, ne u kafić, nego kod njega doma. Rekao sam da ne bismo htjeli smetati, a on kaže da nas njegova supruga već čeka. Pristanemo i ubrzo se nađemo u Emilovom dvorištu.

Zaista nas je pred kućom već čekala njegova supruga, a na stolu domaće goranske kobasice, sir škripavac i hladno pivo. Slijedilo je vrlo ugodno druženje uz simpatičnu Gogu i cijenjenog Emila da smo zaboravili i na večeru koju smo planirali u nekom od rijetkih goranskih restorana. Naime, dolaskom autoceste, zatvorili su se oni najpoznatiji. Nakon poprilične količine kobasica, škripavca te piva i vina, vrlo veseli smo se srdačno oprostili od njih uz njihovo obećanje da će naš sljedeći susret biti kod nas u Istri.

Završavamo lijepi boravak u Gorskom kotaru i vozimo Luizijanom na jug. Uživamo u prelijepom krajoliku i tražimo restoran da bi ručali. Prvi je bio u Delnicama, na Petehovcu. No, ništa od ručka jer kuhinja radi od 13. sati. Budući da smo tu prvi put, prošetali smo po jednoj od brojnih staza do izvora Jezerka. Nastavljamo put prema drugom restoranu, u park-šumi Golubinjak. Ni tu nemamo sreće. I tu kuhinja radi od 13. sati. Upućuju nas prema Lokvama da pokušamo tamo. Nađemo i treći restoran, ali ista pjesma. Tada donosim odluku da ćemo se malo vratiti natrag, prema Fužinama. Poznat nam je tamošnji restoran gdje smo već nekoliko puta bili i zaista uživali. Tako je bilo i sada. Sve je opet bilo super, od ambijenta, kuhara do konobarice. Složili smo se da su ipak Fužine najposjećenije turističko mjesto u predivnom Gorskom kotaru koji zaista vrijedi posjećivati.

Pa, do viđenja, ljepotane, Gorski kotare.

Pun si cvijeća, šuma, planina
Jezera, rijeka, kotlina.
Ostani takav nevin, čist
Naše gore list.
Neka te češće posjeti pokoji turist
Za Tvoje vrijedne ljude korist.

Vis

Posljednji od većih otoka koji još nisam posjetio je Vis. Raduje me što na njemu ima i planina Hum. Tu je i povijesna Titova spilja, a u blizini je i Modra spilja poznata po prirodnom svjetlosnom fenomenu. Privlači me i to što je zbog prisustva vojske godinama bio zatvoren za turizam. Ostao je čist, prirodan, pošteđen masovnoga turizma i velike apartmanizacije. I zaostali impresivni vojni objekti su sada turistička atrakcija.

U Splitu sam, najlipšem gradu na svitu, kako kažu Splićani. Za nepuna dva i pol sata stižemo pred Vis i plovimo u oveću uvalu Sv. Jurja, višku trajektnu luku. Grad Vis administrativni je centar, a i najveće mjesto na otoku. Sa svojih 2 000 žitelja se smjestio oko nje. Nastavljamo zavojitom cestom preko brda pa nas eto za petnaestak minuta u Komiži, po veličini drugom gradiću na otoku. I pred njom je oveća uvala samo što je njena prema otvorenom moru, a viška prema kopnu, odnosno Splitu. U Komiži su vječno počivalište našla tri hrvatska velikana: Ranko Marinković, Ivica Vidović i Jakša Fiamengo. Inače, otok Vis je naš najbrdovitiji otok koji sam posjetio. Trapezastog je oblika, dužine 18 i širine 8 km, a presječen je dvjema ovećim nasuprot smještenim uvalama. Napuštamo automobil te, nakrcavši se četverodnevni potrepštinama, uskim uličicama stižemo do rezerviranog apartmana. Brzo se oslobađamo prtljage i izjurimo na plažu smještenu u blizini. Odjurimo u kristalno čisto more, ali zbog izvora nailazimo naizmjenice na toplu i hladnu vodu. Plaža je prekrasna, more predivno, ali s tim promjenama topline vrlo je neugodno. Uživajući u debeloj hladovini dočekali smo večeru. Izabrali smo jednu od pet, šest komiških konoba. Privukao me njen naziv po rimskom bogu vina. Bio je to pun pogodak. Pašteta od tune, komiška pogača, riblja juha, lignje na žaru polivene viškom vugavom te kolač uz višku travaricu bili su pravi doživljaj. U sve to lijepo i dobro nije se baš uklapala cijena, no vrijedilo je kušati. Nakon svih tih delacija smo se nekako dogegali do kreveta.

Za idući dan sam planirao kupanje na poznatoj plaži Srebrna, penjanje na brdo Hum te posjet Titovoj spilji. Prvo o plaži. Malo je pod oblucima, malo pod stijenama. Oblutke je zabranjeno iznositi.

Razumljivo je to jer ih ima svakakvih oblika zanimljivih za suvenire. Tu nije bilo izvora pa je more bilo iznimno ugodno. Teško smo se odvojili od te ugone kada smo krenuli prema obližnjem selu Žena Glava otkuda ide asfaltirana cesta prema vrhu brda Hum. Na istoj cesti je i odvojak prema Titovoj spilji. Tu smo parkirali i uputili se prema Humu. Na vrhu je smješten vojni objekt i nije dozvoljen pristup, ali prema kapelici sv. Duha jest, tamo je i kontrolna točka HPO-e.

Nakon fotkanja lijepe panorame udarimo u silazak uz nemilosrdno prženje sunca. Za pola sata stižemo do auta kao i do stepenica koje vode k Titovoj spilji. Ima ih 250, ali su široke i niske pa hodanje po njima nije teško. Stižemo do dobro zaklonjene spilje gdje je Tito boravio nakon što je uspio pobjeći iz Drvara u Drugom svjetskom ratu.

Nakon aktivnog i sadržajnog dana čekala nas je dobra večera. Konobu smo zamijenili apartmanom, znajući da je komiška ribarnica dobro opskrbljena svježom ribom. Ujutro smo se opskrbili svježim kozicama po trostruko manjoj cijeni od istarske kao i vugavu po četvrtini cijene od sinoćnje u konobi. Sutradan je bio planiran obilazak Modre spilje. Krenuli smo odmah ujutro do obale. Brodice čekaju putnike koje voze do otoka Biševa gdje se ona nalazi. Za tu avanturu treba odvojiti 200 kn za prijevoz do otoka i još 70 kn za mali čamac do spilje. Budući da nisu vozili do 11 sati, a tada je velika vrućina, taj smo izlet pustili za neku drugu priliku. Izabrali smo brčkanje u ugodnom tirkiznom moru, a ne znojenje i plovidbu. Zanimljivo je da ima tu uz Modru spilju, Srebrnu plažu još i Zelena spilja za koje kažu da su upravo u tim bojama. Posebnost Komiže su i stabla limuna kojih ima podosta. Opskrbili smo se domaćim limunima i pišući ovaj putopis uživam pijuckajući limunadu od limuna s Komiže.

Gospić

Nakon Karlovca, grada na četiri rijeke, eto grada na tri. Lika, naša najduža ponornica te Novćica i Bogdanica. Gospić, smješten je na Ličkom polju, podno Velebita, a zanimljivo je, kako govori internet, da njegova općina zauzima površinu veću od Pariza i Berlina. Tu je i planina Krčmar, prva lička koju ću posjetiti. Na nju će me otpratiti Miro, vrlo ljubazan planinar iz gospičkog PD Željezničar. Susrećemo se u jednom gospičkom kafiću gdje me je Miro čekao s nekolicinom planinara koji su me željeli upoznati. S veseljem im pričam o planinarenju. Miro govori da će nam se na usponu pridružiti zanimljiva planinarka koja je napisala knjigu *Kuće i sela Velebita*. Sjajno, govorim i primjećujem da je Miro vrlo vesela osoba i još i glazbenik, svira ukulele. Odmah uzvraćam da imam u autu gitaru pa ćemo udariti jedan happening na podnožju Krčmara. U trenu se složimo. Domalo stiže i simpatična profesorica Ana pa se uputimo prema planini Krčmar. Vozimo prema Smiljanu otkud započinje planirani uspon. Staza je lagana. Hodamo po trasi ceste koju, govori Miro, rade novcem Europske unije, a ide do vrha. Prolazimo i uz stroj pa za sat vremena stižemo podno ovećeg križa na vrhu. Posljednjih deset minuta uspona je po stijeni gdje sam morao biti vrlo oprezan. Udaramo žig u moj planinarski dnevnik. Preostale žigove ću pokupiti na planiranoj ovogodišnjoj Via Adriatici i tako dobiti zlatnu značku HPS-a. Slijedio je silazak te uz Mirove pošalice brzo stižemo do auta. Hvatam gitaru, Miro ukulele pa krene pjesma. Zapjevali smo one poznate Bogdanove, Kraj jezera i Tko te ima taj te nema, uz pljesak dviju dama. Za simpatičnu profesoricu sam po njenoj želji otpjevao legendarnu Onlyyou od Plattersa. No, što je lijepo, brzo prođe, tako je brzo prošlo i naše druženje uz obećanje da ćemo to ponoviti na nekoj planini. Najvjerojatnije će to biti na Velebitu pošto je Miro domar Kugine kuće. Dan smo završili uz ličku janjetinu u jednom od gospičkih restorana.

Idućeg dana smo posjetili Memorijalni centar Nikole Tesle i spomen kuću Ante Starčevića. Kuća se nalazi u Velikom Žitniku nedaleko Gospića. U šumici je, okružena njegovanim travnjakom i drvenom ogradom. Ispred nje je kip Ante Starčevića. Na ulazu piše: Otvaramo po najavi. Nazvati Državni arhiv u Gospiću, broj telefona... Nazovem arhiv i djelatnica ljubazno govori da je u prizemlju kuće izložbeni prostor, a na katu konferencijska sala. Osobne stvari Ante Starčevića su prenijeli u Muzej Gospića. Uputimo se prema obližnjem Smiljanu, Teslinom muzeju. Ulaznica je 50 kuna. Ja ne plaćam, a pratiteljica plaća 20 kuna jer je umirovljenica. Ulazimo u dvorište gdje je smješten kip Nikole Tesle, djelo Miroslava Kraljevića, gospičkog umjetnika. Prvo posjećujemo Teslinu rodnu kuću. Unutra su njegove stvari i korespondencija. Pismo Ivana Meštrovića, slike druženja s Edisonom, Georgesom Westinghouseom, Markom Twainom. Slušalicama možemo čuti originalan govor tadašnjeg njujorškog

gradonačelnika povodom njegove smrti u Americi. Izlazimo i nailazimo na stepenice koje se spuštaju do potoka kuda se Tesla često šetao. Tu je suvenirnica, kafić i vrlo zanimljive sprave za vježbanje ili igru. Slijedio je prostor za eksperimente. Žao mi je što nisam mogao prisustvovati poznatom pokusu u kojem držeći svjetiljke u ruci zasvijetle bez da su uključene na električnu mrežu. Poznat je Teslin rad na prijenosu struje bez dalekovoda. Može se pogledati i film. To sve priređuju po rasporedu. Vrlo zadovoljan posjetima, sadržajnim Teslinim muzejom i krasnom Starčevićevom kućom te novim prijateljima, domarom-glazbenikom-pjesnikom Mirom i profesoricom Anom, napuštam Gospić i Liku.

Bajka Via Adriatica

Dok sam jedno ovoljetno popodne slušao glazbu s radija pod krošnjom trešnje u mom voćnjaku, zazvoni mobitel. Sergio, pulski planinar, mi govori da planira prehodati Viu Adriaticu, 1100 km dugu stazu od Prevlake do rta Kamenjak u Istri. Kaže da mu se mogu pridružiti samo da si nađem pratnju. Planirao sam uspon na Karpate u Rumunjskoj, četiritsućnjak u Alpama te tandem biciklom oko Balatona. No, sve mi je to propalo radi korone. Počeo sam razmišljati da bi to bio dobar nadomjestak za izgubljeno, ali propješačiti te silne kilometre po planinama uzduž obale je ipak previše. Sve dileme mi je otklonio Srećko, autor spomenute longtrail staze, kada me je istu večer nazvao. Govori da bi to bila velika promocija te jedine hrvatske duge staze i da će mi pomoći oko traženja pratnje i oko organizacije. Zanimalo me je kako bih dva mjeseca funkcionirao bez doma, kreveta, kupaonice, žene i njezine kuhinje. Privlačilo me i to višednevno hodanje, kako tijelo reagira na te napore. Hodajući najbolje upoznajemo kraj, svoju zemlju, a na koncu i sebe. Nakon mnogo razmišljanja, čvrsto sam odlučio ući u tu avanturu i odmah počeo s kondicijskim pripremama. Povećao sam hodanje i boravak u teretani, trčao i brzo hodao na traci za trčanje kao i intenzivirao planinarenja. Razmišljao sam i o ishrani. Znao sam da mi o tome može puno reći Kristina, moja zagrebačka prijateljica, velika putnica alpinistica pa sam je nazvao. Govori da se počnem hraniti monotono. Tako izbacim vino pijući vodu, desert, salatu i digestiv na ženino veliko čuđenje. Nekoliko noći sam uzeo vreću za spavanje te išao spavati na balkon. Spavanje u vreći me čeka na Adriatici. Sam termin sam povezao s pravljemjem vina – taj užitak ne želim propustiti. Koordinaciju pratitelja duž cijele staze je preuzela Davora, moja prijateljica planinarka. Bili su to moji prijatelji koji su me pratili na planinarenjima. Javili su se i planinari koje nisam poznavao, a voljni su me pratiti u ovoj avanturi.

Nakon što sam mošt spremio u bačve, imao sam vremena otprilike mjesec i pol dok završi s kuhanjem, pa smo se moj pulski kompanjon i ja uputili u tu avanturu. Autobusom smo krenuli prema Zagrebu. Dočekuju nas Tatjana i Srećko, alfa i omega Via Adriatice. Veselo razgovaramo, a oni nam poklanjaju baf, zaštitni predmet Via Adriatice. To je vrlo praktično pokrivalo za glavu. Prate nas do željezničkog kolodvora budući da ćemo dalje noćnim vlakom do Splita. Pridružuje nam se Zlatko, moj međimurski prijatelj koji će me pratiti od Prevlake do Brela, oko tristo kilometara. Među prvima je prehodao Adriaticu pa boljeg pratitelja nisam mogao poželjeti. U Splitu su nas čekali moja prijateljica Aleksandra, planinarka iz PD Mosor i nezamjenjivi Čerčo, voditelj splitskog GSS-a. Njoj sam ostavio zimske gojzerice, hlače i jaknu što će mi sigurno trebati po Velebitu, a on nas je trebao odvesti do Prevlake.

Nakon Dubrovnika je bio tako jaki pljusak da smo vožnju prekinuli i početak hoda odgodili za sutradan. Zaustavili smo se u Mokošici, malom gradiću na obali uz rijeku Omblu. Vrlo ljubazni planinari iz PD Snježnica su nas počastili ručkom u obližnjoj konobi, a potom smjestili u svoje

prostorije. Bilo je to atomsko sklonište, a u njemu kreveti, kupaonica i kuhinja. Predivan početak. Čak su nam nosili i hranu, a u hladnjaku je bilo prepuno pića za sve ukuse. Pet smo dana bili kod njih, a oni su dolazili po nas i odvozili na mjesto gdje smo stigli prethodnog dana. Toliko su me dirnuli i inspirirali svojom dobrotom i pažnjom da sam im napisao i skladao pjesmu koju sam im s užitkom otpjevao. Prvo su nas dopratili u Prevlaku, na start Vie Adriatice. Krenuli smo uz kišu i njihov pljesak. Prvi smo dan prehodali tridesetak kilometara, do Kune Konavljanske. U malom mjestu Gruda zaustavlja nas jedan gospodin. Govori da me je vidio na televiziji i da nas želi počastiti. Daje nam hladno pivo, grožđe, rakiju od ruže. Već idućeg dana prva planina! Penjemo se na Snježnicu gdje nas na vrhu dočekuje jaka ledena kiša i vjetar. Čvrsto se držeći za Zlatkov ruksak spuštamo se niz greben. Vrlo uzbudljiv spust koji je snimio moj pulski kompanjon mobitelom. Dani su prolazili, vrijeme nas je mazilo, a kilometri su se nizali za nama. Prvog sam dana odmah dobio žuljeve. Toliko sam se naslušao o njima, o mukama koje stvaraju. No, kako su došli, tako su i otišli. Nekoliko jutara sam ih pokrивao flasterom, pedesetak koraka sam hodao kao po žeravici. Nakon pet, šest dana, bol je potpuno nestala, a tabani su mi bili tvrdi i grubi kao brusni papir.

Prolazeći kraj rijeke Omble vidjeli smo kako su ljudi u davni iskoristili hladnoću vode na izvoru za hlađenje pića. Kažu da je sa svojim tridesetmetarskim tokom najkraća rijeka na svijetu. Eto i Dubrovnika. Gledali smo ga sa Srđa, bio je kao na dlanu. Opraštamo se s Jovankom, Vlahom, s preljubaznim domaćinima iz Mokošica i pod punom opremom grabimo prema Stonu. S dvadeset pet kilograma u ruksaku prolazimo kraj Trstena. Pred njegovim poznatim arboretumom stoji ogromna platana. Pokušavam je obuhvatiti rukama, ali su mi ruke daleko prekratke. Tu nas čeka prvo iznenađenje. Zaustavlja nas policija misleći da smo emigranti. Ubrzo uvide pogrešku pa se uz šale zajedno fotografiramo. Stižemo u Ston gdje noćimo prvu noć u šatoru. Direktor stonske solane nam daje mjesto unutar nje za podizanje šatora. Donosi nam večeru, vino i priča o bogatoj i dugoj povijesti solane. Predobar je to čovjek u nizu divnih ljudi koje smo do sada upoznali. Čak nam daje originalan suvenir stonske solane, pola kilograma vrlo cijenjene djevičanske soli.

Puni smo dojmova, a to je tek početak. Po noći čujem nevjerojatno glasanje čagljeva. Nastavljamo prema Pelješcu. Nakon desetak kilometara stižemo u mjesto Janjina. Skidam preteški ruksak i u marketu nabavljam ogroman sendvič uz hladno pivo. Bio je to neopisiv užitak. Slijedila je teška dionica po kamenjaru i suncu uz stalan uspon. Bio mi je to dosada najteži dan. U Kuni Pelješkoj nas zaustavlja gospodin gledajući nas s tim velikim ruksacima. Pita nad odakle dolazimo. Odgovaramo iz Prevlake. Pa vi niste normalni, on će na to. Da smo mu rekli i kamo idemo, možda bi bio pozvao prvu pomoć.

Sunce je nemilosrdno žarilo, a Orebić je bio još daleko, daleko. Grožđe koje smo povremeno ubirali uz stazu nam je dalo energiju i mi smo po mraku stigli u Orebić. Dočekala nas je Tanja, planinarka iz GSS Orebić i odvela u jednu konobu gdje su nas domaćini počastili vrlo ukusnom večerom. Slijedila je druga planina, Sv. Ilija ili kako ga zovu Zmijsko brdo. Idućeg dana smo ga ispenjali i stigli do Trpnja. Trajektom smo doplovili do Ploča a potom došetali do Gradca, gradića na moru. Ana, ljubazna planinarka iz PD Adrion, nas je smjestila u svoj apartman i par nam je dana kuhala prave kulinarske delicije kao što je morski pas s krumpirom pod pekom. Bilo je to za polizati prste!

Na redu je bilo Biokovo. Anja, češka nevjesta, je došla po nas i odvela u svoju kuću. Priredila nam je češku večeru. Meso pod pekom, neodoljiv kolač sa šljivama uz češku rakiju i pivo. Sljedeći nas je dan Zoran, moj vrgorački prijatelj, otpratio na Sv. Juru. Prošli smo polakilometarskomferatom, a na vrhu sam zazvonio zvonom crkvice. Ipak ja nisam običan planinar pa će mi Bog oprostiti. Zoran mi opisuje pogled s vrha Biokova. Vidi se more, otoci, svi okolni vrhovi čak i Imotski sa svojim Modrim i Crvenim jezerom. Obišli smo vrlo posječeni panoramski stakleni most i završili na Vošcu. Pratitelj Albert iz

Makarske je tamo skuhao preukusni gulaš u kojem sam zaista uživao u zagrijanom domu uz dalmatinsko vino. Predivno, nezaboravno! Sjećam se jedne anegdote koja se tu zbila. U domu nema zahoda pa treba ići van. Na pet metara od ulaza je duboka provalija s koje puca prelijepi pogled na Makarsku. Tu se nalazi ograda preko koje se mogu noću obavljati fiziološke potrebe. Za sitne potrebe nije problem, ali ako moramo spustiti hlače i prekoračiti preko nje, nije baš ugodno. Upravo sam to morao po noći učiniti i to nekoliko puta. Moram priznati da je bio pravi doživljaj čučati iznad kilometarske provalije držeći se za ogradu.

Prognoza za idući dan je bila olujno nevrijeme i jaka grmljavina pa smo se rano ujutro dali u silazak. U silasku smo po drugi put naišli na neprohodnu neočišćenu stazu. Vrlo se je bilo teško probijati s teškim ruksacima kao na silasku sa Sv. Ilije. Sve smo zaboravili kada smo stigli u lijepi dom Biokovskih ledara. Tu me prvi put dočekala gitara pa sam zapjevao s ljubaznim domaćinima. Bruno, po zanimanju frizer, primijetivši kako sam se prethodnog dana loše ošišao, stručno je popravio moju frizuru. Znao je da nam idući dan dolazi ekipa iz HTV-a našalivši se kažem da mi moj kompanjon namjerno nije rekao da sam se loše ošišao da on bude ljepši od mene na televiziji. S guštom smo se nasmijali. Cijeli smo idući dan proveli s Giovannijem, presimpatičnim planinarom. Počastio nas je neodoljivim slanim inčunima, kolačem od rogača, suhim smokvama uz višnjevaču i vino. Doručkovali smo u lijepom okolišu Biokova dok nam je on pričao lijepe romantične priče koje priča svojim gostima na turističkim turama. Nezaboravno!

Stigli smo do Brela i to na krovu njegovog džipa kojim vozi turiste na panoramsku vožnju po Biokovu. Ludo, nezaboravno, uzbudljivo! Dočekuju nas Nina i Tanja, mlada planinarka, svjetska putnica i odvođe u jednu dalmatinsku konobu. Večera je bila pravo otkriće. Uživam u originalnom dalmatinskom specijalitetu, bronzinićima s lignjama. To ću svakako opet kušati kod sljedećeg posjeta Dalmaciji. Potom nas je odvela u svoj apartman, a sutradan smo imali odličan mamin doručak. Stižemo do Lokve Rogoznice gdje nas dočekuje gazda Karlo i smješta u svoj apartman. Tu susrećemo zagrebački par na Adriatici. Vicko i Vedrana, novi pratitelji, planinarski par Dalmatinac i Slavonka prate me do omiške fortice. Težak uspon usred podneva, Dalmatinci kažu po zvizdanu, olakšao mi je Vicko svojom ukusnom rakijom od mirte. Stigli smo do Cetine i Omiša. Dijana i Matej iz PD Podstrana ugošćuju nas u svom prostoru i daju večeru, odlične špagete bolonjez. Kažem odlične jer su ih priredile mlade planinarke, a poznata je ona: što je kuharica mlađa, to je večera slađa. Slijedila je planina Perun. S pratiteljicom Ivanom, predsjednicom PD-a Mosor i s vodičem Anđelkom šetali smo uz rijeku Žirovnicu. Hodajući uz nju uživao sam u zvuku slapova do Podstrane. Prolazimo Split te doručkujemo pod zidinama Klisa. S mojim splitskim prijateljem Giovannijem nastavljamo dalje prema Kozjaku i domu Putalj. Do njega stižemo po mraku. Dočekuje me prijatelj, domar Vlado, s večerom i fantastičnim baklavama te s rakijom od naranče koju, kaže, ima samo za posebne goste. Domalo stiže društvo uz harmoniku. Sviralo se, pjevalo i plesalo do kasno u noć.

S pratiteljicom Sandom smo proveli tri dana, sve do Svilaje. Na tom putu nam se dogodila druga nezgoda. Nakon Malačke i Lečevice izgubili smo markaciju. Pala je noć, a mi smo i dalje bili u gustoj šumi. Dok su Sanda i Sergio uz čeonu lampu tražili oznake, ja sam već počeo vaditi opremu za noćenje u prirodi. Noć je bila poprilično hladna. Odjednom usklik! Sanda je našla makadam koji nas je odveo u civilizaciju. Još mi se jedna neugodna stvar desila. Bili smo smješteni u Kaštel Lukšiću u prostoriji GSS-a. Lijep novi prostor i u blagovaoni vadim hranu iz ruksaka i stavljam na stol. Režem dugu suhu salamu kada Serđo uzvikne. Stani, mravi! Po salami su šetali mravi i ona je, na moju veliku žalost, bila nejestiva. Uradio sam taj dan dvije greške: ruksak sam sigurno stavio baš na mravinjak, a salamu nisam stavio u najlon vrećicu jer je bila preduga.

Nakon uspona na Svilaju smo došli do doma Orlove stine gdje me je čekala gitara. Lijepo smo se družili i pjevali. Domaćini iz PD Svilaja su nas počastili sinjskim uštipcima i sirom. Bila je to prava poslastica.

Eto Dinare. Na brani Peruča nas dočekuje Ante, mladi planinar iz PD Kočari, njen dobar poznavatelj. Četiri ćemo dana s njime obilaziti njene vrhove. Karaula, Maglaj, Divljakuša, Troglav pa spavati u domovima Sv. Jakob, Rupa, Pume. U skloništu Rupa smo sreli dvije istarske planinarke i zabava je bila zagwarantirana. Obišli smo i izvor Cetine gdje sam se umio. Po nas je došao predobar Branko, počastio sa svojom preukusnom dunjevačom i odveo u Kijevo. Navečer smo se lijepo družili kada nam se pridružila simpatična i raspjevana Lidija, načelnica Kijeva. Zadnji dan na Dinari smo se od Glavaša popeli na najviši vrh Sinjal i spustili uz Dom Brezovac do Knina. Tri smo dana bili smješteni u prostoriji GSS Knin, a domaćica nam je bila Romana, simpatična direktorica turističke zajednice. Odvela nas je na predivan slap Krčić, na brijanje kod Ante, legendarnog brice, a navečer na koncert u kojem sam zaista uživao. U Kninu smo prvi put ja i kompanjon bili bez pratnje. Hodali smo od Knina do Zrmanje, 35 kilometara. Pred mrak smo stigli do rijeke i naišli na strojeve i srušen most. Nismo mogli preko i bili smo u vrlo neugodnoj situaciji. Šator nismo imali sa sobom pošto smo u Kninu imali smještaj. Do tamo nas je trebao odvesti automobil koji nas je čekao s druge strane rijeke. Zovnemo šofera. Govori da ne zna gdje ima još koji most. Domalo nas zove i govori da je slučajno naišao čovjek koji mu je rekao da ima još jedan most uzvodno, da se moramo vratiti natrag kilometar pa ćemo po uskom putu, kojim idu traktori u polje, naići na njega. Po mraku, blatu, kroz grmlje i šikaru smo nakon jednosatnog lutanja nekako stigli do mosta uz vrisak sreće.

Spomenuo bih lijepu rijeku Krupu, pritoku Zrmanje i stari kameni most. Legenda kaže da ga je saziđao mladić da bi mogao preko rijeke posjećivati svoju dragu. Prošetao sam po njemu i mogu reći da je bio pravi doživljaj.

A sada se pred nama ispružio Velebit. Pred sumrak, kroz gustu šumu i bez signala na mobitelu, kompanjon i ja sami, bez pratitelja stižemo do skloništa Dušice. Bio sam presretan kada se pojavila tabla s natpisom 5 minuta do njega! Uz nove pratitelje dočekuje nas i cijela obitelj puhova. Danju su mirni, ali noću jure skloništem pa sam i ja doživio da je jedan pretrčao preko mene dok sam spavao u vreći. Moram priznati, vrlo neugodan osjećaj, ali to je tako u prirodi. U njihovom smo domu.

Čekalo me je pet teških dana po južnom Velebitu. Bila je to definitivno najteža dionica Vie Adriatice: Sveto Brdo, Vaganski vrh, Visočica, Ramino korito. Tu vrlo tešku dionicu mi je puno olakšao Saša, odličan, preobziran pulski pratitelj-vodič koji je na polovici južnovelebitske dionice zamijenio dotadašnju manje obzirnu pratnju. Spavali smo u skloništu Struge, domu Visočica, Šugarskoj tulibi a najljepše je bilo u skloništu Ždrilo. To je prelijepa mala kućica. Bio sam presretan kada smo napustili južni Velebit i stigli u Baške oštarije. On je za nas slijepe vrlo težak i opasan za planinarenje.

Sve sam to zaboravio kada sam se sreo s Karmen, Kristinom i Zdravkom, mojim zagrebačkim prijateljima koji će me pratiti po prelijepoj Premužičevoj stazi. Tri smo dana lagano hodali, napili se izvorske vode uz stazu, uživao sam u opisima pogleda na more, otoke, naišli smo na vjeverice, divokoze i spavali u Skorpovcu, Alanu i na Zavižanu. Baš smo se lijepo zabavljali, a našla se i gitara. Četvrti smo se dan spustili u Oltare gdje nas je nakon svih tih skromnih planinarskih smještaja čekala vila s bazenom. Kakva ugodna promjena! Pred vilom nas je čekala ljubazna gazdarica Marina s pićem i kolačima dobrodošlice, a unutra preukusnopaštašuta koju je skuhalo Silvana, preljubazna simpatična riječka planinarka. Uživali smo uz kamin u predivnoj unutrašnjosti tople vile. Tu ljepotu smo napustili slijedećeg jutra i s riječkim planinarskim prijateljima, Ivanom i Damirom se uputili prema Vratniku. Srce mi je zaigralo uz usklik oduševljenja kada se po prvi put ukazala Učka. Još se nisam ni pribrao od

tog euforičnog stanja kada su iz grmlja iskočila trojica do zuba naoružana specijalca. Brzo su uvidjeli da nismo izbjeglice pa smo se lijepo raspričali.

Na prijevoju Vratnik nas je dočekala olujna bura. Trebali smo se negdje uz stazu zaustaviti i noćiti pod šatorima. Nije to baš bilo lako uz ovakvu buru. No, moji riječki prijatelji su našli sklonište u borovoj šumi: niska klekovina nas je branila od prejake bure. Naprosto sam uživao tu noć u šatoru dok je ona fijukala iznad mene. Nezaboravan doživljaj.

Branka i Zvone, crikvenički planinari iz PD Strilež su nam se pridružili pa smo krenuli dalje, prema Gorskom Kotaru. Prešli smo Veliki Rujnik, Zagradski vrh, Tuhobić, Risnjak, Snježnik. Noćili smo na Platku, domu Kurin i vatrogasnom domu Zlobin. Moram spomenuti predivno druženje s PD Strilež u njihovom domu Kurin. Počastili su nas odličnom Marininom crikveničkom batudom, izvrsnim Marjanovim čevapima, neodoljivim Brankinim kolačima uz ukusan topli čaj s rumom i vinom. Nezaboravno! Jednako smo bili počašćeni i na Platku u domu Sušak gdje smo boravili dva dana kod Brka, preljubaznog domaćina. Počastili su nas tu svojim društvom i Lidija i već spomenuta odlična kuharica Silvana. Put nastavljamo do Hahlića. Tu je ukusna hrana, dobro druženje i lijepa zabava zagarantirana uz Radojku i Zvonka, moje prijatelje-domare. Tu mi se uvijek pojavi u ruci gitara pa započne pjesma. Domalo nastavljamo do Studene. Dočekuje nas Sanjin, ljubazni planinar i odvodi kod sebe u Marčelje. Sprema nam odličan roštilj. Posebno moram spomenuti pljeskavicu sa sirom koja je bila pravo otkriće.

Idućeg smo dana uz jaku kišu stigli do Zvoneća. Bio mi je to prvi cijeli dan pod kišom na Adriatici. Ulazimo na Ćićariju i u Istru. Zapjevam Ronjgovu *Krasnu zemlju*. Dvije noći smo spavali kraj Ronjgi, njegovog rodnog mjesta. Penjemo se na Brložnik. Težak je to uspon, ali uz odličnog, strpljivog Damira i Ivanovu podršku bez problema stižem na vrh koji pruža neopisiv pogled na Kvarner. Slijede Orlove stijene i napokon Poklon. Domaćini, Jelena i Igor, ljubazni planinarski par iz PD Opatija nas dočekuje s maneštrom od kukuruza i palačinkama, a ujutro Siven s čajem. Divota!

Napokon hodamo po istarskoj zemlji. Osjećaji zadovoljstva i sreće što se približavam domu bujaju u meni. Istra nas je dočekala obasjana suncem te se i sunčamo na Kremenjaku. Prelazimo Sisol i završavamo dan u Kožljaku gdje noćimo u školi. Uz Davorku, koordinatoricu pratnje ove moje avanture, uz njene nezamjenjive preukusne palačinke i Marijana, odličnog pratitelja bicikliste-planinara, nastavljamo put. Redaju se Vozilići, Plomin, Plomin luka, Standar, Rabac. Slijedi uspon prema Labinu koji je uz slapove pravi doživljaj. Zaustavljamo se na labinskom starom trgu, pijemo hladno pivo, a potom dan završavamo na Mostu Raši. Tu nas čeka Maurizio, planinar iz pulskog PD Glas Istre i vozi sebi u Rakalj. Njegova majka nam je priredila obilnu spizu, a otac piće. Spomenuo bih odličan smokvenjak i slavlju, rakiju od kadulje. Izvrsno! Put nastavljam uz pratnju Davida, mog prijatelja-vodiča koji me je lani otpratio na Triglav. Zanimljiv mi je bio stari utvrđeni gradić Mutvoran i Nezakcij, ruševine starokršćanskog naselja koje smo obišli. Spomenuo bih i izvrstan ručak kod Davida, orada divljakuša s krumpirom. Imali smo i večeru s PU Gozerica uz odličnu zafrkanciju.

Osvanuo je posljednji dan na Adriatici. Kako sam se uz mog učitelja Sergia približavao rtu Kamenjak, tako su me ispunjavali neopisivi osjećaji veselja, ponosa, pobjede i sreće. Stižemo do Premanture, rta Kamenjak pa i do egzotičnog Safari bara, neposredno pred cilj. Čujem glasove, pozive, osjećaji bujaju u meni dok se s kompanjom penjem stepenicama na vidikovac, zamislite, krajnju točku Bajke Via Adriatice! Preplavljuje me neopisivo uzbuđenje, veselje, zadovoljstvo, sreća. Dočekalo me je stotinjak prijatelja. Bilo je tu Međimurje, Zagreb, Rijeka, Opatija i naravno Istra. Atmosfera je bila fantastična, nezaboravna.

Bajka zvana Via Adriatica je za mene otkriće. Upoznao sam puno dobrih ljudi s kojima ću se sigurno još družiti i prijateljevati, upoznao sam našu predivnu domovinu i na koncu sam upoznao i sebe. U

nama se skriva ogroman potencijal kojeg treba otkriti i osloboditi. Otkrio sam užitak dugotrajnog hodanja i boravka u prirodi, kako se možemo veseliti malim, banalnim stvarima. To je neopisivo, fascinantno. Svakako moram spomenuti da mi se srčani tlak snizio, probava regulirala i tjelesna težina smanjila. Zamislite 12 kg!

Hodajte, idite u prirodu, ona će vas ispuniti veseljem, blagostanjem i zdravljem, a osloboditi stresa, našeg velikog neprijatelja.

IZAZOVI

Kad je volje,
kad se uši, ruke i noge spoje,
lijepe se stvari skroje.

Trčanje

Trčanjem sam se počeo baviti prije četrdeset godina. Tek sam se bio oženio pa su miran život i ženina kuhinja rezultirali povećanjem tjelesne težine. Sjećam se da sam prvi put u životu dosegnuo troznamenkastu brojku. Odlučio sam nešto poduzeti da se vratim u normalne okvire. U kolektivu u kojem sam onda radio postojala je grupa za trčanje pa sam im se ubrzo pridružio. Posjećivali smo organizirane utrke po istarskim gradovima. Lijepo smo se družili, rekreirali, a težina mi se smanjila. Nakon svake trke je organizator priredio i domjenak pa je to uvijek bila i prava fešta. Time sam i dobio

kondiciju za skijanja kamo sam svake zime odlazio. Trke su bile dvadesetkilometarske, a na Plitvicama sam po prvi put pretrčao maraton. Trčati u tom divnom ambijentu, pored jezera, slapova, neopisiv je doživljaj.

No, izgubivši vid, prestao sam s trčanjem. Kao slijep okrenuo sam se drugim aktivnostima, planinarenju i tandem-biciklu. Prijatelj-planinar koji me pratio po planinarenjima jednom prilikom kaže: u nedjelju kreće zimska liga trčanja pa dođi sa mnom malo trčati. Nije dugo, nastavlja, samo osam kilometara; svakih petnaest dana u drugom gradu, dođi, odlična je sportska atmosfera, ima pića, jela i zgodnih trkačica. Mislim si, zanimljivo, ali trideset godina nisam pretrčao niti sto metara. Ipak me je prijedlog nekako intrigirao. Trebao sam isprobati malo potrčati da vidim kako stoje stvari s tim u vezi. Ali kako? S kim? Svi moji prijatelji planinari su udaljeni od mene dvadesetak kilometara pa pozvati nekog da malo potrčimo, ipak je previše. Dovoljno je što me prate na planinarenju. Nakon dubokog razmišljanja, napokon mi sine ideja! Unuka vozi bicikl, mogu je lijevom rukom držati za rame, ona lagano pedalira, a ja trčim pored. Isti dan joj to predložim i ona na moje veselje pristane te mi odradismo pet kilometara. Nakon toga procijenim da ću nekako pretrčati tih osam kilometara u Poreču gdje sam se namjeravao iskusiti. Tako je i bilo. Sunčan zimski dan, tristotinjak trkača, a među njima samo ja slijep. Bio sam prava atrakcija. Nije bilo svima jasno zašto trčim držeći se za rame trkača do mene. Dočekali su me na cilju velikim aplauzom, a nakon trke su mi ljudi dolazili čestitati čudeći se mojoj trci. Slijedile su trke u Pazinu, Umagu, Rapcu, Novigradu, Puli. Dobivao sam posebne nagrade. Najdarežljiviji su bili naši susjedi Slovenci u Sečovlju. Nakon trke su svi iz mog društva izmjerili tlak i šećer. Došao sam tako i ja na red, ali, znajući da sam s tlakom na granici, nisam htio kontrolirati. Prijatelj govori: moraš i ti jer trebam znati s kakvim trkačem trčim, a da tek vidiš kakve cure mjere tlak, sigurno bi pristao. Nagovorio me i ja sjednem. Medicinska sestra mi uzme nježno ruku pošto sam joj rekao da se bojim mjerenja i uspostavimo da imam bolju situaciju od mog prijatelja. Baš smo se lijepo nasmijali na to, a ja još dodah: kakav bih tek tlak imao da je ova gospođica što mi ga je izmjerila manje nježna i manje lijepa...

Plesna škola

Volim svirati gitaru, volim pjevati, a vrlo volim plesati. Najbolje se snalazim u valceru, polki i dvokoraku. Odavno sam želio posjetiti neku plesnu školu da naučim plesati *rock and roll*. Jako me je vukao taj ples. Svirajući po hotelima gledao sam mnoge parove kako lijepo plešu i u tome uživao. Jednu nam je večer prišao gost i zamolio da odsviramo neki *rock and roll*. Na plesnom podiju se pojavi par. Ženu koja je svojim izgledom, recimo, bila prosječna, nismo do tada ni primijetili. Odsvirali smo *Tutti-frutti*. Tako su divno otplesali da sam se u tu ženu naprosto zaljubio. Postala mi je najljepša u hotelu.

Godine su prolazile, vid me je napustio, ali želja za učenjem rock androlla nije. Zovem pulske plesne škole, dogovaram termin, no sve zatvara korona. Uskoro, na planinarenju po Čičariji pratila me je Mirjana, pulska planinarka. Govori da voli i da pleše, zamislite, upravo *rock and roll*, zatim nastavlja da je u mlađim danima izvodila i njegovu akrobatsku verziju. Oduševljen sam bio time. Ona je to primijetila, a ja već poskakujem pjevušeći poznati Rock aroundtheclock. Baš je bilo zanimljivo. Sinulo mi je, već kada sada radi korone ne rade plesne škole, da bi mi Mirjana na nekom planinarenju mogla pokazati koji korak rock androlla. To joj predložim i ona pristane. Zamislite, planinariti i plesati rock and roll. Predivno!

Govori da je najbitnije imati osjećaj za ritam. Na to ću: svirao sam u bendu bas gitaru. Super, onda ne bi trebalo biti problema, zaključuje Mirjana. Za glazbu, govorim, ću se ja pobrinuti. I dogovor je pao. Istovremeno, čekajući Mirjanin poziv, nazovem opet plesnu školu. Ponovo slušam istu priču: korona, zabrana itd. Objašnjavam svoju situaciju na slijepo i da možemo koristiti moj prostor. I, gle čuda, pristanak! Voditeljica plesne škole dolazi k meni u Svetvinčenat učiti me plesati rock and roll. Super. Govori da je za to dovoljno 15 metara kvadratnih površine. Upravo toliko ima moj poslovni prostor koji je trenutno prazan.

Eto učiteljice pa moje toliko željeno i napokon dočekano učenje rock and rolla može početi. Pitam ima li iskustva sa slijepim plesačima. Ne, odgovara, u mojoj dvadesetpetogodišnjoj školi plesa, Vi ste prvi. Sliježem ramenima. Mislio sam da ćemo odmah početi s rock and rollom, ali prevario sam se. Prvi sat, govori, učiti ćemo vrlo bitno prebacivanje težine s jedne noge na drugu. Bilo mi je to čudno. Znam da je to bitno u skijanju. Ali, u plesu? Ubrzo shvatim. Prebacivanjem težine na pravu nogu možemo oslobođenom nogom krenuti u plesni korak. Nakon jednosatnog prebacivanja težine s noge na nogu učiteljica kaže: nećemo početi odmah s učenjem rock and rolla jer je to vrlo brz ples, nego krećemo laganim, s engleskim valcerom. Odlično, pomislim... Volim brze plesove, no još više volim lagane. Stane do mene i stavi svoju desnu ruku na moje lijevo rame. Noge su razmaknute u širini kukova. Zamislite kvadrat, govori učiteljica. Ima četiri točke, ABCD. Krećemo lijevom nogom natrag od točke A na točku B. Desnom dijagonalno na C, lijevu približimo desnoj. Sada desnom naprijed na točku D, lijevom dijagonalno na A i desnu približiti lijevoj nozi. Svaki korak napraviti na izbrojano jedan-dva-tri. Znam, jer je to tročetvrtinska mjera za ritam valcera. Zadnjih pola sata plešemo engleski valcer uz predivan Fascination. Lijevu ruku treba držati u visini očiju, desnom držati bližu lopaticu partnerice, prsa ispršiti, a ramena natrag. Do idućeg puta imate zadatak da plešete, govori učiteljica dok se ja potpuno predajem tom veličanstvenom plesu. Učiti ću plešući sa suprugom, nekako uspijevam odgovoriti. Kakvog li lijepog zadatka.

Nakon naučenog engleskog valcera, nastavljamo s vježbom prebacivanja težine s noge na nogu, ali brzo, jer rock and roll je vrlo brzi ples. Prvi je korak, lijevu nogu pomaknemo lijevo u širini kukova, a desnu približimo, ali stajući na prste. Slijedi isto, ali nadesno. Sve to ponavljam sve brže s prebacivanjem težine. Moram priznati da to prebacivanje težine nije jednostavno. No, učiteljica govori da bez toga nema plesanja rock and rolla. Vježbam doma, kako mi je rekla, naslanjajući se rukama na zid.

Slijedilo je učenje bečkog valcera. Koraci su isti kao u engleskom samo brži i puno kraći. I u tangu su isti koraci. Prva dva su brza, a na trećem je stanka. I u tim plesovima sam uživao plešući s Rosemarie, učiteljicom, s izvanrednom partnericom.

Eto, napokon, rock and rolla. Slijedio je teoretski uvod. Ima, govori, više verzija, puno figura. Mi ćemo to pojednostaviti jer je, kao što rekoh, to brz ples i treba puno vježbati. U potpunosti sam shvatio zašto smo počeli s engleskim valcerom. Dakle, prvo držanje za ruke. Ne smije biti čvrsto već se lagano zakvačimo prstima. Tako se držimo objema rukama. Prvi je korak lijevom nogom kratko natrag. Desnu dignemo na prste lagano je savijajući u koljenu. Vratimo se težinom na desnu, a lijevu lijevo naprijed. Približimo joj desnu, stajući na prstima lagano savijenom u koljenu. Slijedi desnom nogom kratko udesno i približimo lijevu nogu isto držeći je na prstima s lagano savijenom u koljenu. Sve to treba biti brzo, u ritmu, stajući na puno stopalo bez skakutanja. Ruke i noge kao i cijelo tijelo moraju biti potpuno opušteni, to je osobito važno. To svakako dobivamo plešući.

Zato, plešimo, uživajmo, a naša sljepoća nikako nije prepreka. Otkrio sam to pohađajući plesnu školu. Znae onu divnu pjesmu Prljavog kazališta: Mi plešemo, cijeli dan i noć, mi plešemo...

Hvala Rosemarie, draga učiteljice, što sam plešući s Vama još više zavolio ples, a usput i puno naučio. Nije ples samo micanje nogama lijevo desno, naprijed natrag, nego puno više od toga. To je stapanje tijela i pokreta u glazbu i ritam. I nešto, ono nešto, što se ne vidi, nego se osjeća.

Salsa-caffe

Nakon uvijek ugodnog noćenja u omiljenom zagrebačkom hostelu, razmišljam kako da riješim problem jutarnje kave i krofne. Time mi uvijek započinje dan, a to ne mogu obaviti u hostelu jer ne pružaju tu uslugu. Mislio sam zamoliti recepcionera da mi ode kupiti krofnu u obližnju pekaru, a potom i skuha instant-kavu koju mi je jednom skuhao. No, nije baš bila po mom ukusu. Dalje mislim da pozovem nekog prijatelja-prijateljicu planinare da zajedno popijemo kavu. No i od toga sam odustao. Ostao mi je cimer s kojim još od sinoć nisam progovorio niti riječi. Odlučim započeti razgovor pa što bude. Čuo sam da je izišao iz sobe, vjerojatno u kupaonicu, pa čim čujem otvaranje vrata upućujem mu dobro jutro. Pozdravljam, ali on ne odgovara ništa. Pokušam na engleskom i tada njegov odgovor. Sjajno, pomislim. Nastavljam razgovor i doznajem da je iz Kolumbije, iz Bogote. Kaže da putuje svijetom radeći ulični performans. Dalje govori da je sada na šestomjesečnoj turneji po Evropi. Po razmjeni osobnih podataka zovnem ga da idemo popiti kavu što on odbije izvlačeći se da mora ići raditi. Zahvalim mu se uz osmijeh i odem u kupaonicu. Vratim se u sobu, čujem da je još tu pa ga ponudim čokoladom što on sa zadovoljstvom prihvati. Nastavljamo razgovor i on govori da bi ipak išao sa mnom na kavu. Valjda je shvatio kako ja veselo funkcioniram. Tako ja i moj cimer Diego, kako se zvao, domalo izlazimo iz hostela. Silazeći niz stube čujem da nešto vuče za sobom. Pitam ga što, a on mi objašnjava da mu je to potrebno za izvođenje njegovog performansa. Pošto mi nije bilo jasno, stavljam ruke na to čudo i otkrivam da su to sklopive aluminijske stepenice. Ja s planinarskom, on pod performans opremom dadnemo se u potragu za prvim kafićem, a prije njega krofnom. Upadamo u prvi market, blagajnica nam prilazi vidjevši nas takve, zbunjene. Govorim da bih kupio krofne, odgovara da ih ima tri na što ću ja da ih sve uzimam. Slijedi naguravanje tko će platiti, ljubazna blagajnica ne zna čiji novac da uzme na što joj govorim da svakako uzme moj. Uz malo lutanja, ja *na slijepo*, on *na strano*, naiđemo na kafić pa upadamo u njega. Naručujem dvije najveće bijele kave. S užitkom navalim na nju i krofnu. Diegu kažem da su, budući da je mlađi, dvije za njega. Guštajući sve to razgovaramo vrlo veselo, on o latino-američkim, a ja o europskim običajima. Opet naguravanje tko će platiti na što mu kažem da ovdje plaćam ja, a kad dođem u Kolumbiju, platit će on. Složivši se s time izlazimo i krenemo prema hostelu otkuda sam namjeravao pozvati taksi da me odvede do autobusnog kolodvora. Svakako mi je htio nekako pokazati svoj ulični performans, ali kako to učiniti? Zaustavlja prolaznika pa ga moli da mi opiše to što će on upravo izvesti. Čujem kako se Diego već penje uvis i čujem gore visoko njegov glas. Zapanjeni prolaznik govori: Strašno, ovo još u životu nisam vidio. Dalje govori da ne može više reći jer kasni na posao i odjuri. Diego silazi pa nastavljamo razgovor. Govorim mu da bi bilo dobro da dođe izvesti taj svoj nevjerovatan performans u moje mjesto, ljeti, kad ima puno turista. S velikim veseljem to prihvati. Razmjenjujemo brojeve mobitela. Stiže taksi i mi se pozdravljamo kao da se poznajemo godinama, a ne tek dva sata.

Svirka na brodu

Zatvorivši dugogodišnji obiteljski obrt, pojavilo mi se puno slobodnoga vremena. Nisam znao što ću s njim pa sam počeo više putovati i planinariti. Poslovni prostor nisam odmah iznajmio pa mi budžet nije dopuštao sve što sam želio. U tom razmišljanju me jednoga dana prekine zvonjava mobitela. Harmonikaš traži gitaristu za svirku. Govori da me poznaje, da se svira na suho tj. bez ozvučenja na većem brodu s dvjestotinjak putnika. Svakodnevna je turistička tura Novigrad - Rovinj i natrag. U trenu prihvatim i s gazdom odmah ugovorimo svirku. Svirati, pjevati, ploviti, družiti se. Sve to volim i na kraju ću za to biti i dobro plaćen.

Eto mene idućega jutra s gitarom u ruci na dogovorenom mjestu gdje će me kolega harmonikaš pokupiti i odvesti do Novigrada. Baš sam bio veseo. Mislim sam se vratio u vrijeme kada sam svirao po istarskim ljetnim terasama. Ljetna je sezona, posvuda puno automobila i mi jedva nađemo mjesto za parkiranje poprilično udaljeno od broda. Kolega s harmonikom na leđima ja s gitarom u ruci hitamo prema njemu. Ponovo se podsjećam na sviračko doba kada smo imali pun kombi instrumenata. Ukravamo se na oveci brod. Dvadesetak je metara dug, drvene građe u četiri etaže. Upoznajemo gazdu. Govorim mu o svojoj situaciji, na što će on da je i on blizu mene, da je visoko kratkovidan. Udarimo odmah u svirku uz pljesak turista. Selili smo se prema gostima koji su željeli zapjevati s nama. Baš je bilo dobro. Malo smo svirali, malo je vodičkinja govorila na razglas o krajoliku uz koji smo plovili. Na prvog je vožnji bio prekrasan sunčan dan, brzo je proteklo vrijeme, ali na povratku se naglo naoblačilo, smračilo. Nebo i more su postali crni, digao se jaki vjetar, more se zapjenilo te je udario pljusak. Svi smo nasrnuli u salon u kojem je bila velika gužva. Počeo se i brod na sve strane jako ljuljati, nagnjati. Djeca su počela plakati, žene vrištati, a mi, što ćemo nego stisnuti zube i udariti u svirku. U trenu su djeca prestala plakati, žene vrištati, ljudi su počeli s nama pjevati, a u salonu je bilo desetak centimetara vode. Mislim si, pa to je kao na Titanicu! Začudio sam se kada mi je kolega rekao da plovimo prema pučini. Ubrzo smo uvidjeli razlog tome kada je kormilar izveo manevar okretanja pramca prema kopnu. U tom trenutku se brod toliko zaljuljao da je sve škripalo i lupalo, a ja sam mislio samo da živi stignemo na obalu. Uz mene se je stisnula vodičkinja pitajući drhtavim glasom: Vi se ne bojite? Neee, odgovorim, a samo što mi od užasa nije ispala gitara iz ruke. No, sve sam zaboravio kada je idućega dana bilo prekrasno vrijeme, mirno more i divna plovidba. Svaki su dan bili drugi gosti pa sam upoznao puno zanimljivih osoba. Sopranisticu iz Innsbrucka s kojom sam zapjevao Besamemucho, generala NATO-a iz Bukurešta, djevojku iz Manile koja je došla konobariti u Njemačku, talijanskoga učitelja gitare koji me je fascinirao svojom svirkom. Zanimljiv je bio jedan Slovenac. Godinama je dolazio iz Ljubljane do Novigrada biciklom. Na brodu je bio kao domaćin jer je često tijekom sezone dolazio na tu turističku turu. Za svaku polku koju smo odsvirali, počastio bi nas pićem. Bilo je puno gostiju iz Rusije. Dosta ih je radilo u Njemačkoj i svi su govorili njemački. Jedan od njih nas je zamolio znamo li nešto od ruskih pjesama. Uz našu skromnu pratnju je odlično zapjevao Pod moskovske večeri.

Ispričat ću vam jednu anegdotu na koju se volim prisjetiti. Nakon što smo danima švrljali brodom, upoznao sam njegov prostor. Kolega je išao prvi, a ja za njim držeći se rukom za njegovu harmoniku na leđima. Iza jedne okuke mi je pobjegao i ja sam ostao s rukom ispruženom ispred sebe. Znao sam da smo blizu mjesta gdje sviramo pa sam nastavio hodanje s tako ispruženom rukom misleći da ću ga doći. Odjednom osjetim u ruci nešto okruglo, mekano. Krenem prstima opipavati, shvaćajući da nije harmonika. Čujem ženski smijeh. Otkrijem da jednoj dami diram mjesto koje muškarci vrlo vole. Stadem se ispričavati da ne vidim, ona se je i dalje smijala. Pokazujem joj da mi opali šamar, ona se još jače smije da bi me na kraju poljubila u lice i nestala u WC-u. Smjestili smo se kraj sanitarija jer se tu najmanje čuo brodski motor, mogao sam ih sam koristiti u slučaju potrebe, a i stepenice su bile blizu kojima sam se spuštao u salon na ručak bez da gnjavim kolegu. Kolega me pita što se tako lijepo

smijala ona žena. Govorim mu da sam je dirao za grudi, da je imala čistu peticu. Cijeli je dan navaljivao da mu pričam o tome, a ja sam stalno dodavao neki detaljčić, naravno lažni, na koji se on tako smiješno zapaljivao. Znao sam da je s te strane ugrožen pošto je razveden pa sam to malo zloupotrijebio. Ono pipanje za mene nije bio grijeh jer sam to uradio nenamjerno pa će mi Bog oprostiti.

Skijanje

Ajme, što sam volio skijati! Oprostite za ovo: ajme. Još sam pod dojmom Dalmacije i Via Adriatice. U vrijeme dok sam radio u Uljaniku, željno sam čekao da sindikat objavi destinacije za skijanje. Desetak sam godina išao s obitelji na neko od slovenskih skijališta. Puno sam uživao u brdima i snijegu, više nego u moru i kampiranju svakoga ljeta.

Ušavši u obiteljski posao, otvorivši pizzeriju, vid mi je otišao i s njime i moje skijanje. No, ljubav prema planini je ostala pa sam skijanje zamijenio planinarenjem. Otvarajući pizzeriju, sve što sam mogao sam prodao da bih kupio ugostiteljsku opremu. Skije i pancericice nisam jer kao da sam znao da će mi opet zatrebati. Nakon dvadeset godina čekanja, eto prilike za to. Doznao sam da u Zagrebu postoji grupa slijepih koji skijaju po Sljemenu. Jako me je zanimalo kako to oni rade i htio sam se i sam okušati u tome. Raspitujem se kod zagrebačkih prijatelja za neki kontakt-telefon i napokon dođem do Damira, učitelja skijanja za slijepe. Bio je oduševljen razinom mog interesa. Skijat ćemo, nastavlja, na Sljemenu, samo da bude snijega. S tom nadom čekam vikend!

No, termin, odnosno ta subota, se poklopila s vikendom kada sam dogovorio planinarenje po Čićariji s mojim međimurskim prijateljem Zlatkom. On me je pratio tristo kilometara po Via Adriatici i svakako sam želio taj susret. Htio sam i skijanje pa sam se odlučio za jedno i drugo. Planinarenju ću uzeti jedan dan kada bih otputovao u Zagreb i Medvednicu.

Moram se nekako dokopati Rijeke i autobusa jer noćimo u domu na Žbevnici.

Dokopah se i Rijeke i autobusa, a potom i Zagreba gdje me dočekuje draga zagrebačka pratiteljica-prijateljica Marija. Budući da nam je ostalo malo vremena do susreta s Damirom, učiteljem skijanja, do Mihaljevca smo pošli tramvajem, a taksijem nastavili do Sljemena, odnosno do skijaškog kluba Medveščak. Tu sam kod ljubazne gospođe unajmio skijašku opremu.

Obuvam pancericice, stežem kopče te izlazimo. Hodanje sa zategnutim pancericama dosta je otežano, a i skije držim na ramenu. Eto i Damira pa se uputismo na stazu. Vrlo me je zanimalo što mi je ostalo od tako meni dragog skijanja koje sam napustio prije dvadeset godina. Navlačim prsluk koji me oslobađa od plaćanja žičare pa napokon krećemo prema Bijeloj dolini, stazi kojom ćemo skijati. Damir je preda mnom i govori smjer skijanja. Stavljam skije u plug. (To je skijaški termin, a znači da špiceve skija spajam.) Na taj način kontroliram kretanje. Najvažnije je da tijelo mora ići naprijed, u padinu.

Moramo osjetiti pancericu na prednjoj strani potkoljenice. Na početku je to vrlo teško jer se mehanički naginjemo suprotno, prema natrag, odnosno prema vrhu. Tako ne možemo upravljati skijama: jurnemo pravo i jedino što nam preostaje je da se što brže bacimo, ili na stražnjicu ili na bok. Dakle, u plućnom položaju, pritiskom na obje skije, usporavamo ili se zaustavljamo. Pritiskom na lijevu skiju skrećemo desno, a pritiskom na desnu, idemo ulijevo. To prebacivanje težine dok se spuštamo niz padinu, priznajem, na početku nije jednostavno. Uz povremeno padanje na sve dijelove tijela, nekako sam uspijevao. Budući da nepravilno i panično prebacujemo težinu na skije, to nam izaziva popriličan napor. Uspio sam se spustiti niz tu tristotinjak metara dugu padinu tri puta, sve do žičare. Prvi put je bilo teško dok sam savladavao plućenje skijama. Drugi spust je bio puno bolji i brži.

Treći spust je bio opet loš jer sam bio pomalo umoran, a i bojao sam se da ne bih istegnuo koji mišić ili tetivu. Bitno je spomenuti položaj tijela prilikom skretanja. Koljena moraju biti nagnuta prema vrhu a ramena prema padini. Na početku to naš mozak nikako ne prihvaća, ali s vremenom se naviknemo i onda uz manje napora i padanja uživamo u skijanju.

Penjanje žičarom, tj. sidrom je posebna priča. Sidro stavimo na stražnjicu, pustimo da nas vuče dok skije držimo blizu, paralelno. Nikako ne smijemo sjesti na sidro.

Na kraju sam otkrio da mi slijepi možemo sasvim sigurno skijati uz navođenje dobrog učitelja poput Damira. On se nalazi ispred nas i govori, idemo pravo, trenutak kada moramo skrenuti pa tako cik-cak se spustimo do podnožja i žičare. Taj trenutak ili osjećaj je kod skijaša neopisivo ugodan, osobito za nas slijepce. To je pobjeda, a ona je uvijek slatka! Zato, skijajmo, uživajmo na snijegu jer i mi, mi slijepi, to možemo.

Tandem-bicikl

Potpuno izgubivši vid morao sam se rastati s mojim dragim biciklom. S nostalgijom sam se prisjećao na dane provedene zajedno, na kilometre ostavljene za nama i na mjesta koje sam njime obišao. Puno mi je nedostajao. I gle, na jednom druženju s udrugom slijepih susretnem se s tandem-biciklom i na prvi pogled se do ušiju zaljubim u njega. Smjestam se pridružio tandem-klubu koji je bio osnovan prije nego što sam se priključio Istarskoj udruzi slijepih.

Povremeno smo se vozili pa sam se još više zaljubio u tandem-bicikliranje. No, vožnji je bilo sve manje, a meni je potreba rasla sve više. Imali smo problema u pronalaženju vodiča, odnosno kormilara, koji sjedi s volanom u ruci na prednjem sicu dok mi slijepi na zadnjem uživamo promatrajući okolinu na svoj način. U takvom stanju, čekajući pozive za tandem-bicikliranje koji su bili sve rjeđi da bi potom i nestali, odlučim kupiti svoj bicikl. Sam ću si tražiti potrebno društvo kao što radim za planinarenje. Kupio sam i biciklističke hlače, jako potrebne za dugo bicikliranje. (Vrlo je neobično hodati s tom spužvom među nogama. Sličan osjećaj mi je bio i kada sam prvi put hodao u pancericama prilikom skijanja.)

Najčešći pratitelj mi je zet koji voli bicikl isto kao i ja. Svaki put kada odemo, za nama ostane četrdesetak kilometara. Uvijek su to krasni doživljaji. Usput se zaustavimo kod kojeg prijatelja na pivo ili vino pa je doživljaj još ljepši i potpuniji. Kada je na prvom sicu žensko, sve je normalno, ali kada je muško, gledaju nas nekako s podsmijehom. Naravno, oni koji nas ne poznaju.

Sjećam se da je bilo ljeto kada sam kupio bicikl. Želio sam ići na višednevnu tandem-turu. U igri je bio otok Cres. Tri dana biciklirati, kupati se u moru i spavati u šatoru pored ceste gdje nas noć zatekne. Nisam mogao naći pratnju, ni u obitelji ni među poznanicima, a silno sam želio tu avanturu. Odlučio sam dati oglas u novine pa da vidimo, što bude-bude. Čekam, dani prolaze i prva tri poziva zovu muškarci. To je zanimljivo. I zamislite, sva trojica na kraju razgovora pitaju ako ćemo se maziti. Jako iznenađen tim neočekivanim pitanjem, uspijem kroz smiješak odgovoriti da se ipak više volim maziti sa ženskama. Bilo je još poziva, i ženskih, ali ih nisam prihvatio. Slijep sam, moram biti oprezan mada vjerujem u ljudsku dobroćudnost.

U bicikliranju su mi se sve više pridruživali poznanici pa ću ubuduće samo s njima planirati tandem-ture. Organizirao sam jednu takvu oko Balatona, ali covid-19 ju je spriječio. Baš sam bio tužan. Nedavno posjetivši Budimpeštu na povratku sam se zaustavio kraj jezera Balaton i doznao da je pravi raj za bicikliste. Sinula mi je ideja da bi to bila zanimljiva biciklistička tura. Isto sam tako nedavno propješačio Viu Adriaticu i namjeravam na proljeće tih 1100 kilometara naše neopisive obale proći

tandemom. Jedva čekam. Već sam počeo s organizacijom te ture. Predivnim ljudima koji su mi pomogli na stazi sam obećao da ćemo se ponovo vidjeti pa, eto, gdje ćete boljeg posjeta od biciklom. Jako podržavam, recimo tako, alternativne, čiste načine putovanja, kretanja kao što je hodanje, bicikliranje, jedrenje, jahanje. Priznajem da se oni ne uklapaju u današnji brzi tempo života, ali stres, nije li on rezultat takvog životnog stila? Zato, usporimo malo, ubacimo u manju brzinu. I tako ćemo stići do cilja, ali opušteniji, veseliji, zdraviji tj., s manje stresa.

Znam da ljudi rade, imaju malo godišnjeg odmora, vikend iskoriste za rješavanje obiteljskih problema. No, mi slijepi uglavnom nismo zaposleni, imamo vremena za sve. Budimo mi od inicijative, pretvorimo pasivu u aktivnu i možemo biti motivacija ili inspiracija za promjene na bolje. Znaite ono, kada mogu oni koji ne vide, onda možemo i mi koji, hvala Bogu, vidimo. Pa onda krenimo...

Posjet muzeju

Moj slijepi riječki kolega me pozvao u Rijeku pa se susrećemo na Žabici, riječkom autobusnom kolodvoru. Vrlo me je zanimala zbirka arheološkoga muzeja pa se po lijepom sunčanom vremenu uputimo na slijepo prema Guvernerovoj palači u kojoj je smješten Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja, Rijeka. Kao kod planinarenja, lagano se hvatam za njegov ruksak i hodamo. Uvijek me oduševljava njegovo kretanje. Na polusatnoj šetnji do muzeja nailazimo na svakakve prepreke, ali Emil, kako se zove moj slijepi kolega, sve to savladava kao da vidi. Negdje na polovici puta čujem smijeh i pitanje: Gdje vi to jurite? Prepoznajem našega zajedničkoga prijatelja Ivana. Emil ga je pozvao da nam se pridruži na Žabici, ali on se nije odmah oglasio nego je promatrao kako se mi snalazimo. Baš smo se na to svi s guštom nasmijali. Pred ulazom u muzej nas dočekuje ljubazna kustosica Ana. Ulazimo, a potom se penjemo širokim kružnim stubištem. Uzduž njega su obješene mnoge amfore. Stanemo pored jedne. Krenem s mojim razgledavanjem, pardon, opipavanjem uz vođenje ljubazne kustosice. Iz starorimskoga je razdoblja, to znači da je dva tisućljeća ležala negdje na dnu Kvarnera prije no što je pronađena. Zanimljiv je šiljak na njenom dnu s kojim se uglavila kod transporta brodom. Penjemo se dalje i ulazimo u sobu gdje se nalazi kompletna oprema rimskoga legionara. Odjeća, obuća, kaciga, oružje, pribor za jelo, medicinski pribor pa sve do stvari za igru. Na pitanje ljubazne kustosice bih li se želio obući u legionara, odgovaram da upravo to želim. Prvo platnena tunika, zatim tunika presvučena željeznim segmentima. Na glavu stavljam kacigu, u jednu ruku mač, u drugu štit. Postajem pravi rimski vojnik te poziram da me Ivan poslika. Baš smo se lijepo zabavljali. Slijedilo je diranje reljefa gdje sam mogao doznati položaj rimskih zidina do kojih su došli nedavnim arheološkim iskopavanjem. Zanimljivo je kako su stari Rimljani vješto koristili prirodne prepreke, kanjon Rječine u kombinaciji s podignutim zidinama kao obrambeni štit.

Nakon staroga Rima spuštamo se do sobe gdje su smještene, zamislite, violine poznatoga riječkoga konstruktora Franje Kresnika. Sjedam u udobnu fotelju i slušalicama slušam svirku na jednoj od njih. Nisam stručnjak da bih mogao primijetiti razliku između njegovih i Stradivarijevih, ali u potpunosti uživam u zvuku. A onda zanimljivost koju sam željno iščekivao. Naime, Emil se bavi kiparstvom. Vrlo neobično budući da je, kao što rekoh, slijep. Opipavam njegovu skulpturu ribara. Nevjerojatno! Nisam mogao doći sebi od čuđenja i divljenja tom njegovom umjetničkom djelu. Pitam se kako je to izveo s lijepljenim štosovanim papirom, sve do najsitnijih detalja. Govori da su ga nedavno primili, njega kao jedinoga slijepog, u Društvo likovnih umjetnika. Mislim si, nakon ovoga što sam vidio, sa sigurnošću mogu tvrditi da u potpunosti zaslužuje.

Zahvaljujemo ljubaznoj kustosici na ovoj zanimljivoj šetnji, od starog Rima do riječkih violina i pitamo kako da joj se odužimo. Ona odgovara da ju odvedemo po nekoj planini. S velikim zadovoljstvom joj to obećamo, a mi svoju kulturno-povijesnu šetnju završavamo u jednom riječkom restoranu.

P.S.

Moj slijepi riječki kolega je Emil Mandarić, predsjednik Udruge slijepih Primorsko-goranske županije. Od svega srca mu upućujem čestitke za prijem u Hrvatsko društvo likovnih umjetnika Rijeka.

Građevinar

Od malena sam volio crtati kuće. Volio sam i matematiku pa je nakon osnovne logičan odabir bio tehnička škola građevinskog smjera. Znao sam podosta o građevini jer sam uz oca imao iskustva s gradnjom kuće. No, ubrzo sam se na nagovor očevog prijatelja koji je u Uljaniku radio na kadrovskim poslovima, prebacio iz građevinskog na strojarški smjer. Govorio je da će me tako odmah po završetku škole zaposliti u brodogradilištu kako je i bilo. Završivši tu školu naučio sam dosta o crtanju, mjeranju, proračunu što je bitno u građevinarstvu. S užitkom sam prijateljima radio idejna rješenja samih kuća kao i vanjskog i unutarnjeg prostora.

Kao mali sam se divio pročelju jedne ruševne kuće u centru mog mjesta. Imao sam sreće i kupio spomenutu ruševinu, a domalo još jednu pored nje, obje u glavnoj ulici. Mogu reći da sam sve što sam imao uložio u te kuće, od novca, znanja, iskustva, vremena pa do zdravlja. Upravo u to vrijeme sam oslijepio. To me ni je spriječilo u mojim građevinarskim aktivnostima. Dapače, nakon što sam prebolio prvotni šok od gubitka vida, još sam se želeo dao u to. Imam puno anegdota kojih se rado prisjećam. Prvo, kako sam mjerio. Uvijek sam kraj sebe imao štap dužine metra. Moj pedalj ima dvadeset i pet centimetara pa sam u mjeranju kombinirao malo štap, malo pedalj. Jasno da u građevini nisu bitni milimetri kao u strojarstvu pa se na takav način može mjeriti.

Kako sam radio na miješalici? Na hrpu pijeska sam položio vreće cementa i vapna. Uvijek sam cement stavio bliže miješalici. Velika posuda s vodom je bila s druge strane. Za bacanje materijala u miješalicu, koristio sam dvije metode. Lopatom čiju sam dršku skratio na pola da je držim jednom rukom ili kantom u koju sam krcao materijal. Sve sam to radio desnom rukom držeći lijevu lagano na otvoru miješalice dok se ona okretala. Tako sam znao kamo ubacivati pijesak, cement, vapno i vodu. Za vožnju maltera do kolature gdje sam dizao do majstora koristio sam prepreke kao kod vožnje relija. Meni su one bile granica, a ne ono što treba zaobići kao u reliju.

Tražio sam majstora za šalovanje i armiranje krovišta. Doznajući svotu novca koju je tražio za taj posao, odlučih to uraditi sam. Spomenuta kuća je prizemlje i dva kata pa je krov na devet metara visine. Zabijajući čavle u armaturu nagnjao sam se na samom rubu. Kćer je radila u našoj pizzeriji odmah do i pričala mi je da su joj gosti dolazili pitajući je zna li gdje joj je otac. Odgovarala je da zna, a oni bi insistirali da mi kaže da se spustim jer ću pasti. *Neće, neće naviknut je on na visinu*, zaključuje kćer. Budući da je kuća u staroj jezgri, morao sam oko prozora staviti kamen. Sam sam podigao skelu dužine sedam i visine devet metara. Kamenoklesar mi je penjući se po toj skeli nakon nekoliko dana rekao: *Sinoć sam govorio mojim prijateljima da sam hodao po skeli koju je podigao slijepi gazda i da sam se sigurnije osjećao nego na skeli podignutoj od osobe koja vidi. Nisu mi vjerovali*, nastavlja majstor, a ja sam se s guštom na to nasmijao.

Puno sam posla napravio u tandemu s mojim susjedom, priučenim zidarom. On je bio praktičar, ja teoretičar i dobro smo se uz šalu nadopunjavali. Mještani su znali, gledajući taj neobičan dvojac, reći

za njega: što mu oči vide, to mu ruke urade; aza mene: ruke urade što mu uši čuju. S time smo se zafrkavali i posao je lagano napredovao.

Volim ponavljati onu prijateljevu: gdje je volja tu je i put. Naš put je naravno drukčiji, ali postoji i trebamo ga pronalaziti...

Promocija

Sviće, eto dana,
knjiga je napisana –
promocija je njena
napokon pred nama.

Velika mi je bila želja da knjigom *Planinarenjena slijepopokažem* da i mi slijepi možemo sasvim lijepo i sadržajno živjeti. U njoj sam opisao svoje planinarsko-turističke pustolovine, borbu sa samim sobom u teškim usponima, u nju sam utkao sebe samoga. Želio sam i istaknuti da naš teški hendikep ne smije biti kočnica već naprotiv, poticaj za otkrivanje novih puteva za veseljem i srećom. Ova knjiga mi je neopisivo veselo, a s istim žarom sam se dao na organizaciju njene promocije. Pored cijenjenih sponzora i uvaženih gostiju, pozvao sam sve svoje drage pratitelje-prijatelje bez kojih ne bi bilo ništa od svega toga. Želio sam da promocija bude vikend druženja, veselja, planinara i na koncu – vikend inkluzije.

Šaljemo osamdesetak pozivnica, a pedesetak osoba namjeravam i smjestiti u mom Svetvinčentu jer se program promocije prebacuje i na sljedeći dan kada sam planirao inkluzivni pohod na Tondulon, lijepu nepresušnu lokvu u bližoj okolici. Posebno me veseli što su četvrtina mojih gostiju osobe s invaliditetom. Tu ima slijepih, slabovidnih, nagluhih, osoba s multiplomsklerozom i gost u kolicima. Program sam vrlo sadržajno osmislio jer sam se silno želio odužiti mojim pratiteljima. Nakon subotnjeg okupljanja slijedila je šetnja kroz pitoreskni Svetvinčenat uz turističkoga vodiča. Za one koji ne znaju, Svetvinčenat je poprilično staro mjesto. U njemu dominira venecijanski dvorac s lijepim renesansnim trgom. Na trgu se nalazi gradska lođa i u sredini velika cisterna koju su izgradili Napoleonovi vojnici kada su tu boravili početkom 19. stoljeća. Oko dvorca je park s drvoredom divljega kestena i lipe. Imamo pet crkvi od kojih je najstarija iz 11. stoljeća u romaničkom stilu s vrijednim freskama. Silno sam to želio pokazati mojim dragim gostima koji stižu iz cijele Hrvatske pa iz Srbije i Slovenije. Nakon upoznavanja sa Svetvinčentom slijedi promocija knjige *Planinarenje na slijepo*. Potom zabavni program. Tu će se čuti klavir, gitara, violina, violončelo uz pjevanje slijepih pjevača. Za to sam se vrlo potrudio, a u tome mi je pomogao slijepi učitelj glazbe. Nakon toga je bila planirana večera u osnovnoj školi jer za sto ljudi nema prostora u restaurantu. I onda planinarski bal. Znam da među mojim prijateljima ima onih koji vole plesati, a i za mene nema fešte bez pjesme i plesa.

A moji sponzori? Svima kojima sam se obratio su pristali. Općina Svetvinčenat s vodičem i prostorom za promociju, škola mi je dala kuhinju i blagovaonicu, istarski vinari vino i rakiju, mesar meso za večeru, glazbenici poklonili zabavni program i ples, a iznajmljivači stavili na raspolaganje smještajne kapacitete. Preljepo, predivno! Ali!

Pojavio se koronavirus i morao sam, nažalost, sve odgoditi za neka bolja vremena koja, nadam se, nećemo dugo čekati.

Promocija 2

Nakon dva i pol mjeseca čekanja na popuštanje raznoraznih zabrana, napokon lijepa vijest. Dozvoljeno je okupljanje do sto osoba u zatvorenom prostoru, a tristo na otvorenom. Upravo je to bilo ono što sam s nestrpljenjem čekao. Opet šaljem pozive, obilazim sponzore, slažem zabavni program. Nevjerojatno! Svima kojima se obratim daju donacije za ovaj događaj, predstavljanje moje knjige. Ima tu vinara, mesara, proizvođača tjestenine, bezalkoholnog pića i piva, iznajmljivača soba, glazbenika, pjevača. Ne znam zašto mi tako lako udovoljavaju molbi za sponzorstvo. Možda iz razloga što sam slijep, a radim stvari koje su naizgled nespojive sa sljepoćom. Uglavnom su to ljudi koji me ne poznaju, a daruju mi veliku pomoć.

Svane dan promocije. Malo sam tužan pošto se dvadesetak mojih prijatelja ispričalo jer su iz raznoraznih razloga spriječeni da prisustvuju velikom događaju za mene, promociji moje knjige *Planinarenje na slijepo*. No, koga nema, bez njega se može! Ljudi koji najdalje stanuju dolaze prvi na mjesto okupljanja, tako moji zagrebački i splitski prijatelji stižu prije vremena okupljanja pa ih smještam na balkon moje kuće. Lijepo se družimo uz susjedovu trešnju, moje vino i aleksandrin, vrlo ukusan kolač. Eto časa predviđenog za okupljanje na mjestu održavanja promocije, stoga napuštam balkon i prijatelje i hitam prema trgu i loži. Prijatelji, uzvanici, gosti stižu, a dočekujem ih s kroštulama i raznim istarskim rakijama. Program započinjemo mantinjadom, svirkom mojih prijatelja Mladena i Klaudija na roženicama, istarskom narodnom glazbalu. Slijedi govor dobrodošlice našeg mladog načelnika. Čestita mi na knjizi i na mojim aktivnostima. Toplo mu zahvaljujem. Simpatičan voditelj programa nastavlja u svom stilu pa se redaju govornici Alan, Goran, Branko, Kristina, Aleksandra, svi poznati u hrvatskom planinarstvu. Izlaganje Seada, mog slijepog prijatelja ne-planinara moram posebno istaknuti. Isto tako i Zlatka, našeg predsjednika. Red je bio da i ja nešto kažem. Da nebih nešto izostavio ili zaboravio, sve sam unaprijed napisao, a sestra Lorena je to pročitala. Govor prekidamo pjesmom izvrsne ženske klape Teranke. Priču završavamo izvanrednim sviranjem maestra Jurića na violončelu. Kod koncerata su uvijek najbolji izvođači na kraju. Dopustio sam si da budu ovom prigodom na početku, a moj podmladak prema kraju. Tako me moj Nino pratio na klavijaturi dok sam pjevao mali mix, Emili je zapjevala uz svoju gitaru, a Leana je izrecitirala jednu moju pjesmu, sve na moje veliko zadovoljstvo. Mi slijepi osjećamo, doživljavamo ovaj prelijepi svijet na malo drukčiji način, stoga smo program završili skladbom Feelings, osjećaji, koju smo izveli ja i moj prijatelj Srećko na violini. A onda je moj brat vrlo emotivno izrazio želju da zajedno otpjevamo našu omiljenu Kad bi ove ruže male. Bilo je to za mene prelijepo iznenađenje jer to nije bilo planirano u programu. Potom sam sve pozvao na večeru i druženje u osnovnu školu. Zet Leo kao šef servisa, uz asistenciju supruge Ivanke, kćeri Martine i Lare te zeta Romina, se pobrinuo da se jelo brzo posluži. Uz Ingrid i Patriciju i ukusan Perin gulaš, po naški šugo, i pljukance, brzo je došao na red planinarski bal. Slijedio je trio Kunfiniuz koji se plesalo i pjevalo do kasno u noć. U plesu su briljirali Sergio, Ivan, Branko s partnericama, Aleksandra i Karmen s partnerima, a u pjevanju opet Branko, zatim Sead. Pred jutro me probudio pljusak. Pomislio sam da će propasti predviđena inkluzivna šetnja, ali dan je bio prekrasan. Okupilo se nas dvadeset zainteresiranih za hodanje. Među njima četvoro slijepih, tj. Gordana, Sead, Željko, jate Jope, mlada Splićanka s multiplom sklerozom. Upravo sam nju zamolio da mi bude pratiteljica i sa zadovoljstvom pristade. Vodič Saša nam je zanimljivo pričao povijesnu priču o onome na što smo naišli. Prvo o pruzi pošto smo prošli preko nje. O nepresušnoj lokvi Tondulon kao jednoj od rijetkih koja se održala do danas. Na kraju o crkvi sv. Petra smještenoj pored ruba strme litice. Tu sam počastio društvo s dvije botelje kvalitetnog istarskog vina. Trebalo je proslaviti prvi dolazak petorice planinara s invaliditetom na Tondulon. Potrudit ću se da to bude tradicija.

Zanimljivo je da se promocija slučajno zbilja na dan sv. Antona. Tako se zvao moj otac, veliki čovjek kojeg sam neizmjerljivo volio i cijenio. Biti će mi to dodatni motiv da vikend planinarstva i inkluzije postane, kao što rekoh, tradicionalan, a sve to u čast i sjećanje na mog nezaboravnog oca. Nadam se da sam mojim planinarima, pratiteljima, prijateljima pružio lijep, ugodan, sadržajan i aktivan vikend u Svetvinčentu. Meni su oni dali više od toga. Omogućili su mi da im barem malo uzvratim za trud pratnje na mojim planinarskim avanturama. Stoga, hvala Vam dragi prijatelji i doviđenja!

Samoobrana

U vrijeme dok sam bio osnovnoškolac i srednjoškolac jako sam želio naučiti ponešto od, u ono vrijeme popularnog, karatea. Zašto? Nosio sam naočale s debelim staklima, a uz to sam mucao i bio jako sramežljiv. Pravi model kojeg vršnjaci rado zafrkavaju. Puno puta sam poželio prekinuti to vrlo neugodno zadirkivanje nasilno pošto nije postojao drugi način. Mogao sam tužakati učiteljima, ali to nikako nisam želio. Kao dobar đak sam se ipak nekako provlačio kroz te neugodne situacije. Živio sam na selu pa su mi radovi na polju isto pomogli za tada potrebnu tjelesnu snagu. Za nekoliko vršnjaka sam zaista bio spreman dati dobru lekciju šakama. Odrastanjem mi je ta potreba nestajala razvijajući druge metode. Nikad se nisam fizički obračunavao mada sam to u nekoliko navrata za dlaku izbjegao. U vrijeme dok sam imao pizzeriju bilo je dosta vrlo neugodnih situacija s nasilnim gostima. Od osoblja sam samo ja bio muško pa je mene kao slijepog zapala dužnost smirivanja spomenutih situacija. Na sreću, nisam puno trebao na takav način reagirati. Prilično sam tolerantan, prilazio sam tim nasilnim razbijačkim gostima smireno. No, ipak sam bio prisiljen koji put uhvatiti, uglavnom mlade pripite, za rame i malo stisnuti. Hvala Bogu, na tome je i završilo. Znaite, teško je izdržati kada vidite, pardon, čujete, razbijanje čaša i vrijeđanje, omalovažavanje osoblja i objekta.

Uvijek se nasmijem kad se sjetim jedne intervencije u našoj pizzeriji. U prizemlju je bio šank i nekoliko separea, a na katu šest stolova, za četrdesetak ljudi. Svaki stol je imao svoje osvjetljenje koje je visjelo iznad njega stvarajući tako ugodan, intiman osjećaj. No, problem je bio jer su mlađi, razigrani gosti, igrali lusterom ping-pong dok ga ne bi oštetili. To se dešavalo poprilično često. Jednu večer dotrči konobarica do mene i govori da su opet demolirali svjetlo. Pitam je na kojem stolu i ljut, pošto sam dan prije upravo otklonio štetu, odjurim na kat. Dokopam se stola oštro govoreći, diži se, diži se. Tišina, gledam ih ljutito. Za stolom su sjedila petorica nabildanih izbacivača. Oni nisu razbili luster već društvo mladih koji su se, pošto su ga demolirali, preselili za drugi stol. Baš smo se zajedno lijepo nasmijali, a ja sam ih, naravno, počastio u želji da nekako ispravim svoju grešku.

Zanimljivo je da sada kada nemam uopće potrebu nekoga umirivati ili za samoobranu, želim ponešto naučiti od borilačkih vještina. Da probam što i kako možemo mi slijepi i da o tome nešto napišem. Prilika mi se pružila kada sam posjetivši Mladena, karlovačkog prijatelja, upoznao Marija, instruktora borilačkih vještina. Ne mogu nabrojati sve pojaseve, licence i priznanja koje je dobio baveći se time. Mene se osobito dojmila samoobrana uz minimalno nanošenje ozljeda. Zovnem Mladena, kako kaže on planinarskog partnera, pitam bi li išli na planine Plieš i Ječmište na Žumberku. On prihvati, a ja nastavim da bih navečer želio kod Marija probati koju borilačku vještinu. Nema problema, odgovara Mladen. Ipak sam u tu borilačku priču uključio Mirsada, slijepog karlovačkog kolegu, jer ima iskustva na tom području.

Sve je dogovoreno pa se nakon skijanja na Sljemenu na povratku zaustavljam u Karlovcu. Dočekuje me Mario i odvodi u dvoranu svog kluba. Govori da se od borilačkih vještina najviše bavi uličnom

borbom. Ona ima, kaže, od svega ponešto. Pokazuje mi boksačke vreće, raznorazne utege i sprave za vježbanje. Gledam sve sa zanimanjem, naravno opipavanjem. Upoznajem Lukasa, najmlađeg borca. On je rezultat svih onih stvarčica koje mi je Mario pokazao jer je dečko zaista nabildan. U to sam se domalo i sam uvjerio pošto mi je bio sparing-partner.

Započinjem s vježbanjem. Prvo stavljam rukavice pa udaram u vreću. To još nikad u životu nisam probao. Udarac, kaže Mario, mora biti brz i kratak. Ruka ide naprijed, tijelo nazad dok petu zarotiramo, veli, kao da plešemo tvist. Po zvuku se može procijeniti snaga udarca. Zvuk moga krošea je bio čekić, a Mariov, u Istri kažemo macola ili čekić od pet kilograma. Strašno. Govorim mu da koga on udari, dobiva odmah anesteziju.

Slijedila je tehnika onesposobljavanja protivnika, u mom slučaju napadača. Vrlo je zanimljivo kako se možemo obraniti u takvim situacijama. Mario me je učio, a ja bih isprobavao na Lukasu, prije spomenutom nabildanom gorostas. Vježbao sam i padanje na leđa, pravilno dizanje uz onesposobljavanje napadača.

Sve mi je to bilo vrlo zanimljivo. Vraćajući se kući razmišljam kako ću to malo vježbati, ali ne s Lukasom nego s Ninom, mojim dvanaestogodišnjim unukom. Govorim mu da je naučiti ponešto o tome korisno, ne za napad već za koncentraciju ili, ne daj Bože, ako zatreba, za samoobranu.

A Mariju? Puno zahvaljujem što mi je omogućio da provedem nekoliko zanimljivih sati u njegovom klubu, a druga runda slijedi kod mene u Istri.

Vinar na slijepo

Donedavno je bila tradicija u istarskom selu da sva domaćinstva obrađuju vinograd i prave vino, ali za razliku od danas, za vlastite potrebe. Tako je i moj otac radio, a ja sam mu u svemu tome pomagao. U ono vrijeme nimalo me to ni je zanimalo ni veselilo, a danas mi je veliki užitek. Oca više nema i praveći vino prisjećam se njega što me vrlo veseli i ispunjava srećom. Uz to pijem vlastiti proizvod. I to je u današnje vrijeme dobro jer se u njegovoj suvremenoj proizvodnji koriste svakakve kemikalije. Ima vrlo kvalitetnih vina, ali po visokoj cijeni. Proizvođači ga ne koriste ništa od tih suvremenih metoda nego, kako mi kažemo u Istri, sve po starinski. Radi toga moje vino ima onu starinsku oker boju koja danas nije u modi, odnosno nije cijenjena. Meni to uopće ne smeta. Gušt mi je spustiti se svaki dan prije ručka u podrum, konobu i s bukaletom pod bačvu. Nije drvena kao u očevu vrijeme nego limena. S drvenim ima puno posla, a i treba biti vrlo oprezan jer bi se u njima vino lako pokvarilo. Limene bačve su puno olakšale podrumarske radove, a i vinu je bolje jer u njima nema zraka, njegovog velikog neprijatelja. A kako pravim vino? Nakon što otac više nije mogao raditi u vinogradu, nastavili smo to raditi brat i ja. Rad u vinogradu je veliki posao. Ima tu oranja, kopanja, obrezivanja i vezivanja loze, špricanja, čišćenja. Najviše posla ima ljeti pa umjesto na more, treba ići u vinograd. Stara je poslovice da je maslina kao majka. Gledao je ne gledao uvijek će ti dati ploda. No loza je kao žena. Moraš je paziti i maziti da ti ne bi otišla. To mi se nije svidjelo pa već nekoliko godina kupim grožđe. Svake godine po sto kilograma više pošto mi uvijek ponestane vina prije nego što napravim novo. Čim dovezem grožđe u podrum, bacam ga u drobilicu. To je naprava koja se sastoji od sanduka, kola za vrtnju i dva nazubljena valjka koja gnječe grožđe. U bačvu pada iscijeđeni sok, zajedno s peteljkom i kožicom bobice. U suvremenoj metodi pravljenja vina se to odvaja ali, kao što rekoh, ja pravim vino po starinski. Zgnječeno grožđe zajedno s moštom stavljam u plastične bačve gdje mošt zakuha. Čim dobijem mošt, izvadim ga desetak litara i u njemu otopim šećer pa ga natrag vratim u bačvu. Dobro je staviti jedan do tri posto šećera. Ja stavim kilogram na sto kilograma grožđa.

Nakon tri dana izvadim mošt i stavljam ga u limene bačve. Bačvu pokrivam poklopcem kroz koji struji zrak pošto vino dok kuha stvara pritisak. Kuhanje traje do Martinje. Tada se vino pretoči u čiste bačve i zabrtvi ulijevanjem ulja po rubu poklopca koji se spušta kako praznimo bačvu svakodnevnim točenjem. Dakle, kada mošt prestane kuhati, postane vino. Ja ga počnem piti čim izgubi slatkoću, a to se desi nakon desetak dana. Zanimljivo kako se mijenja okus dok se mošt lagano pretvara u vino. U Istri se kaže: ki ne pije vina i rakije, ti ne vidi Boga ni Marije. Sviđa mi se i ona francuska: dan bez vina, dan bez sunca. Zato, živili!

Škola jahanja

Prvi susret s konjem doživio sam prije tridesetak godina u Sloveniji. Moj slovenski prijatelj ih je imao i organizirao školu jahanja. Zajahao sam dok ga je on držao na dugoj uzdi. Hodao sam u krug, prvo laganim korakom da bih domalo krenuo u kas. No, tada se konj uznemirio jer sam stražnjicom udarao u njegova leđa pa smo s jahanjem prekinuli. Prije desetak godina smo u pulskoj udruzi slijepih počastili karlovačke i riječke prijatelje posjetom jednom ranču. Lijepi ranč u okolici Pule, imao je i školu jahanja s desetak konja. Svi su se zainteresirani izredali pa sam tako i ja. Približim se konju i naiđem na neku prepreku. Gazda ranča govori da su to ljestve po kojima ću se popeti na konja. Na to ću: ni govora, ja ću zajahati kaubojski, bez tih stepenica. Učinio sam to uz njegovo čuđenje. Nakon nekog vremena sam ponovo uz pomoć pulske udruge slijepih zajahao u našem izletištu. To je bilo sve. Imao sam i konobaricu koja je imala konja. Volio sam da mi priča kako jaše, čak i bez sedla. Slušao sam i njihov topot kada su prolazili kroz moje mjesto. Grupa konjanika je išla na višednevnu konjičku turu po cijeloj Istri. Maštao sam da ću i ja barem jednom to doživjeti.

Na jednom planinarenju po Čićariji pridružila nam se Irena, rovinjska planinarka. Razgovarajući o svemu i svačemu, dohvatili smo i temu o konjima. Rekao sam da bih jako želio posjetiti školu jahanja. Ona kaže da često posjećuje jednu, baš u blizini mog mjesta, te da joj se mogu pridružiti. Ipak sam nazvao spomenuti ranč, da objasnim svoju situaciju i da upitam mogu li pohoditi školu. Vlasnica mi ljubazno odgovara da nema nikakvih problema te ugovorimo posjet.

Pred rančom sam. Nos je pun konjskog mirisa. Vlasnica me dočekuje i doprati do konja gdje je već čekalo nekoliko jahača. Približiti mu se treba bočno, ne sprijeda, a nikako odostraga. Stavljam kacigu pa zajašem. Sjedim u sedlu, rukama se držim za njega. Uzde drži moja pratiteljica. Krenemo. Ja na konju, pratiteljica hoda pored nas s uzdama u ruci. Govori da je konj snažna životinja, ali vrlo plaha i plašljiva. Voli jabuku, mrkvu, lubenicu. Kaže da ćemo danas jedan sat hodati. Odgovaram da bih idući put malo brže, u kas. Prije kasa, kaže pratiteljica, obično bude sedam, osam sati hodanja. Ipak se dogovorimo da ćemo idući put brže. Kako se dogovorismo tako i bi. Princu, konju kojega jašem, donio sam mrkvu, da se bolje razumijemo. Nakon što sam ga malo pomazio, zajašem. E sada, govori moja učiteljica Veronika, ćemo malo vježbati. Prvo raširim ruke pa se okrećem kukovima u lijevo pa u desno. Zatim desnom rukom dirnem lijevu cipelu pa lijevom desnu. Na kraju koljenima stišćem konja i dižem se pa lagano spuštam u sedlo. Primjećujem da to nisu baš lake vježbe, ali govori Veronika da su vrlo bitne za ravnotežu. Slijedio je lagani kas. Nije jednostavno pratiti svojim tijelom podizanje konjskih leđa. Veronika govori da je to normalno da se na to moram naviknuti. Zato sam stajao na nogama, nisam sjedio na sedlu. Drugi put je bilo bolje jer sam sjedeći u sedlu pratio gibanje konja. Bio je to dobar napredak što me je puno veselilo. Sada držim i uzde. Njima upravljamo konjem. Kamo želimo ići, tamo skrećemo uzdama glavu konja, a zaustavljamo se povlačeći mu glavu nazad. Udarajući ga u slabine tjeramo ga u galop. To meni neće biti potrebno jer namjeravam ići samo u kas.

Po prvi put Veronika i ja jašemo svatko na svojem konju. Malo idemo jedan za drugim, malo usporedno. Krećemo i u kas uz budno Veronikino oko. Kaže da mi dobro ide. Želim savladati jahanje pošto mi je obećala da ćemo na ljeto ići u grupi na konjima na more. Čudesno, čekam to s velikim nestrpljenjem.

Zahvalan sam strpljivoj mladoj Veroniki što mi je omogućila i naučila jahati i upoznala me s tom predivnom, pametnom, poslušnom životinjom. Neopisiv je osjećaj kojim konj smiruje, ispunjava i obogaćuje čovjeka. Dobila je u svom konjičkom klubu još jednog klijenta, pa makar i slijepog.

Drvosječa

U dvadeset i pet godina rada Romanse, tako se zvala naša pizzeria, samo sam jednom kupio drva potrebna za krušnu peć. Imam šumu pa sam volio piliti. A kako sam to radio? Supruga me je dovela do mjesta sječe, otpratila do debljega stabla i onda otišla za svojim poslom. Što će raditi, zavisilo je o dobu godine pa je brala gljive, šparoge, smreku, ljekovite trave. Ako nije bilo ništa od svega toga, otišla je do Pule u šoping ili odnijeti kakve dokumente u vezi obrta. Ostavši sam odmah sam se dao na rušenje odabranoga stabla. Prvo sam očistio i snimio tlo oko njega da ne bi ispilio koji kamen jer u tom slučaju od piljenja drva ne bi bilo ništa. Nakon što sam ispipao tlo oko stabla, stavio sam obje ruke na njega pokušavajući ustanoviti je li nagnuto i na koju stranu. Ako je bio nagnuto, samo piljenje je bilo lakše. U tom slučaju počeo sam piliti sa suprotne strane. Pileći ga tako, stablo polako pada, rez se otvara, a pila lako pili. Padanje stabla sam uočio laktom lijeve ruke koji sam stalno naslanjao na drvo. Problem može biti kada drvo stoji okomito. Tada može stisnuti mač pile i zablokirati je. No, to sam s iskustvom izbjegavao slušajući zvuk motora i pritisak drva na mač. Tanje stablo sam gurao lijevim ramenom olakšavajući pili piljenje. Sjećam se kod rušenja jednog debeloga stabla, nakon što sam ga sve okolo ispilio, budući da je bilo debelo dužine dva mača, ostalo je stajati. I što sada? Nisam se smio maknuti jer je postojala opasnost da se sruši, a ja sam stalno imao ruku na njemu. Nogom sam napipao sjekiru, uzeo je slobodnom rukom i stavio je u rez od pile. Istom sam nogom udario po njoj i tek što sam je udario, osjetim rukom kako je stablo počelo padati. Brzo sam se odmaknuo od njega, a ono je padalo uz takvo kršenje, lomljenje grana i udara u zemlju da sam mislio da je potres. Kakav osjećaj trijumfa! Vrlo ponosan i s osjećajem da je opasnost prošla, bacim se na njega. Imao sam nekoliko dana posla.

Volim se prisjetiti jednoga piljenja s mojim engleskim prijateljem. Puno smo se družili svirajući gitaru pa mi jednu večer predloži da bi želio poći sa mnom u šumu pomoći oko drva. Prihvatim s veseljem, a brata angažiram da nas odvede do šume jer sam je sigurno ne bih pronašao. Dođemo na odredište i tada smo ostali iznenađeni. Brat i ja uzmemo pilu i rukavice i bili smo spremni za sječu. No Marcus, engleski prijatelj, stavlja kacigu, naočale, slušalice, posebne čizme. Baš smo se nasmijali kada mi ga je brat opisao tako spremnoga za akciju.

A kako sam drva odvezio do pizzerije? Trošili smo ih oko metra tjedno. To je taman stalo u katricu, Reno 4 kojim smo dolazili do šume. Ponekad se nismo mogli približiti drvima pa sam koristio karijolu, odnosno zidarska kolica. Išao sam prvi, gurajući ih, a žena je išla iza mene govoreći smjer. Sjećam se Janeza, mojega slovenskoga prijatelja-inovatora. Vrlo je vrijedan i radišan čovjek. Stanuje na brdašcu uz rijeku. Odlučio je malo kamenjem nasipati obalu i to odraditi karijolum. Bila je poprilična nizbrdica kuda je trebao voziti kamenje pa je on u kolica ugradio kočnicu. Tako sam se nasmijao toj njegovoj dosjetki.

Nakon dvadesetgodišnjega grijanja kuće na lož ulje, prebacismo se na drva. U to sam vrijeme zatvorio ugostiteljski obrt, a i katrica je otišla u zasluženu mirovinu. Petnaestak metara drva nam je bilo potrebno za jednu sezonu grijanja. Bila je to ogromna hrpa kada smo ih istovarili u dvorište. Slijedilo je piljenje na tridesetak centimetara. Deblja sam riješio motorkom, a tanja cirkularom. Rad njime je vrlo opasan i za videće, a kamoli za nas slijepe. No, upustio sam se u tu avanturu. Uplaši ona brza vrtnja rezne ploče uz prodoran zvuk. Kako sam pilio cirkularom? Ima postolje s radnom površinom metar puta 0,7. Tanka sam drva lijepo posložio na hrpu. S lijeve strane te hrpe sam smjestio cirkulari dobro ga namjestio da se ne mrda. Tu koristim slušalice kao moj engleski prijatelj. Zauzmem radni položaj i dobro se stabiliziram. Uključim pilu i na sredini stola se velikom brzinom vrti rezna ploča. Desnom rukom uzmem drvo s hrpe, stavim ga na stol ispred sebe i držeći ga s obje ruke, polako guram prema reznoj ploči. Lijevom rukom klizim po rubu stola, a to mi je i mjera piljenja drva. Nikako ne napuštam položaj dok cirkular vrti nego tek kada ga ugasi. I tada čekam jer se još nekoliko minuta ploča vrti iako se ništa ne čuje. Moram reći da su na početku ovaj posao susjedi gledali sa zaprepaštenjem, čak i tražili moju suprugu da bi joj rekli što radim. Čudno im je bilo kako ona ne reagira nego samo sliježe ramenima. Zna ona da sam tvrdoglavi ovan i što naumim to uglavnom i uradim. Samo je problem što mi se sada takvi naumi sve rjeđe dešavaju...

Jedrenje

U vrijeme dok je radila naša pizzeria, upoznao sam zanimljive ljude. Jedan od njih je svakako John. Dojedrio je svojom jedrilicom iz Engleske i u okolici kupio kuću te doselio u Istru. U Englesku je došao iz Južne Afrike. Tamo se rodio, proveo s obitelji djetinjstvo i dio mladosti. Lijepo pjeva i svira gitaru pa smo se uz pjesmu puno družili te tako sprijateljili. Pozivao me je na jedrilicu, ali nekako u ono vrijeme me to nije zanimalo. Danas, kada imam slobodnog vremena na pretek, padaju mi na um svakakve stvari pa tako i jedrenje. Čitajući o velikim moreplovcima kako su jedrenjacima oplovljavali svijet i otkrivali nepoznate krajeve, zainteresirao sam se za to. Kako su tim ogromnim jedrenjacima, samo uz pomoć jedra i vjetra plovili do dalekih krajeva? Baš me je mamilo da malo jedrim s Johnom i upoznam se s jedrenjem.

U Pulskoj sam marini, s gitarom u jednoj ruci, s pivom i vinom u drugoj čekam Johna. On kaže da će donijeti meso pa ćemo okrenuti roštilj, a u slučaju da upecamo koju ribu, ubacit ćemo i nju u meni. Eto Johna! S njim su i njegovi prijatelji Milena i Duško, simpatičan planinarski par. Razgovor je naravno odmah potekao u smjeru planinarenja. Otkrili smo da imamo zajedničke prijatelje planinare. Hodamo drvenim uskim molom prema jedrilici pa se preko uske daske ukrcavamo na nju. Osjećam se kao da hodam po žiletu na nekoj planini. To su uske opasne dionice gdje je s obje strane provalija. Tu je super pošto je s obje strane more pa se eventualno mogu samo okupati. Udobno se smještamo, a John i Duško se dadnu u manevar isplavljanja iz lučice. Tihi motor, snage 24 KS je to lako odradio i mi se nađemo na pučini. Motor se gasi i nastupa jedrenje. Duško stane kod kormila. Odavde se vidi kompletna situacija oko plovidbe i jedrilice. John vrti napravu kojom diže glavno jedro. Jarbol je visok 18 metara, a jedrilica duga 12 i široka 4 metra. U to sam se domalo i sam uvjerio prošetavši se uz Johna po njoj. Nema ograde, ali ima nisku sajlju uz koju se sigurno možemo kretati. Na pramcu se nalazi još jedno jedro. Zovu ga Verona, a dugo je do polovice jedrilice. Zanimljivo mi je bilo da je vjetar puhao u pramac, a mi smo plovili 30 stupnjeva desno od njegovog smjera. Nevjerojatno! Duško govori da jurimo brzinom od 5 čvorova, a vjetar se skoro i ne osjeća i jedrilica bešumno plovi. Predivno! Doznao sam da uz bilo koji vjetar možemo doploviti na željeno odredište. Sve mi je bilo

zanimljivo pa sam na svoj način pogledao tj. opipao. Slijedio je Milenin vrlo ukusan i sočan sendvič. Da bih joj zahvalio na tom finom zalogaju, uhvatim gitaru i zapjevam po njenom izboru. Pridružila mi se u pjesmi na moje veliko zadovoljstvo. John i Duško su bili zauzeti jedrenjem, ali kada smo se usidrili, zapjevali su i oni. Milena se prva bućnula u more pa smo se nakon nje svi izredali. Prije toga sam se spustio u unutrašnjost jedrilice. Kuhinja, kupaonica s tušem, kapetanova soba i gostinska soba, ukupno sedam ležaja. I tu sam sve na svoj način pogledao tj. opipao, naravno, sve osim Milene. John i Duško su se bacili u more na glavu, a Milena i ja smo se spustili stepenicama na krmi. Lijepo je plivati oko jedrilice i nakon toga se popeti opet na nju. Plovidbu nastavljamo sve do prekrasnih Brijuna. Okrećemo jedrilicu prema Puli malo kormilom, malo jedrima. John vezuje udicu na koju se domalo hvata četvrtkilogramska Palamida. Zadovoljan ulovom, prihvaća se roštilja. Mi udarimo u pjesmu da ga malo animiramo. Izgleda da mu je to godilo jer je njegov uradak s roštilja bio prava poslastica. Desetsatno nezaboravno druženje smo okončali pjesmom i zdravicom moru, jedrenju i svim ovozemaljskim lijepim stvarima.

Moji učitelji i pratitelji o meni

Sergio Ostović

Feruča sam upoznao 2018. godine, iste godine kada sam počeo planinariti. Od malih nogu bavio sam se sportom. Rekreativno sam igrao do 22. godine veliki nogomet, zatim nešto mali nogomet. Nakontoga skoro 20 godina skijanja i tenisa. Negdje 2014. morao sam sve ostaviti zbog problema s Ahilovom petom. Neko vrijeme razmišljao sam o planinarenju, ali sam dvojio jer je to ipak i naporno. Odluka je pala prije tri godine. Upisao sam se u planinarsko društvo, prošao školu i planinario. Kroz sljedeće dvije godine pokazalo se da je to bila dobra odluka. Godine 2019. prošao sam povijesnu rutu *Put sv. Jakova* ili popularni *Camino*.

Sad počinje priča s mojim dragim prijateljem i generacijom Feručom. Povremeno je išao na izlete s mojim planinarskim društvom. Sjećam se da sam mu jednom prilikom pričao o *Caminu*, a Feručo nebi bio Feručo da ga to odmah ne zaintrigira. Počeo je već i planirati put, ali corona je sve zaustavila. U isto vrijeme ja sam pratio Via Adriaticu. U ožujku 2020. dočekali smo na Kamenjaku Tatjanu Šavorić, prvu ženu koja je u zimskim uvjetima prošla VA i sve to ispričao Feruču. Jednog dana pitao me bih li išao na VA. Rekao sam mu da možda i bih, ali ne sam jer ipak imam neke godine. Sredinom ljeta pao je dogovor: idemo zajedno na VA!

Feručo je organizirao većinu pratitelja tako da je mene dosta rasteretio, a ja sam se mogao posvetiti organizaciji i kontaktima s logistikom. Najveću pažnju moralo se posvetiti hrani i vodi. Zalihe hrane su bile uvijek za 5-6 dana. Što se tiče vode, odnosno tekućine, znajući da Feručo ne pije dovoljno, tjerao sam ga stalno piti. Možda mu je ta moja upornost više puta bila iritantna, ali nije mi žao. Teško je postaviti se pravilno prema Feruču, a da on u nekom trenutku ne reagira. Želi koliko je god moguće minimalnu pomoć pratitelja, samo ono najpotrebnije, i to treba poštivati.

I tako je 24. rujna krenula naša VA avantura, avantura života. Bili su to za mene nezaboravni dani. Od Prevlake do Ploča s nama je bio, dozvoljavam si da ga tako nazovem, legenda VA Zlatko Mihoček Torpedo. Zlatko je za 44 dana prehodao stazu, a od toga 40 dana pratila ga je kiša i snijeg. Njegovi savjeti i vođenje puno su nam pomogli tih dana.

Feručo nikad prije nije iskusio višednevno hodanje, a ovdje nas je čekalo dva mjeseca kretanja po svakakvom terenu i vremenskim uvjetima. Već drugi dan smo na Sniježnici doživjeli veliko nevrijeme. Ovaj put, kako je sam rekao, dobro mu je došao da vidi kako će funkcionirati bez ženine kuhinje i kako će morati sam voditi brigu o opremi. Moram priznati da smo tu dobro funkcionirali. Negdje do Žrnovnice uspjeli smo dolaziti do njegovih svakodnevnih potreba: grožđa, krafni i kave. Žuljevi nastali prvih dana uspješnosu sanirani kod Feruča. Glava je ignorirala upale mišića i prve tri etape preko Sniježnice, Srđa, Stonai Pelješca dale su nam potreban hodački ritam. Na moćnom Biokovu spavali smo u domu Toni Rosso Vošac s kojeg je fantastičan pogled na Makarsku. Feručo je savladao i zadnjih 200 metara uspona po konopu na Sv. Juru 1762m. Taj dio puta sa nama je bio Albert i napravio odličan gulaš u domu. Ušli smo u takav ritam hodanja da su se redale Omiška Dinara, Poljička

planina, Perun, Kozjak i preko Malačke krenuli u unutrašnjost prema Moseču i Svilaji. Na tom dijelu puta družili smo se s Vedranom i Vickom, Giovannijem i Sandom. Feručov prijatelj Vlado ugostio nas je u domu Putalj. Uspone na Svilaju, Karaulu, Troglav, Mali Maglaj, V. Duvjakušu i Sinjal, Feručo je impresivno odradio. Na Dinari mi je postalo jasno da njega nije teško voditi i da je zahvalan i poželjan suputnik u planinarenju. Na vrhu planine mu opišeš što vidiš, a on na svoj način to doživi. Dinara nam

je dala prekrasne poglede i vrijeme uz našeg vodiča Antu Romca. Ostavila je na meni osjećaj pitome i za hodanje ugodne planine. Prigrllila nas je i podarila nam svu svoju ljepotu.

Dan odmora u Kninu dobro nam je došao, a onda smo krenuli preko Vrela Zrmanje i kanjona Krupe prema Tulovim gredama i zahtjevnom Velebitu. Taj dio je opasan zbog područja koja su još uvijek minirana. Sljedeća tri dana bila su ključna. Ispenjati Sveto brdo, Vaganski vrh i Visočicu bilo je teško. Konfiguracija terena, puno srušenih stabala, lišća, iscrpilo nas je. Za informaciju, naši ruksacisu bili teški i preko 20 kg. Sjećam se da je Feručo bio vidno fizički, a još više psihički uzdrman. Skoro pola sata odbijao je slikanje na vrhu Visočice, ali uz razgovor vratio se onaj stari uporni Feručo. Tada sam shvatio i bio siguran da ćemo našu avanturu života uspješno završiti. Spavanje uz staklenu stijenku skloništa Šugarskaduliba i promatranje zvjezdanog neba bilo je neponovljivo. Meni možda najdraže sklonište je Ždrilo. Teško pristupačno, na samom vrhu planine ali zato moderno, funkcionalno i uz vatru ugodno. Taj dio u društvu nam je bio Saša.

Od Baških Oštarija s nama je zagrebačka ekipa: Kristina, Karmen i Zdravko. Uživali smo na Premužićevoj stazi prešavši preko Visibabe, Prikinutog brda i Budakovog brda. Spavalo se na Škoropvcu, Alanu i Zavižanu. Velebit me osvojio svojom raznolikošću. Bilo je tu lijepih šumskih staza, ali i spleta grebena, krša, kukova i vrhova. Sve to uz povremene poglede na more i otoke u daljini. Na predjelu Oltara prvi put sam u daljini vidio Učku i to prenio Feruču. Ushićen, odmah je zapjevao *Krasna zemljo, Istro mila!* Na Oltarima se mijenja ekipa pratitelja i dolaze nam Ivan Damir uz logistiku Lidije, Silvane, Branke i Zvonka. Tih devet dana druženja s riječkom ekipom bio je vrhunac. Doživljavali smo svašta, od susreta sa specijalcima, spavanja u šatorima dignutim u klekovini da se zaštitimo od bure. Znala nas je uhvatiti noć hodajući prema Vilju ili Studeni. Logistika je dostavljala namirnice, tople čajeve i kolače. Do doma na Risnjaku hodale su uz nas Neda i Vesna, dugogodišnja domarica tog objekta. Dolaskom na Poklon bili smo praktički kući. Istarski dio VA smo znali i to odradili rutinski. Na rt Kamenjak došli smo 22. studenog uz lijep doček obitelji i prijatelja.

Dosta ljudi nisam spomenuo u ovom tekstu: planinara, planinarskih društava, HGSS-a, DVD-a koji su bili uključeni. Svima njima hvala, a posebno Aleksandri, Darku Gavrić Čerču i Davorki. Jer STAZE SU LJUDI.

Prošavši Via Adriaticu zaključili smo da je čovjek kao ljudsko biće rođen za boravak i kretanje prirodom. Uživajući u ljepotama ove staze, punili smo se energijom. Boravkom u prirodi i na planini osjećaš unutarnji mir i ono što nosiš u ruksaku dovoljno je za osjećaj sreće. Brojčano prošli smo 7 županija, 52 općine, 14 planina (23 vrha preko 1000 metara), 12 rijeka, 2 jezera. Prošli smo i kroz 3 nacionalna parka, 4 parka prirode, 6 značajnih krajobrazu i 3 posebna rezervata. Uspona (elevacije) 41000 metara. Ispunjen ponosom jer je moj prijatelj Feručo kao slijepa osoba još jednom dokazao da ništa nije nemoguće ako postoji volja i cilj. Bravo, Feručo!

Rosemarie Miletić

Neka nova iskustva, pogotovo ona od kojih zaziremo s nekim prikrivenim, jedva osjetnim strahom od nepoznatog, najčešće nam nose skrivene darove koji, tek kad napokon bivaju otkriveni, zasjaju u svojoj punoj ljepoti.

To kišno jutro kada je zazvonio telefon i kada sam morala odbiti gospodina koji je bio zainteresiran za privatnu poduku, ničim nije pokazivalo naznake da bi moglo voditi jednom takvom iskustvu. Plesni studio je zatvoren, posebne mjere su na snazi, a svakim danom restrikcije su bivale sve oštrije i održavanje sata plesne poduke nije dolazilo u obzir. Na žalost, takva su pravila... I petnaestak dana

poslije sve je ostalo nepromijenjeno. Isti glas sa druge strane linije, ista zamolba, ista želja i ista, neumoljiva pravila. Teško je živjeti u vremenima kada i ples ostaje samo tiha, neostvarena želja. Ali želja ipak na koncu stvara nadu, a nada polako budi zatomljenu upornost koja tiho vodi ostvarenju. Novi dan, novi poziv, skromnost, pozitivnost i detaljno objašnjenje razloga tolike želje za plesom bili su dovoljni da me razoružaju, da zanemarim mjere, ograničenja i zabrane i da nas učinim onime što smo, u inat distanci na koju smo trenutno osuđeni, oduvijek trebali biti – dvoje ljudi koji plešu.

Sam rad s plesačima početnicima često je poprilično zahtjevan, popraćen cijelom lepezom treperećih strahova, strahom od neuspjeha, strahom od nepoznatog, strahom od novog... strahom od slobode, jer svaki novi korak vodi nas van granica znanog, izvan već dobro savladanih okvira i većpripremljenih osmjeha i fraza. Svaki novi korak vodi nas van nas samih.

I poprilično je teško opustiti plesača početnika, pripremiti ga da lakše usvoji nove plesne korake, navesti ga da se usredotoči, da ovlada prostorom, ali kada sve to treba primijeniti na slijepoj osobi, tada to postaje poseban izazov, jer ustaljene metode u tom slučaju ne vrijede mnogo.

U što sam se upustila, pomislih. Naravno da sam uvjerenja u pozitivan ishod, jer ipak je dvadeset i tri godine iskustva u plesu i podučavanju iza mene, ali opet...Bilo je potrebno osmisliti novi pristup i metodologiju kako bismo što efikasnije i bezbolnije savladali osnove plesa. Inače, na samom tečaju ili privatnoj poduci, uz vizualni dio u kojem pokazujemo plesni korak dosta je zastupljen i opisni dio na kojem razrađujemo sve detalje pokreta, objašnjavamo držanje i tehničke karakteristike svakog pojedinog plesa, tako da nemam drugog izbora nego uzdati se u riječi.

A došlo je i vrijeme da se riječi pretoče u djela. Prvi sat, prvi susret, prvi ples i moja očaranost Feručovom pozitivnom energijom, vedrinom i snagom, kao i poniznošću i poštovanjem kojim je pristupio meni kao učiteljici i prema samom plesu. Izazovi su pred nama i vrijeme je da se razotkriju svi oni već spomenuti pritajeni strahovi i zavladaju našim improviziranim plesnim podijem, raspršujući naše iluzije o lakoći pokreta i umijeću plesa. Ali ne, kod Feruča toga nije bilo. On je, onako spreman na svaki izazov, krotio svoje strahove i, kao da im se inati, upijao nove korake, pratio ritam i plesao, plesao engleski valcer samouvjeren i strastveno širokog osmjeha i ispunjenih snova.

Daleko je to još bilo od savršenstva, da budemo iskreni, jer mnogo je tu detalja na koje novopečeni plesač treba obratiti pažnju. Osvještavanje svakog pokreta, svakog djelića tijela uključenog u kretnju fascinantno je otkriće i osnova je plesnog umijeća, kao i nepresušni izvor šala i pošalica na vlastiti račun. Sitnice poput balansa i pravilnog prebacivanja težine nisu ni predviđene da budu savladane već na prvom satu. Za njih ima vremena...

I prolazili su sati i nizali se plesovi. Engleski i bečki valcer, tango i rock'n'roll, tako nespojivi, a opet tako logični i prirodni. I prolazili smo mi plesnim podijem. Ja koja priča, koja rasipa riječi, rascjepljuje pokret u sitne fragmente i otpuhuje ih prema Feruču koji ih upija, sklapa u cjelinu i pleše, pleše sve vještije i sve slobodnije bez straha, bez otpora, bez zadržke.

Za ples nije dovoljno samo vidjeti korak učitelja. Potrebno je puno više, jer ples je energija dvoje ljudi koji zajedno plešu, emocija i strast koje je potrebno uliti u pokreti učiniti ga da evoluiraju, da sazriju u nešto veličanstveno i postane nešto više od puke linearne kretnje. A Feručo je čuvao sve potrebno da pokloni sebe plesu. Neprimjetno je dodavao ljubav prema pokretu, prema glazbi, prema ritmu, životu, predanost, posvećenost i ustrajnost u vježbama, san o Feruču koji pleše. I uspio je.

I ponosna sam. Ponosna na sebe prije svega što sam se odvažila na izazov i time si dozvolila jedno predivno iskustvo učenja slijepo osobe plesu, iskustvo kojim sam nadogradila još jedan dio sebe, iskustvo kojim sam upoznala posebnu osobu, snažnu, odvažnu i pozitivnu koja je, unatoč nedaćama, svečano obukla svoje najbolje ja i nije izgubila onaj sjaj života u sebi. Naprotiv... I ta osoba me

također čini ponosnom. Ta osoba me čini i zahvalnom. Zahvalnom za sva sitna osvještavanja koliko olako shvaćamo naše zdravlje, a unatoč njemu i dalje smo sključani unutar naših okvira, zarobljeni u našim okovima s mislima usmjerenim prema nečemu što bi tek trebalo doći, ne vidjevši ono što prolazi kraj nas. Za vidjeti nije potrebno gledati očima, potrebno je samo imati otvoreno srce.

Damir Ilić

Jedno popodne nazvao me tajnik skijaškog kluba „Sljeme“ i pitao bih li skijao s gospodinom iz Istre koji je slijep. Budući da godinama radim s osobama s invaliditetom, između ostalog sa slabovidnim i slijepim osobama, pristao sam. Feručo mi je u telefonskom razgovoru rekao da je volio skijati dok je vidio, te da bi htio pokušati ponovo.

Iako je zagrebački snijeg, u to proljetno podne na Sljemenju, bio daleko od idealnog, Feručova želja da skija slijep i činjenica da je za to prešao 250 km, predstavljala mi je veliki izazov.

Inače se kod skijanja sa slijepim i slabovidnim osobama koristi bluetooth veza ili zvučnik preko kojeg se daju upute skijašu (skreni lijevo, desno, informacije o stazi, strmini ili preprekama). Bluetooth veza je bolja opcija jer vodič/trener može komunicirati sa skijašem i od njega dobivati povratnu informaciju o poziciji na stazi, eventualnoj ozljedi, prevelikoj brzini, itd. Kako sam nakon par osnovnih vježbi na ravnom, primijetio da se Feručo dobro snalazi na skijama, odlučio sam da nećemo koristiti komunikacijska pomagala, nego smo skijali na način da sam ja skijao unatrag, ispred njega, i davao mu potrebne upute. Vidio sam da uživa u svakom zavoju i skijao je odlično!

Ako je tih par sati skijanja usrećilo Feruču i ako njegovo iskustvo inspirira nekog drugog da ostvari svoje želje i snove, onda je moj cilj, kao trenera i sportaša, ispunjen. Ja sam zahvalan na novom prijatelju i iskustvu, te se nadam da ćemo uskoro skijati opet.

Kod njega me oduševila ta želja, volja, taj entuzijazam da krene ranom zorom na put prema Zagrebu i Sljemenju da proba sport koji ga je nekad oduševljavao i da se prisjeti mladosti.

Marija Janković

Moje prvo planinarenje počelo je prije nekih 20 godina u Planinarskom društvu Kapela. Često bih se pridružila i Planinarskom društvu Matica, da bih na kraju postala član Planinarskog društva Medveščak koje ima zanimljive izlete.

Oduvijek sam osjećala ljubav prema planini i prirodi gdje su me osvajali oštri vidici i prostranstva. Divila sam se neodoljivoj ljepoti planinskih krajolika, tom svijetu ljepote, mira i izazova.

Vrlo brzo sam upoznala drage ljude, prijatelje Medvednice, Sljemena i naše kapelice... koji su povremeno volontirali u Planinarskom društvu Prijatelji planina u udruzi slijepih-Zagreb kojima sam se pridružila. Oduševili su me vodiči, bračni par Cigula, koji nesebično brinu (svaka pohvala).

Tako krenusmo 2017. na izlet, na planinu Veliki Drgomolj, uzvišenje iznad Delnica, gdje nam se pridružio planinar iz okolice Pule iz prelijepog Svetvinčenta, Feručo Lazarić.

Vrlo brzo stekao je simpatije svih planinara. Otvorenošću i iskrenošću šarmirao je okolinu i privlačio nove ljude. Čovjek predivnog glasa. Slavuj, neiscrpne energije i zanesenjaštva.

On je dokaz da upornost nadjačava sve prepreke.

Uzor je svim ljudima da lakše razumiju kako se može uspjeti.

Kada mu je bilo najteže, vjerovao je u sebe i nije odustajao.

S tolikom lakoćom prevladavao je sve teškoće što mogu samo osobe jakog duha.

Sjetim se Feruča kada smo se spuštali po Horvatovim stubama po kiši i po ledu. Svaki put kada bi me nazvao sav pun optimizma, osmijeha i zarazne energije, nikada mi nije bilo teško učiniti nešto za njega. Pa bilo to smrzavanje zimi čekajući dolazak njegovog autobusa iz Pule.

Upoznavši dragog čovjeka i prijatelja, zajednička ljubav prema planini, prirodi i planinarenju postala je još veća zabava i veselje. Veselim se našem ponovnom susretu, čao Feručo, prijatelju moj!

Enes Seferagić

Feručo, rekao si da si gladan, a grah je spreman. Hoćemo li potrčati, bar malo?

- Nema prepreka?

- Nema!

I potrčali smo.

Feruča Lazarića upoznao sam ljeti 2018. godine, ali nismo planinarili. Išli smo se penjati. Dugogodišnji prijatelj i česti supenjač nekoliko puta mi je spomenuo kako se njegov bivši kolega iz Uljanika, planinar iz Savičente, želi probati penjati. Samo, napomenuo mi je, moraš znati, Feručo je slijep. Zašto da ne, ni prvi ni zadnji koji želi pokušati, a to što je prvi koji je izrazio tu želju, a da k tome ne vidi, nije me smetalo. Neka visi kao istarski pršut ako treba, pomislio sam, baš me briga. Dobro ćemo ga osiguravati, nećemo ga tjerati da se penje kao prvi, jer to bi, priznat ćete, bilo malo suludo, a toliko ljudi ipak nismo... I Feručo se penjao. Dobro osiguran ispenjao je četiri lakša (penjačkih teškoća oko 4a ako nekome to nešto znači) mada gotovo vertikalna penjačka uspona i sve nas prisutne više nego ugodno iznenadio. Svojom pozitivnom energijom, orijentacijom u prostoru koji nije ravan, pa ni uzbrdica već vertikalna stijena, raznim pričicama, i da ne duljim, bio je i od tada mi je ostao uvijek ugodno društvo. Tom prilikom rekao mi je da ga, osim znatiželje i želje da se okuša u penjanju, na penjanje ponukalo i to što se sprema za uspon na Olimp, na njegov najviši vrh 2.917 metara visok Mitikas, a tamo će mu prethodno iskustvo penjanja i te kako dobro doći. Penjao se on kasnije i na tehnički zahtjevniji Triglav, po Omiškoj ferrati napisao knjigu "Planinarenje na slijepo". Ali se u tom razdoblju nismo viđali, mada smo se često čuli. Nazvao me tako jedan dan i rekao:

– Znaš, Enki...

– Ne znam, Feručo...

– Spremam se prehodati Via Adriaticu.

– Ti si pukao kao prezategnuta žica na gitari, odgovorio sam onako na prvu.

No nakon razgovora skužio sam da je ozbiljan i otišao ga posjetiti u njegovoj Savičenti. Čekao me na cesti u blizini svoje kuće, u gojzericama i s ruksakom na leđima. Krenuli smo na kratki pješački izlet do crkve sv. Petra na Vrh u i natrag. Vodio je on mene, jer do tog lijepog i zanimljivog mjesta nikad prije nisam bio. I razgovarali smo. Ispričao mi je legendu o gradnji crkve, kako već godina radi svoje vino, o tome kako je još kao mlad počeo svirati gitaru i nastupao po plesnjacima sa svojim triom Vikinzi.

Dok je vidio, volio je trčati, voziti bicikl, skijati, ali mu planinarenje nikada nije palo na pamet sve dok nije izgubio vid. Od tada, ima tome već 20 godina, počeo je planinariti. U početku sa suprugom Ivankom, a kasnije sa sve brojnijim prijateljima koje je stekao na svojim planinarskim izletima. Kao i uvijek kada priča o tome, dodaje kako je neizmerno zahvalan svima koji su bili uz njega i za čije se ruksake pridržavao, jer bez njih, kako kaže, ipak ne bi mogao. A ja sam ga svašta ispitivao, onako bez

ograda, naša komunikacija bila je i ostala uvijek otvorena i iskrena. To što on ne vidi, nikada me nije sputavalo da mu kažem: Pogledaj dole, kakav lijep vidik! A on bi: Uau, stvarno je predivno! Ponekad bi dodao: Opiši mi ipak u što to mi sada "gledamo", i ja bih mu opisao.

– Triglavska jezera, zar ne vidiš.

– Nezezaj me, Enki – smijao bi se te dobio koliko toliko dobar opis.

Pitao sam ga, naravno, što ga tjera, koja mu je motivacija, kako on svoje planinarenje doživljava i dobio odgovor. Pročitajte ga, molim vas.

Sada si me stavio pred dosta tešku kušnju. Moram malo razmisliti. Ti znaš, nisam slijep od rođenja, slijep sam posljednjih 20 godina. Gledaj, kako sada imam cjelovitu sliku, onoga prije i ovoga sada, gotovo sam siguran, kada bih sada mogao vidjeti, vjerojatno ne bih planinario. Razmišljao sam o svome životu i o vremenu dok sam vidio i, usudim se reći, da me ova moja sljepoća na neki način ispunila. Usudim se reći čak i to da ne bih bio tako sretan i ispunjen čovjek da sada vidim, a smatram se sretnim, život mi je ispunjen. U svojoj sljepoći našao sam nešto što treba istraživati i što istražujem svakodnevno. U tim okvirima sam si organizirao život i živim, kako se to kaže, punim plućima. Nekada bih jednostavno sjeo u auto i negdje otišao, volio sam voziti bicikl, skijati, a to su načini kako brže prolaziš kroz krajolike. U planinarstvu je sve sporije. Pošto ne vidim, prisiljen sam ići još sporije i pažljivije. Ali tako imam više vremena i okrenem se sebi. Tokom hoda intenzivno koristim sva svoja druga osjetila. Njuh, sluh, stopala kojima opipavam teren i u tome uživam. Ranije nikada nisam zaista čuo žubor potoka koji teče niz brdo, huk vjetra, zvuk grana koje se na vjetru njišu, lišće koje pada, pjev ptica. Sve to i još puno toga sada doživljavam puno intenzivnije, možda bolje reći, potpuno drugačije i neopisivo vama koji vidite. Znam jer imam oba iskustva. Možda tebi ne izgleda tako kako to ja sebi zamišljam, ali sve to vidim i osjećam na svoj način.

Naš prvi zajednički planinarski izlet dogodio se jednoga četvrtka lani samo dan nakon što je Čićariju zabijelio prvi snijeg. Nakon što smo po potpuno zaleđenoj cesti stigli u Račju Vas, odlučili smo se za povratak u Lanišće do kuda je cesta bila u dobrom i voznom stanju. A tu je naš izbor bio - uspon na Orljak. Feručo mi je usput objasnio tehniku koju inače koristi pri planinarenju. Pridržavat će se za neku trakicu na mom ruksaku, ja ću mu govoriti da li da hoda iza mene ili pored te gdje je kakva prepreka, stepenica, kamen, srušeno deblo, što bi on potom svojim štapom napipao i spretno prešao. Bilo je to meni potpuno novo iskustvo pa sam morao i taj način "planinarenja na slijepo", kako voli reći Feručo, savladati. Nije bilo problema, barem ne s njim.

Kretali smo se brzo, puno brže nego sam očekivao, a ako je netko i padao, bio sam to ja. I to dva puta. Često petljajući po džepovima hlaća u kojima držim fotoaparata, vukao bih štapove za hodanje za sobom, a Feručo, ne videći ih, stao bi na jednog od njih, frmao me i ja bih pao u snijeg. Snijeg je mekan, ne boli tresnuti u njega, ali sam nakon drugog pada naučio gdje griješim pa se te smiješne scene više nisu ponavljale. Jedan ne vidi i hoda bez problema, a drugi pri zdravim očima pada u snijeg. Nije više imalo smisla. Uživali smo. Politiku, koronu i slične teme nismo ni spomenuli, primijetio je Feručo nakon što smo se već vozili kući.

Cijeli svoj planinarski i alpinistički život motivaciju sam crpio iz prirode što mi je ostalo iz djetinjstva. Svatko tko planinari često, ili koliko mu mogućnosti dozvoljavaju, ima svoj doživljaj planinskog prostora i svojeg boravka u njemu. Najteže je njima reći ili, još gore, uopće pokušati objasniti što je to planinarstvo. To je individualni doživljaj. Zato tada, a ni kasnije, Feruču nisam ništa ni pokušao objašnjavati pa ni opisivati osim u slučaju da sam ne pita. A i što bih?! Eto, vidi se Lanišće pod nama, na primjer? Radije sam mu rekao: Još korak u rikverc i letiš, ostani miran da te fotkam.

Tako to među nama dvojicom funkcionira od prve i uvijek se dobro zabavimo.

Usprkos svom, nazovimo to hendikepom, mada se on ne bi s time složio, svjestan sam da on ipak vidi. Ne na način kako mi ostali vidimo. Na svoj način ipak vidi, doživljava svijet, sluša, čuje i još mnogo toga; o tome će vam pričati on ako se ikada s njime uputite u planine. Ali se na njemu itekako vidi da u planinarenju uživa. I to se dobro vidi. I on zaista uživa.

Veronika Milotić

Jahanje i konji su sport o kojemu sam maštala i sanjala još kao mala curica, sada je to postao moj način života. Moj prvi susret s konjima bio je davno, nezaboravan izlet s mojim tatom i ujedno jedan od naših najljepših zajedničkih trenutaka.

Bavim se jahanjem od svoje desete godine i sudjelovala sam u raznim projektima te pomogla voditi na jahanje osobe s različitim vrstama invaliditeta. Barba Feručo je prva osoba koja je usprkos nedostatku vida htjela naučiti jahati te osnove o konjima i nije pokazao nimalo straha, ni od konja ni u jahanju.

Poziv barba Feruča za dogovor sata jahanja ugodno me iznenadio. Malo me šokirala rečenica: Ali znate, ja sam slijep, je li moguće učiti jahati? Na to sam rekla da, dok postoji želja i volja, sve je moguće. Nakon upoznavanja, pridržavajući se za moje rame, Feručo i ja smo prošetali do konja. Princ je već čekao spreman i tražio da ga se pomazi nadajući se mrkvi ili jabuci. Nije ostao razočaran. Barba Feručo je mazio Princa po glavi i vratu, kako sam i rekla da najviše vole, i izvadio iz džepa mrkvu. Princu je tada postao najbolji prijatelj. Sada je vrijeme za uzjahati.

Kao pravi kauboj, barba Feručo se podignuo u sedlo. Ostala sam zadivljena! Namjestila sam dužinu stremena i dala osnovne upute: ravno leđa, koljena stišćemo uz konja i pete guramo prema dolje. U početku sam vodila Princa na uzde, a barba Feručo se držao za sedlo. Pričali smo cijelim putem i svakom pričom bila sam sve oduševljenija! Barba Feručo je bio vrlo opušten i pjevao i zviždao cijelo jahanje.

Sat vremena je brzo proteklo te smo se odmah dogovorili i za sljedeće jahanje, a pošto je barba Feručo izrazio želju da proba kas i da nauči kako treba pratiti korak, obećala sam da ćemo sljedeći put napraviti nekoliko vježbi za ravnotežu i snagu te pokušati.

Nekoliko dana kasnije ponovo je došao i sad, kako sam i obećala, trebali smo raditi vježbe. Stoga nismo išli jahati sat vremena po šumskim putevima već smo ostali na ranču u manježu. Budući da radimo vježbe, ovaj sat odradio je na Saphiri koju inače koristim za škole jahanja te je naviknuta na učenike. Sve vježbe smo ponovili nekoliko puta i svaku je uspješno savladao tako da smo mogli probati kasati. U početku je bilo teško te sam mu dala još nekoliko smjernica i savjeta da mu olakšam i sljedeći pokušaj već je bio bolji. Probali smo još nekoliko puta i svaki put sve je lakše pratio Saphirin kas.

Sljedeće jahanje smo još ostali na ranču u manježu, a kasnije je dolazio sa svojom unukom te su zajedno odlazili na teren. Jahao je još i na Engiju, ali Princ mu je najbolje odgovarao te je većinom jahao njega.

Dok je jahala unuka Leana s njim, nismo vježbali kas pošto Leana nezna jahati, ali smo zato ponovo išli šumskim putevima. Svako jahanje prepričavao mi je svoja putovanja i oduševljavao me svojom upornošću i voljom za učenjem novog. Spomenuo je da uči i plesati te da mu se jako sviđa planinariti. Kako je već jahao više puta, pokazala sam mu kako se drže uzde i kako se upravlja konjem. Sada se više nije držao za sedlo već koristio uzde dok sam ja konja vodila na povodac. Ubrzo nakon tog jahanja ponovo je došao bez unuke te sam rekla da ćemo taj dan jahati svako na svojem konju. Bio je

jako sretan što vjerujem da može jahati sam. Naravno, vodila sam njegovog konja sa svojeg, ali više nije bilo potrebe da hodam uz njega. To jahanje smo najviše kasali i najbolje je držao korak. Kroz jahanje sam mu davala dodatne savjete koje je prihvaćao i svaki sljedeći kas je bio bolji. Posebne su to životinje, ukoliko smo otvorenog srca, puno nam toga daju: snagu, slobodu, ljubav, osmijeh na lice i najvažnije, daju nam nadu. To je ono što sam ja dobila od njih i želja mi je to prenositi dalje. Samo oni koji to stvarno žele, mogu naučiti jahati, a sa sigurnošću mogu reći da je barba Feručo hrabra osoba koja može i već je napola naučila. Meni osobno barba Feručo je velika inspiracija te mi je jako drago da smo se upoznali te da će i dalje dolaziti jahati na naš ranč u Cukriće.

Završna riječ autora

Françoise Sagan, autorica svjetskog bestselera *Dobar dan, tugo*, jednom je prilikom rekla: *Živim da pišem, a da bih pisala, moram živjeti.*

Ovu sam knjigu prvenstveno napisao za slijepo i slabovidne, ali je i ljudi koji misle da ne može biti lijepo i na slijepo mogu pročitati. Uvjeren sam da će čitajući promijeniti svoje mišljenje i složiti se sa mnom. Jasno je da slijepi ljepotu otkrivaju i doživljavaju na drugačiji način. Želja mi je bila podijeliti svoj način „viđenja“ pa se nadam da sam to i uspio. Možda je neshvatljivo da čovjek koji ne vidi piše putopise. Međutim, ja, iako potpuno slijep, puno uživam u putovanju, planinarenju, bicikliranju i svim ovozemaljskim aktivnostima koje naizgled nisu spojive sa sljepoćom, ali isto toliko uživam i u pisanju o svemu tome.

Putovati ne znači samo gledati svijet oko sebe. Najprije se treba pripremiti za put i prikupiti informacije o mjestu koje želimo posjetiti i svemu što nas očekuje na tom putu. Od povijesti, poznatih ličnosti ako su tu rođeni ili su boravili, prirodnih ljepota, običaja, kulture, jezika pa do gastronomije, jer izreka kaže da ljubav prolazi kroz želudac. Jedna je moja slijepa prijateljica rekla da oni koji vide, naprosto vide, a mi slijepi moramo znati. Dakle, nije potrebno vidjeti da bi se o nečemu pisalo, ali treba nešto o tome znati, a saznati možemo na razne načine. Negdje sam pročitao da ljudi najmanje pišu o onome što vide, a najviše o onome što dožive. Srećom za doživljaje je potrebno puno više od samih očiju pa smo u tom kontekstu mi slijepi u prednosti. Pošto sam dobar dio života vidio usudim se reći kako slijepi sve situacije u životu doživljavaju dublje i jače. Upravo tu snagu emocija i doživljaja slijepo osobe unose i u prepričavanje i pisanje. Priznajem da me aktivnosti koje opisujem u ovoj knjizi nisu sve podjednako zanimale. Bez obzira na to želio sam se u svakoj od njih okušati. Nada da će neki od mojih slijepih ili slabovidnih kolega pročitavši moja iskustva poželjeti i sam pokušati, bila mi je poticaj. Tri su uvjeta koje treba zadovoljiti da bismo nešto učinili: htjeti, znati i moći. Dakle, prvo, pretpostavljam da želimo, drugo, ono što nas zanima možemo lako doznati te ponešto i naučiti, a treće, možemo ako mislimo da možemo. Pa neka VAM je sa srećom.

Kod svakog ponovnog čitanja ove meni drage knjige zapitkivao sam se što me je navelo da je napišem, što me je vuklo da se kao slijep okušam u svemu opisanom. Nešto što je bilo duboko skriveno u meni. Znatiželja?! Da, ona je zasigurno okidač da bi se osoba upustila u neke nepoznate stvari. Ali, bilo je tu još nešto. Prkos! Upravo je prkos bio ono presudno što me je tjeralo u sve ovo. U svojim poznatim memoarima W. Churchill piše: u ratu odlučnost, u slobodi velikodušnost, u miru

dobra volja, a u porazu prkos. Nalazim da smo i mi slijepi na neki način poraženi od života pa i mi trebamo prkos. Prkositi tami, hendikepu, preprekama, a i ljudima oko nas koji misle da možemo vrlo malo. No, trebamo mudro dozirati taj prkos kako ne bi pali u razočaranje i očaj. Svakom od nas, prihvaćajući svoj hendikep, potpuno je jasno da nismo kao ostali i da naš put do cilja izgleda malo drugačije. Ali, to ne znači da nam je taj cilj nedostižan. Ako želimo, sigurno ćemo i uspijeti doći do njega jer, gdje je volja tu je i put. S užitkom sam otkrivao sve te puteve i pisao o njima u ovoj knjizi. Ljudi koji vide se uglavnom bore s okolinom i uopće ne razmišljaju sebi. A mi? Prvo moramo pobijediti sami sebe, svoje predrasude, zablude, strahove. Tek ćemo nakon toga biti spremni za okršaj, borbu, za put koji će nas dovesti do željenog cilja. Poznata je uzrečica, promjeni sebe pa ćeš promijeniti cijeli svijet. Ja bih rekao, pobijedi sebe i pobijedit ćeš cijeli svijet. Najteža je borba sa samim sobom. Mi je svakodnevno vodimo. Za dosegnuti isti cilj mi utrošimo više vremena, energije, znanja, mudrosti, a na koncu i novca. To je naprosto tako i na to moramo biti spremni i prihvatiti to. Cilj opravdava sredstva. Na tom putu često nam treba pomoć druge osobe. Ljudi su različiti karakterom i osobinama. Ima tolerantnih, humanih, punih razumijevanja, dobrih, spremnih pomoći, i onih koji su potpuno suprotno od svega toga. Takvima se trebamo zahvaliti i zaobići ih. Iz mojeg iskustva mogu reći da su oni u velikoj manjini. No, sva nas ta raznorodna iskustva čine jačima, izdržljivijima, mudrijima, pametnijima. Vodimo se izrekom što me ne ubije jača me i zaboravimo ružna iskustva i pamtimo samo ona lijepa. Na taj ćemo način biti veseliji, ispunjeniji, sretniji. Zato, otkrijmo u sebi ogroman potencijal koga nismo ni svjesni da posjedujemo, oslobodimo ga i iskoristimo, sve u svrhu da nam bude lijepo i na slijepo, lijepo, ali na neki drugačiji način.